

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

ÖĞRETMENLERİN SİBER İNSANİ DEĞER DÜZEYLERİNİN
360 DERECE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYE DOĞAN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. GÖZDE SEZEN GÜLTEKİN

HAZİRAN 2024

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ BİLİM DALI

ÖĞRETMENLERİN SİBER İNSANİ DEĞER DÜZEYLERİNİN
360 DERECE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜMEYYE DOĞAN

DANIŞMAN
DOÇ. DR. GÖZDE SEZEN GÜLTEKİN

HAZİRAN 2024

BİLDİRİM

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez-Proje Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırladığım bu çalışmada:

- Tezde yer verilen tüm bilgi ve belgeleri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi ve sunduğumu,
- Yararlandığım eserlere atıfta bulunduğumu ve kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değiştirmede bulunmadığımı,
- Bu tezin tamamını ya da herhangi bir bölümünü başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Sümeyye DOĞAN

İTHAF

Bal yeğenlerim, Yusuf Selim ve Ahmet Kerem'e.

ÖN SÖZ

Bireylerin düşünce, yaklaşım ve eylemlerinde beliren kültürel unsurlar değer olarak nitelendirilmektedir. Bu unsurlar insanların sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmeleri adına önemlidir. Dünyanın küreselleşmesi, teknolojinin gelişmesi ile sosyal mecralarda iletişim ve etkileşim kolaylaşmakta ve gün geçtikçe artmaktadır. Bugünlerde birlik ve beraberlik göstermek, eleştirmek, çatışmak, sevgiyi ifade etmek, destek vermek, tavır almak ve boykot etmek gibi eylemler, bilgisayar başında otururken gerçekleştiriliyor ve özellikle sosyal medya araçları kitleleri harekete geçiriyor. Bu nedenle temel insani değerlere uygun bir şekilde hareket tavır almak ve bu tavrı sürdürebilmek oldukça önemlidir. Öğretmenlik mesleği bu mecralarda da kendisini göstermektedir. Bu nedenle bu çalışmada öğretmenlerin siber insani değerlerinin farklı değişkenler açısından 360 derece araştırılması amaçlanmaktadır.

Eğitim sürecimde tecrübesi ve bilgisini esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Gözde Sezen GÜLTEKİN'e,

Yaşamımın her dönemine eşlik eden, büyük bir anlayış ve sabırla beni destekleyen, ilgisini hiç eksik etmeyen biricik ablam Zeynep Ülkü ALTUN'a,

Eğitim hayatım boyunca sabır ve fedakârlıklarıyla her daim desteklerini hissettiğim annem ve babam Ayten ve Metin DOĞAN'a,

Çalışmalarımı her zaman destekleyen ve yardımlarını asla esirgemeyen Abdullah ÇETİN'e,

Tanıştığımız ilk günden bu yana fedakârlıklarını, dostluklarını hiçbir zaman esirgemeyen sevgili Merve PARLAK ve Sultan GÜNEY'e,

Araştırmamın en kritik noktalarında çok önemli katkıları bulunan Dr. Volkan Alparslan KILIÇ'a,

Bu süre zarfında yanımda olan herkese teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

ÖZET

ÖĞRETMENLERİN SİBER İNSANİ DEĞER DÜZEYLERİNİN 360 DERECE DEĞERLENDİRİLMESİ

Sümeyye DOĞAN, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Gözde Sezen GÜLTEKİN

Sakarya Üniversitesi, 2024.

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin 360 derece incelenmesidir. Bu doğrultuda karma yöntem desenlerinden eş zamanlı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri Kılıçer, Çoklar ve Özeke (2017) tarafından geliştirilen “Siber İnsani Değer Ölçeği” ve araştırmadaki bağımsız değişkenlere yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” aracılığıyla toplanmıştır. Öğretmenlerin siber insani değer düzeyleri cinsiyet, medeni durum, branş, eğitim durumu, kıdem, sosyal medya etkili kullanımı ve sosyal medya kullanım süresi tutumlarına göre incelenmiştir. Araştırmanın nicel çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılının sonbahar döneminde Millî Eğitim Bakanlığında görevine devam etmekte olan öğretmenler; nitel çalışma grubunu yönetici, veli ve öğrenciler oluşturmuştur. Çalışmaya 291 kadın öğretmen ve 194 erkek öğretmen olmak üzere toplam 485 öğretmen katılmıştır. Elde edilen nicel veriler SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın nitel verileri 20 okul yöneticisi, 20 veli ve 20 öğrenciden oluşan bir çalışma grubundan araştırmacı tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmış, elde edilen veriler içerik analizi yaklaşımı yoluyla MAXQDA Pro2020 programı ile değerlendirilmiştir.

Araştırmanın nicel bölümü sonuçlarına göre öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin siber insani değer düzeyleri incelendiğinde; cinsiyete göre saygı ve barışçıl olma değerine erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden çok önem verdiği, medeni durum değişkenine göre bekar öğretmenlerin evli öğretmenlere nazaran daha hoşgörülü olduğu, branş değişkenine göre sözel, sayısal ve diğer branşlara sahip katılımcıların hoşgörü düzeylerinin meslek dersleri branşına sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu, eğitim durumu değişkenine göre lisansüstü eğitime sahip katılımcıların dayanışma değerlerinin lisans eğitimine sahip katılımcılardan daha yüksek olduğu, mesleki kıdem değişkeninde anlamlı farklılık bulunmadığı, sosyal medyayı etkili kullanma değişkenine göre barışçıl olma alt boyutu ile ölçeğin genelinde sosyal

medyayı etkili kullandığını düşünen katılımcıların değerlerinin daha yüksek olduğu ve sosyal medyayı günlük kullanım süresine göre saygı ve barışçıl olma alt boyutlarında anlamlı farklılığın bulunduğu sonuçları elde edilmiştir.

Araştırmanın nitel bölümünün sonuçlarına göre ise öğretmenlerin taşıması gereken 3 siber insani değeri yöneticiler, veliler ve öğrenciler; saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü şeklinde değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarını yöneticiler; etik standartlar, gizlilik ve güvenlik ile ayırım yeteneği; veliler ve öğrenciler ise etik beklentiler, özel hayat algısı ve online güvenlik başlıklarında değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajlarını yöneticiler; güvenlik, saygınlık mahremiyet; veliler ve öğrenciler ise muhabbet-irtibat, saygınlık ve güvenlik başlıklarıyla değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajlarını yöneticiler, veliler ve öğrenciler esneklik eksikliği, yaratıcılığın kısıtlanması başlıklarıyla değerlendirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Siber, İnsani Değer, 360 derece, Öğretmen, Okul Yöneticisi, Veli, Öğrenci.

ABSTRACT

TEACHERS' CYBER HUMAN VALUE LEVELS 360 DEGREE EVALUATION

Sümeyye DOĞAN, Master's Thesis

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Gözde Sezen GÜLTEKİN

Sakarya University, 2024.

The purpose of this research is to examine teachers' cyber human values levels in 360 degrees. In this regard, simultaneous mixed method, one of the mixed method designs, was used. The quantitative data of the research were collected through the "Cyber Human Values Scale" developed by Kılıçer, Çoklar, Özeke (2017) and the "Personal Information Form" prepared by the researcher for the independent variables in the research. Teachers' cyber human values levels were examined according to their gender, marital status, branch, educational status, seniority, effective use of social media and duration of social media usage. The study group of the research consisted of teachers who continue to work at the Ministry of National Education in the autumn semester of the 2023-2024 academic year. A total of 485 teachers, 291 female teachers and 194 male teachers, participated in the study. The obtained data were analyzed using the SPSS 22.0 package program. The qualitative data of the research were collected from a study group consisting of 20 school administrators, 20 parents and 20 students with a semi-structured interview form prepared by the researcher, and the obtained data were evaluated with the MAXQDA Pro2020 program using the content analysis approach.

According to the results of the quantitative part of the research, it was determined that the teachers' cyber human values levels were high. When the cyber human value levels of the teachers are examined; According to gender, male teachers attach more importance to the values of respect and peacemaking than female teachers, according to the marital status variable, single teachers are more tolerant than married teachers, according to the branch variable, the tolerance levels of participants with verbal, numerical and other branches are higher than the participants with vocational courses, according to the education level variable, the solidarity values of the participants with a graduate education are higher than the participants with an undergraduate education, there is no significant difference in the professional seniority variable, according to the variable of using social media effectively, the peacefulness sub-dimension and the participants who think that they use social media effectively in the overall scale have higher values and the social media Results showed that

there were significant differences in the sub-dimensions of respect and peacefulness according to the duration of daily media use.

According to the results of the qualitative part of the research, administrators, parents and students evaluated the 3 cyber human values that teachers should carry as respect, truthfulness-honesty and tolerance. Being that teachers are role models in social media as well as in school is evaluated by administrators under the headings of ethical standards, confidentiality and security, and discrimination ability; parents and students evaluated it under the headings of ethical expectations, perception of private life and online security. The advantages of teachers' having cyber-human values are evaluated by administrators under the headings of security, dignity and privacy; parents and students evaluated it under the headings of conversation-communication, respectability and security. Administrators, parents and students evaluated the disadvantages of teachers' having cyber-human values under the titles of lack of flexibility and restriction of creativity.

Keywords: Cyber, Human Value, 360 degrees, Teacher, School Administrator, Parent, Student.

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
İTHAF.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem durumu	1
1.2. Araştırmanın amacı ve önemi.....	5
1.3. Problem cümlesi	7
1.4. Alt problemler.....	7
1.5. Varsayımlar	8
1.6. Sınırlılıklar.....	8
1.7. Tanımlar	8
BÖLÜM II.....	10
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	10
2.1. Öğretmenlik mesleği.....	10
2.1.1. Öğretmenliğin kısa tarihçesi.....	11
2.1.2. Genel özellikler.....	14
2.1.3. Mesleki özellikler.....	16

2.1.4. Kişisel özellikler	18
2.1.5. Öğretmenlik mesleğine dair bakış açısı	20
2.2. Siber nedir?.....	21
2.2.1. İnsani değerler.....	23
2.2.2. Saygı.....	25
2.2.2.1. Öz saygı.....	26
2.2.2.2. Farklılıklara saygı	26
2.2.2.3. İnsana saygı	27
2.2.2.4. Düşünceye saygı	27
2.2.2.5. Diğer insan ve varlıklara saygı	28
2.2.3. Doğruluk-dürüstlük.....	29
2.2.4. Hoşgörü	30
2.2.4.1. Dinde hoşgörü.....	31
2.2.4.2. Kültürel hoşgörü	31
2.2.4.3. Siyasette hoşgörü	32
2.2.4.4. Ailede hoşgörü.....	32
2.2.4.5. Eğitimde hoşgörü	33
2.2.5. Dayanışma/Yardımlaşma	34
2.2.5.1. İş birliği	36
2.2.5.2. Paylaşmak	36
2.2.6. Barışçıl olma.....	37
2.3. İlgili araştırmalar.....	37
BÖLÜM III	41
YÖNTEM.....	41
3.1. Araştırmanın modeli/deseni.....	41
3.2. Araştırmanın evreni ve örnekleme	42

3.3. Veri toplama araçları ve veri toplama süreçleri.....	45
3.3.1. Nicel Veriler	45
3.3.2. Nitel Veriler	45
3.4. Geçerlik Güvenirlik Analizleri	46
3.5. Verilerin analizi	47
BÖLÜM IV	50
BULGULAR	50
4.1. Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin bulgular	50
4.2. Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin bulgular	57
4.2.1. Araştırmanın ikinci sorusunun a maddesine ilişkin bulgular	57
4.2.2. Araştırmanın ikinci sorusunun b maddesine ilişkin bulgular	58
4.2.3. Araştırmanın ikinci sorusunun c maddesine ilişkin bulgular	60
4.2.4. Araştırmanın ikinci sorusunun d maddesine ilişkin bulgular	62
4.2.5. Araştırmanın ikinci sorusunun e maddesine ilişkin bulgular	64
4.2.6. Araştırmanın ikinci sorusunun f maddesine ilişkin bulgular.....	66
4.2.7. Araştırmanın ikinci sorusunun g maddesine ilişkin bulgular	68
4.3. Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Yorumlar	70
4.3.1. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular.....	70
4.3.1.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumu	70
4.3.1.2. Velilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumu	71
4.3.1.3. Öğrencilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumu.....	72
4.3.2. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular	73
4.3.2.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumu.....	73

4.3.2.2. Velilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumu	74
4.3.2.3. Öğrencilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumu	75
4.3.3. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular	77
4.3.3.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumu	77
4.3.3.2. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumu	78
4.3.3.3. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumu	79
4.3.4. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular	80
4.3.4.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumu	80
4.3.4.2. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumu	81
4.3.4. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumu	82
4.3.5. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular	83
BÖLÜM V	85
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	85
5.1. Sonuç ve tartışma	85
5.1.1. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin cinsiyete göre incelenmesi	85
5.1.2. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin medeni durumlarına göre incelenmesi	86
5.1.3. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin branşa göre incelenmesi	86
5.1.4. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin eğitim durumlarına göre incelenmesi	87

5.1.5. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin kıdemlerine göre incelenmesi	87
5.1.6. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin sosyal medyayı etkili kullanma durumlarına göre incelenmesi	88
5.1.7. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin sosyal medya kullanım sürelerine göre incelenmesi	88
5.1.8. Öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri	89
5.1.9. Öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri	90
5.1.10. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajlarını belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri	91
5.1.11. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajlarını belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri	91
5.2. Öneriler.....	93
5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler.....	93
5.2.2. Gelecek Araştırmalara İlişkin Öneriler	94
KAYNAKLAR.....	95
EKLER.....	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları (Nitel Veriler)	42
Tablo 2. Okul Yöneticisi, Veli ve Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları (Nitel Veriler)	44
Tablo 3. Güvenilirlik Analizi Sonuçları.....	46
Tablo 4. Katılımcıların Siber İnsani Değerler Eğilim Düzeylerinin Betimsel İstatistikleri.....	50
Tablo 5. Katılımcıların Saygı Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	51
Tablo 6. Katılımcıların Doğruluk-Dürüstlük Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	52
Tablo 7. Katılımcıların Hoşgörü Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	53
Tablo 8. Katılımcıların Dayanışma Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	54
Tablo 9. Katılımcıların Barışçıl Olma Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler	55
Tablo 10. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi	57
Tablo 11. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Medeni Duruma Göre İncelenmesi	58
Tablo 12. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Branşa Göre İncelenmesi	60
Tablo 13. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi	62
Tablo 14. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Mesleki Kıdeme Göre İncelenmesi	64
Tablo 15. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Sosyal Medyayı Etkili Kullanma Durumlarına Göre İncelenmesi	66

Tablo 16. Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre İncelenmesi	68
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değerin durumuna ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	71
Şekil 2. Velilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değerin durumuna ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	71
Şekil 3. Öğrencilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değerin durumuna ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	72
Şekil 4. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	73
Şekil 5. Velilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	74
Şekil 6. Öğrencilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	76
Şekil 7. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli	77
Şekil 8. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli	78
Şekil 9. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli	79
Şekil 10. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli	81
Şekil 11. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	82
Şekil 12. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli.....	83
Şekil 13. Paydaş görüşlerine göre kıyaslandığında siber insani değerlerin karşılaştırılması.....	84

SİMGELER VE KISALTMALAR

Akt	: Aktaran
Bkz	: Bakınız
Çev	: Çeviren
Ed	: Editör
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	: Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Araştırmanın ilk bölümünde; araştırmanın temel problemi, amacı, önemi, araştırmaya ait varsayım ve sınırlılıklar ayrıca ilgili tanım bölümleri yer almaktadır.

1.1. Problem durumu

Dünyanın tamamında, bir toplumun geleceğinin inşasında en mühim ve aynı zamanda en onurlu mesleğin adı öğretmenliktir. Mesleğin bir getirisi olarak topluma bildiklerini aktarmada en çok imkana sahip olan öğretmenler, etraflarındaki yüzlerce hatta binlerce aktif beynin şekil almasına yardımcı olmakta aynı zamanda onlara her daim yeni bir şeyler öğretmenin ve rol-model olmanın sorumluluğunu taşımaktadırlar (Kıroğlu ve Elma, 2009). Öğretmenlik diğer mesleklerden ayrılarak daha yoğun bir insan etkileşimi gerektiren, insani ilişki yönü daha kuvvetli olan bir meslektir. Nitekim bu iletişim okul duvarları ile sınırlı kalmamaktadır ve öğrenciler dışında sosyal ortamda veliler ve toplum ile de iç içe durumda bulunan bir meslek dalıdır (Çelikten, Şanal ve Yeni, 2005). Teknolojinin gelişmesi neticesinde çağımızda öğrencilerin “dijital yerli” olarak ifade edilmesi de öğretmen ile öğrenci etkileşiminin sadece sınıf çerçevesinde kalamayacağını göstermektedir. Buradan hareketle rol-model olan öğretmenlerin de sorumlulukları sınıfın sınırlarını aşmış durumdadır (Frymier ve Houser, 2000). Dünyanın küreselleşmesi neticesinde insanların hayattan beklentilerinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Dijital yerli olarak ifade edilen gençlerin etkileşimleri, öğrenme algıları ve güdülleri, algılama düzeyleri değişmiş ve bu sebeple farklı ihtiyaçlar ortaya çıkmıştır. Bu farklılığı ve farklılığın getirmiş olduğu ihtiyaçları fark eden eğitim kurumları, yönetici ve öğretmenleri de sosyal mecraları (öncelikle facebook) günlük yaşantının yanı sıra eğitime de entegre ederek kullanmaktadırlar (Grosseck, 2009; Prensky, 2010). Mevcut durum dolayısıyla okulda olduğu kadar öğrenci ve öğretmenlerin sosyal medya platformları üzerinden de sürekli etkileşimde bulunmasını teşvik eden dijital yerli farkındalığı, öğrenme deneyimini genişletmektedir (Tapscott ve Williams, 2010; Thompson, 2013). Kearsley (1998) tarafından etkileşim; geniş kapsamı ile

eğitim, toplumsal beklentilerin odak noktasında yer alır ve öğrenme sürecinde; öğretmen, öğrenci, yönetici ve veli arasında kurulması gereken kapsamı olan bir geri bildirim süreci şeklinde değerlendirilir. Etkileşimin yaygın bir şekilde kullanılan bir tanımı da insanların karşılıklı olarak birbirlerini etkileme sürecidir. Bu süreç, sosyal medyaya ait ortamlarda da önemli bir konu olarak değerlendirilmekte ve bu etkileşimin boyutları ve sürdürülme biçimiyle ilgili tartışmalar hala devam etmektedir. Araştırmacılardan bazıları etkileşim için sosyal medyanın uygun olduğunu vurguladıkları kadar dikkat edilmesi gerekli görülen hususların varlığından da söz etmektedirler (Ghamdi, Samarji ve Watt, 2016). Ancak günümüz dünyasında teknolojiyi kullanan öğretmenin, etkileşim içinde bulunduğu öğrenci-veli-okul yöneticileri nazarında rol model teşkil edip etmediği de merak konusudur.

Siber teriminin kökeni sibernetiktir. Sibernetik, canlı organizmaların ya da makinelerin arasındaki iletişimi ve kontrol sistemlerini inceleyen bir bilim dalıdır (Wikizero, 2019). Siber terimi, bilgisayarlar ve onları birbirine bağlayan ağlarla ilgili kavramları tanımlamak için kullanılır (Yaşar, 2014). Alana dair yapılmış olan araştırmalardan yola çıkıldığında siber ortam teriminin son zamanlarda siber uzay şeklinde kullanıldığı da görülmektedir. Günümüz çağının bilişim çağı olduğu kabul edildiğinde siber güvenlik de ön plana çıkmaktadır. Geçmiş birkaç yüzyıla bakıldığında sosyal bilimlerin ana sorunlarından birisini de değerlerin oluşturduğu görülmektedir. Öyle ki sosyal bilimlerin farklı alanlarından farklı bilim insanları değerler konusunu ele alıp araştırmışlardır. Sosyologlar, antropologlar, psikologlar ve sosyal psikologlar değerler alanında araştırma gerçekleştiren bilim insanlarındandır. Değer kavramının yapısı ve niteliği dolayısıyla farklı değişkenlerle ilişkileri araştırmaların konusu olsa da değerlerin tam olarak niteliği, içeriği hakkında ortak bir fikir birliğine ulaşıldığını belirtmek zor olabilir (Bacanlı, 1999; Bacanlı, 2002; Mehmetoğlu, 2006). Değerlere dair bir tane ve herkesin ortak bir tanımından bahsetmek zor olduğu için birden fazla tanımın verilmesi uygun olacaktır. Güngör (1993), değeri “herhangi bir şeyin arzu edilme ya da edilmemesi hakkındaki kanaat”, Çağlar ise (2005) insanların sosyal hayattaki tutumlarında, fiillerinde ve düşüncelerinde ortaya çıkan bir standart şeklinde ifade edilen kültürel öğelerden oluştuğunu belirtmektedir. Hacıkadıroğlu (2002), değeri geniş kapsamda eleştirilen niteliklerin tamamı şeklinde; Erdem (2003) ise iki durumdan hangisinin tercih edileceğinin eğilimi şeklinde tanımlamıştır. Değer bir başka tanımında, herhangi bir nesnenin fiiliyat ya da düşünce içerisinde değerlerin taşıdığı önemi ifade eden nicelik ya da nitelik olarak anlamlandırılmakta ve ayrıca bireylerin fikirlerinin ya da fiillerinin değerlendirilmesi aşamasında bir araç ölçütünde kullanıldığı şeklinde ifade edilmektedir

(Başaran, 1992). Değer kavramı; psikoloji, sosyoloji ile antropoloji ve benzeri sosyal bilim araştırmacıları tarafından araştırılmış, değer kavramına dair yöntemler geliştirilmiş ve araştırmalar neticesindeki sonuçlar değer kavramına dair önemli ölçüde fikir birliğinin oluşmasını sağlamıştır. İnsanların davranışlarının tamamı bağlantılı yahut bağlantısız şekilde değerler aracılığıyla yönlendirilmektedir. Ayrıca gelişen teknoloji de insanların davranışları üzerinde etkili olmaktadır.

Dijital çağın sosyal hayattaki etkileri değerler sayesinde daha net bir biçimde hissedilir durumdadır. Özellikle evrensel bir boyuta ulaşan sanal ortamlarda bir ulusa, bir topluma ait değerlerden ziyade evrensel bir alana yayılan siber insani değerlerden söz etmek yerinde olacaktır. Duygu yoğunluğunun çok rahat ifade edildiği; birliktelik duygusunun, tenkit etmenin, tartışmanın, sevgi gösterisinde bulunmanın, destek olmanın ya da boykot etme eyleminin sanal ortamda, bilgisayar ekranı karşısında yapıldığı; sosyal medya aracılığıyla kitlelerin birlikte hareket etmeye meyilli olduğu günümüz dünyasında çoğunluk tarafından kabul edilen insani değerlere yakışır şekilde hareket etmek ve bunu sürdürebilmek çok mühim bir hal almıştır. Günlük hayatta bilgi sahibi olmak adına başvurulacak ilk kaynak olan genel anlamda internet ortamı, özel anlamda ise sosyal ağlar hayat standartlarımızda olumlu manada etki etseler de bazı olumsuz durumları da aynı zamanda içinde barındırmaktadır. Bilhassa sanal mecralardaki kişinin kimliğinin bilinmediği düşüncesi ya da farklı bir birey gibi konuşabilme özgürlüğü bireylerin sanal ortamlarda uygun olmayan davranışlar sergilemesine olanak sağlamaktadır. Sanal ortamların art niyetli kullanımları kişisel saldırılara, nezaketsiz durumlara, kaba hareketlere zemin hazırlamaktadır (Rösner, Winter and Krämer, 2016). Kişinin kimliğinin gizli olması düşüncesi ya da ulaşılabilirliğinin az olduğu düşüncesi nefret suçu işleme, doğru bilgi vermeme, siber şiddet uygulamaya meyletme gibi pek çok hatalı davranışın gerçekleştirilebilmesine zemin hazırlamakta ve sosyal mecraları kullanan bireylerin olumsuzluk içeren davranışlar ile karşılaşmalarına sebep olabilmektedir. Çoğunlukla yazı ile iletişimin kurulduğu sanal ortamlarda bireylerin kendilerine dair gerçek dışı söylemlerinin olması, görgü kurallarına uymayan üslupların tercih edilebilir olması paylaşılan bilginin hem doğru hem güvenilir olması durumunu sekteye uğratmakta ve ayrıca bireylerin kendilerine has yaşamlarının fazlasıyla göz önünde olmasına neden olmaktadır. Bütün bu olumsuzluklarla birlikte doğruluğundan emin olunup olunmadığına bakılmaksızın paylaşılan kimi bilgilerin oldukça basit bir biçimde birçok birey tarafından sanal ortamlarda paylaşılması yanlış bilginin hızla yayılmasına neden olmaktadır (Çevik, 2013). Günümüzde sıklıkla duyduğumuz sanal ortamdan kişilerin şahıslarına yahut

kurumlara yönelik yapılan karalama çalışmaları, iftira atma, tehdit, kavga ve benzeri davranışlar olarak isim verilen siber zorbalık, günümüz genç neslinin en sık karşılaştığı problem olarak görünmektedir (Karabağ, 2012). Bu sebeple sanal ortamlarda bahsi geçen olumsuz koşullarla karşılaşmamak ve ayrıca sanal iletişimin gerektiği gibi sağlıklı bir şekilde gelişmesi adına sosyal hayatta var olduğu gibi sanal ortamlarda da küresel insani değerlerin farkındalıklarının arttırılması önem arz etmektedir (Kılıçer, 2013). Bu araştırma; genel anlamda sanal ortamda ve özel olarak sosyal medya kullanıcılarının siber davranışlarını “saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma ve dayanışma” siber insani değerleri açısından incelemeye odaklanmaktadır. Öğretmenlik mesleği, bireyin yaşamını sürdürebilmek adına devamlı olarak öğretme faaliyetinde bulunduğu bir meslek olarak anlaşılmaktadır (Saylan, 2007). Geçmişten günümüze öğretmenlik mesleğine bakıldığında mesleğin öneminin ve ayrıca işlevselliğinin günden güne arttığı görülmektedir. Günümüzde teknolojinin gelişmesi ile öğretim araçları farklılaşmış ve gelişmiş, öğrenme açısından sürecin daha kolaylaşmasını sağlayacak farkı teknikler bulunmuş, öğrencinin merkezde bulunduğu bir eğitim anlayışı benimsenmiş fakat bu ve benzeri değişiklikler öğretmenliğin önemini azaltmamış bilakis meslek sahibi kimseler alanlarında daha uzman daha donanımlı hale gelmişlerdir. Öğretmen hiç kuşkusuz eğitim sisteminin yapı taşı konumundadır. Sistemin başarısı, esas o sistemi uygulamaya koyacak olan öğretmenlik mesleğindeki bireylerin başarılarına bağlıdır. Çünkü eğitim modelinin etkili bir biçimde işlemesi, söz konusu modeli uygulayacak olan personelin niteliğiyle doğru orantılıdır; bu nitelik olmaksızın verimli hizmet sunmak olası değildir. Bundan ötürü öğretmenler ne derecede iyi ise eğitim sistemi de o oranda iyidir denilebilir (Karaman, 2008). Küreselleşen dünya, teknolojik gelişmeler insanların ihtiyaçlarının çeşitlenmesine yol açmaktadır. Söz konusu değişimden fazlasıyla etkilenen mesleklerden birisi de kuşkusuz sosyal ilişki doğrultusunda mesleğini icra eden öğretmenlerdir. Bu sebeple öğretmenler de birbirlerinden daha farklı özellikleri taşır duruma gelmişlerdir. Bu birbirlerinden farklı davranışlara, farklı değerlere sahip olan öğretmenlerin okul ortamının yanı sıra öğrenci-veli ve ayrıca okul yöneticileriyle sosyal mecralarda da etkileşimi söz konusudur. Öğretmenlerin sahip oldukları ve korumak istedikleri değerlerin sosyal medyadaki yansımaları siber insani değerler ölçeği ile öğretmenlerin siber insani değer algılarının yönetici, veli ve öğrenciler açısından değerlendirilmesi ise 360 derece analiz yöntemiyle belirlenmek istenmektedir.

1.2. Araştırmanın amacı ve önemi

Teknolojiyle gerçekleşmekte olan hızlı ilerlemeler, dünyanın küreselleşmesi, bireylerin ihtiyaç ve beklentilerinin farklılaşması gibi pek çok sebep genel bireylerde olduğu gibi öğretmenlerin de kişisel özelliklerinin birbirlerinden farklılaşmasına neden olmaktadır. Kişisel olarak farklı davranışlara sahip olan öğretmenlerin okul ortamının yanı sıra öğrenci, veli ve ayrıca okul yöneticileriyle sosyal mecralarda da etkileşimi söz konusudur. Bu sebeple öğrencilere rol-model teşkil eden öğretmenlerin sorumlulukları da sınıfın duvarlarını aşmış durumdadır (Frymier ve Houser, 2000). Öğretmenlerin sahip oldukları ve korumak istedikleri değerlerin sosyal medyadaki yansımaları ile öğretmenin rol model olup olmadığı belirlenmek istenmektedir. Bu bağlamda; bu araştırmanın amacını öğretmenlerin siber insani değerlere ne oranda sahip olduğunun öğretmenler, yöneticiler, öğrenciler ve veliler gözünden değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin siber insani değer algılarını 360 derece analiz yöntemini ile daha önce incelemiş bir çalışmanın bulunmaması çalışmayı önemli kılmaktadır. Neticeye bakıldığında bu çalışmada öğretmenlerin siber insani değer algıları ile öğrenci-veli-okul yöneticilerinin görüşlerini 360 derece değerlendirme yöntemiyle belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, branş, eğitim durumu, kıdem, sosyal medyanın etkili kullanımı ve sosyal medya kullanım süresi değişkenlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır.

Öğretmen, iletişim kurduğu pek çok öğrencinin hayatında mühim farklılıklar oluşturarak öğrencilerin yaşamlarındaki felsefelerinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli derecede rol oynamaktadır (Güneş, 2011, 2). Bu nedenle geleceğe yön veren öğretmenlik mesleğini icra eden bireylerde birçok değerlerin bir arada bulunması gerekmektedir. Çünkü bu değerler öğretmenlerin öğrencilere yaklaşımlarında ve eğitim yaşantılarında önemli bir yer tutmaktadır. Saygı, doğruluk, hoşgörü, dayanışma ve barışçıl olma da bu değerlerin en önemlilerindendir. Bu değerlere sahip olan ve onu öğrencilerine de yansıtan bir öğretmenin sınıf ortamı da olumlu şekilde etkilenecektir. Küreselleşen dünya ile sosyal mecraya hayatımızın çoğu yerinde yer bulmaktadır, öğretmelerin sosyal mecralarda bu değerlere ne derece önem verdikleri de kendi davranış ve tutumlarının ne düzeyde olduğunu gösterecektir. Bu bağlamda çalışma; genel anlamda sanal ortamda, özel anlamdaysa sosyal medya kullanan öğretmenlere dair siber davranışların doğruluk-dürüstlük, saygı, hoşgörü,

dayanışma ve barışçıl olma gibi siber insani değerler olarak adlandırılan değerler açısından incelenmesine odaklanmaktadır.

Öğrenciler yaşantıları boyunca örnek olarak aile bireylerini ve öğretmenlerini alırlar. Saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, dayanışma ve barışçıl olma da model alınarak öğrenilebilecek değerlerdir. Bu sebeple öğretmenlerin söz konusu değerlere sahip olması ve öğrencilerine rol model olmaları, öğrencilerin de bu değerleri kazanması açısından ehemmiyetlidir. Günümüzde de öğretmen ve öğrenciler sanal ortamda çok fazla vakit geçirmektedirler. Öğretmenlerinin davranışlarını sosyal ortamdan takip eden öğrenciler de bu durumda rol modellerine dikkat edeceklerdir.

Öğrencilerin öğretmenlerinden farklı beklentileri olabilir. Kimileri sevgiye ihtiyaç duyarken, kimileri meraklarının giderilmesini beklerken bazıları sadece hoşgörü beklemektedirler. Öğrencilerin bu farklı ihtiyaçlarına karşılık verebilmek adına öğretmenlerin birçok değere sahip olmaları gerekmektedir. Başaran (1992) değeri; bir kavram, düşünce ya da fiilin değerler sistemi içinde taşımış olduğu önemi ortaya koyan nitelik ve nicelik olarak tanımlamaktadır. Sahip olunan değerler, öğrenciler ile öğretmenler arasındaki bulunan iletişimi olumlu bir biçimde etkileyecektir. Böylelikle sınıf ortamı; dayanışmanın olduğu, hoşgörünün hüküm sürdüğü, saygılı öğrencilerin bir arada bulunduğu, dürüstlüğe önem veren bireylerin barış içinde yaşadığı bir ortama dönüşecektir. Bu durum da öğrencilerin derslerine olan ilgilerini arttıracak ve böylelikle bireylerin öğrenme süreçleri verimli bir hal alacak ve daha etkili olacaktır.

Bahsi geçen tüm durumlar gözetilerek yapılan bu araştırma, öğretmenlerin siber insani değerler üzerinde etkisi bulunduğu varsayılan temel değişkenleri araştırması ve bu sebeple siber insani değerler olgusunu ele alarak çalışmaya ışık tutması nazarında önemlidir. Siber insani değerleri öğretmenler açısından inceleyen akademik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca nitel sorular ile öğretmenlerin siber insani değerlerinin yönetici-veli-öğrenciler tarafından 360 derece analiz yöntemi ile değerlendirildiği farklı bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Siber insani değerler üzerinde yapılan çalışmaların az olması sebebiyle öğretmenlik mesleği açısından bu kapsamda bir araştırmanın ilk kez yapılmasının alanyazına katkısının bulunacağı düşünülmektedir.

1.3. Problem cümlesi

Öğretmenlerin siber insani değer düzeyleri çeşitli değişkenler açısından ve okul yöneticisi, veli, öğrenci görüşlerine göre nasıldır?

1.4. Alt problemler

1. Öğretmenlerin siber insani değer eğilimleri genel ölçek ve alt boyutlar bazında ne düzeydedir?
2. Öğretmenlerin sahip olduğu siber insani değerler düzeyleri:
 - a) Cinsiyetlerine
 - b) Medeni durumlarına
 - c) Branş alanlarına
 - d) Eğitim durumlarına
 - e) Kıdemlerine
 - f) Sosyal medya etkili kullanımlarına
 - g) Sosyal medya kullanım sürelerinegöre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değer hangileri olmalıdır? (saygı-dürüstlük-hoşgörü-dayanışma-barışçıl olma)
4. Öğretmenler sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olmalı mıdır?
5. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmasının avantajları nelerdir?
6. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmasının dezavantajları nelerdir?
7. Paydaş görüşlerine göre kıyaslandığında siber insani değerler nasıldır?

1.5. Varsayımlar

Araştırma planlanıp yürütülürken bazı sayıtlılardan yola çıkılmıştır.

1. Araştırmanın yapılması için seçilen 485 öğretmen, Türkiye’de aynı düzeyde görev yapan diğer öğretmenleri de temsil ettiği varsayılmıştır.
2. Katılımcıların araştırma için kullanılan ölçme araçlarına samimiyetle yanıt verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma; 2023-2024 eğitim-öğretim yılının güz döneminde ölçek aracılığıyla ulaşılan öğretmenlerle,
2. Nitel veriler yarı yapılandırılmış görüşme formunun uygulandığı okul yöneticisi, veli ve öğrencilerle,
3. Araştırmada kullanılan “İnsani Değerler Ölçeği (i-değer)” ve değişkenlere yönelik “Kişisel Bilgi Formu”ndan ve yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Siber: Bilgisayar ve bilgisayarların birbirlerine ağlar aracılığıyla bağlanmasını sağlayan kavramları adlandırmak maksadıyla kullanılmaktadır (Yaşar, 2014). Farklı tanımlamadaysa siber, farklı çalışmalardan yola çıkılarak bilgisayar ve bilgisayara bağlı sistemlerin oluşturduğu bilişim sözcüğüyle eş şekilde de ifade eilmektedir. Siber ortam ise bilişim sistemleri ile bu sistemlerin birbirlerine bağlanmasını sağlayan ağların oluşturduğu ortama verilen addır (AFAD Sözlüğü, 2019).

Değer: Güngör’e göre (1993) değer, herhangi bir şeyin arzu edilme ya da edilmemesi hakkındaki kanaat iken Çağlar (2005) değerleri; bireylerin fikir, tavır ve fiillerinde bir standart şeklinde görünen kültürel öğeler olarak ifade etmiştir.

360 Derece Performans Değerlendirme: 360 derece performans değerlendirme sistemi, performans değerlendirmesi yöntemleri arasında çok yönlü ve sürekli bir yaklaşımla performansı sorgulamayı hedefler. Bu sistem, değerlendirme sürecine amirler ve yöneticilerle birlikte değerlendirilenin kendisinin (öz değerlendirme), aynı iş yerinde çalıştığı arkadaşlarının (eşitlerinin), astlarının ve mümkünse iş kolundaki müşterilerin de katıldığı bir sistemdir. Bu şekilde performansla ilgili geri bildirim sağlanır (Canitez ve Solmuş, 2000).

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma konusu ve problemiyle doğrudan ilişkili olan alanyazın taranarak incelenmiş ve bu bağlamda kuramsal temeller ortaya konulmuştur. Ek olarak araştırma konusuyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde gerçekleştirilmiş çalışmalara odaklanılmış ve bu çalışmalara da yer verilmiştir.

2.1. Öğretmenlik mesleği

Toplumda çeşitli tanımlamalarla anılsa da öğretmenlik mesleğinin mesleki tanımı 1973 senesinde yürürlüğe girmiş bulunan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda şu şekilde ifade edilmektedir: “Öğretmenlik, devletin eğitim-öğretim ve bununla ilgili öğretim görevlerini üzerine alan ve genel kültür, özel alan, eğitim ve pedagojik formasyonla sağlanan özel bir ihtisas mesleğidir.” (METK, 1973) şeklinde tanımlanmaktadır.

Tanımlardan anlaşıldığı üzere öğretmenlik mesleği, devletin esas hizmet alanlarından biri olan öğretim görevini üstlenirken aynı zamanda öğrencilerini yönlendirme sorumluluğuna sahip olan ve bazı bilim dalları ile alanlarda öğrencilerin yetiştirilmesini ve gelişmesini sağlayan bir mesleği ifade eder durumdadır (Semerci ve Kara, 2004). Bununla birlikte öğretmenlik, okullarda eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlanmasını gerektiren ve aynı zamanda eğitim kurumlarının yönetim görevlerini üstlenen özel bir alan olarak kabul edilir. Bu çerçevede öğretmen; “eğitim-öğretim ortamında öğrencilerle sürekli etkileşimde bulunan, sunulan programı uygulayan, öğretimi yöneten ve hem öğrencilerin hem de öğretim sürecinin değerlendirilmesini yapan kişi” olarak tanımlanır. Buna ek olarak nitelikli bir öğretmen; alanında yetkin ve pedagoji içerik bilgisine sahip, öğretim gerçekleştirmek adına gerekli beceri-tutuma haiz, çocuk gelişimi konusunda bilgi birikimi olan, iletişim becerileri yüksek, meslek etiğine uygun davranışlar sergileyen ve kendini yenilemeye ve geliştirmeye açık olan ve benzeri özellikleri taşıyan biridir (Cobb vd, 2001). Aslında bir bakıma eğitimin niteliğinin temelde öğretmenlerin performansı ile bağlantılı olduğu kabul edilebilir. Bu açıdan eğitimi yürütecek olan öğretmenlerin hizmetin öncesinde ve hizmet içinde kendilerini

etkili bir şekilde geliştirmiş olmaları ve gerekli altyapıya sahip olmaları son derece önemlidir (Akar, 2007, 19). Eğitim sisteminin başarısında öğretmenlerin oynadığı rol düşünöldüğünde; öğrencilere bilgi öğretmek, onları motive etmek, öğrenmeye olan ilgilerini artırmak ve bireysel öğrenme gereksinimlerini karşılamak gibi sorumlulukları olan öğretmenler, öğrencilerin özel ve akademik alanda hayatlarında önemli bir yere sahiptir.

Öğretmen, öğrencilerin yaşamında önemli etki bırakmakta ve yaşam felsefelerinin oluşması aşamasında belirleyici bir rol üstlenmektedir (Güneş, 2011). Okullarda öğrenciler için öğretmenin bir rol model olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Öğrenciler öğretmenlerinin davranış ve hareketlerinden, konuşma biçimlerinden etkilenecek öğretmenleri taklit etme eğilimindedirler. Bu sebeple öğretmenlerin sağlam karakterli olmaları ve örnek bir tutum sergilemeleri beklenir (Eskicumalı, 2011). Çünkü öğretmenler, bulundukları ülkenin gereksinim duyduğu nitelikli bireylerin ve vatandaşların yetişmesinde sorumluluk taşırlar. Toplum içinde öğretmenlerin katkısı olmadan yetişmiş hiçbir birey bulunmamaktadır çünkü öğretmenlerin etkisi geniş bir kesimi kapsar ve her bireyin gelişimine önemli bir katkı sağlar (Coşkun, 2011). Buradan hareketle bir ülkenin geleceğinin öğretmenlerin ellerinde şekillendiğini söylemek mümkündür. Öğretmen, ne kadar özverili davranır ve sorumluluk sahibi olursa topluma katkısı da aynı oranda artacaktır.

Öğretmenlerin rolleri arasında öğrenmeyi öğretme, sınıf hakimiyeti kurma, aile üyeliğı, değerlendirme yapma, güven inşası, mesleksenl ustalık ve toplum liderliğı gibi önemli görevler bulunmaktadır. Bu roller, öğretmenin çok yönü bulunan ve etkili bir eğitim ortamı oluşturmaya yardımcı olur. Bu görevleri bir öğretmenin tek başına üstlenmesi genellikle zorlayıcıdır. Eğitimde sürecindeki başarı ya da başarısızlıkların nedeni çoğunlukla öğretmenin bu rolleri ne denli etkili bir şekilde yerine getirdiğıyle ilişkilidir (Sünböl, 1996). Bu bilgilerden hareketle öğretmenin görev ve sorumlulukları kolay olmadığı gibi toplum tarafından da oldukça önem arz ettiğı ifade edilebilir. Öğretmen, meslek hayatı boyunca kendini ne kadar geliştirir ve sorumluluklarını yerine getirirse içinde bulunduğı toplumun geleceğini de aynı ölçüde iyi inşa edecektir.

2.1.1. Öğretmenliğın kısa tarihçesi

Öğretmenliğın tarihini en eski uygarlıklardan günümüze kadar takip etmek mümkündür. Ancak öğretmenliğın bir meslek adı altında kapitalizmin ortaya çıkışıyla birlikte doğduğu

ifade edilmektedir. İnsanlık tarihinin başlangıç dönemlerinden bugüne birtakım bilgi ve yeteneklerin gelecek nesillere aktarılması eğitimle ilişkilendirilebilir. Kapitalizm öncesi toplumlarda, bilgi ve becerilerin aktarılması aile içinde, çok da hızlı olmayan bir şekilde gerçekleşmiş sadece dönemin gerektirdiği üretim becerilerinin edindirilmesi ve sosyal görevlerin öğretilmesini kapsamıştır. Ayrıca 19. yüzyıl öncesinde aileler ya da dini kuruluşlar çocukların eğitimi ve yetiştirilmesinden sorumlu olmuşlardır (Buyruk, 2015). Öğretme işi insanlığın var olduğundan bu yana çeşitli konu ve yöntemleri içinde barındırarak sürekli değişim geçirmiş ancak öğretmenlik her daim var olmuştur. Medeniyetlerin kültürü, yaşam şekilleri, gelişmişlik seviyesi gibi birçok faktör öğretmene atfedilen görev ve sorumlulukları çeşitlendirmiştir. Her toplum farklı dönemlerde de olsa öğretmenliği bir meslek olarak tanımış ve eğitim faaliyetlerinin büyük bir payını öğretmenlerin sorumluluğuna bırakmıştır.

Türkiye'de öğretmenliğin meslek olarak ortaya çıkışı, özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Tanzimat reformlarının başladığı döneme kadar izlenebilir. Bu dönemde; medrese, enderun, sıbyan mektepleri gibi geleneksel eğitim kurumlarının yanı sıra eğitimde reform hareketleri doğrultusunda, öğretmen yetiştiren okulların ve yeni eğitim kurumlarının açılması ve modern manada öğretmenlik de söz konusu olmuştur. Bu dönemde sıbyan mektepleri ilköğretime denk gelir ve imamlar, müezzinler, hafızlar tarafından gerçekleştirilen eğitim dini prensiplere uygun bir şekilde yönetilmiştir. Bu mektepler çoğunlukla camilerin yanına açılmış olup hem mekteplerin hem de öğretmenlerin giderleri toplum tarafından finanse edilmiştir (Buyruk, 2015). Din eğitimi esaslarına dayanan eğitim şekli dolayısıyla günümüzde kabul gören öğretmenlerin görevini o dönemde din görevlilerinin üstlendiği söylenilebilir.

Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı İmparatorluğu dönemlerinden 1848 yılına kadar öğretmenlik vazifesi genellikle özel bir pedagojik eğitim almamış ve medrese geleneğinden gelen bireyler tarafından üstlenilmiştir. 1848 yılında İstanbul'da açılan ilk öğretmen okuluyla başlayan süreç, mesleki uzmanlığa sahip öğretmenlerin yetiştirilmesini amaçlayan bir dönemin başlangıcını işaret etmiştir. Zamanla bu tür okulların sayısı artmış ve öğretmen yetiştirmeye yönelik çaba genişlemiştir (Tekışık, 1987). Türkiye'de öğretmen okullarının açılması ve devam ettirilmesi, okul sayılarında devamlı bir yükselişe sebep olmuştur. Fakat bu okulları bitiren öğretmenlerin bir kısmı, mesleklerine başlamalarından kısa bir zaman sonra yoğun ve ağır çalışma koşulları ve yetersiz maaşlar nedeniyle mesleklerinden ayrılmışlar ve öğretmenlik yapmak istememişlerdir (Gümüslü, 2005). 1924 senesinde

yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarının ücretsiz duruma getirilmesi, ilkokul öğretmen eğitimi konusunda kapsayıcı ve köklü önlemler alınmasını gerektirmiştir. 1924 yılında Maarif Vekâleti'nin daveti üzerine Türkiye'ye gelen John Dewey (1924) ve eğitimci Alfred Kühne (1925), raporlarında köy öğretmen yetiştirme ve köye özgü eğitim konularına odaklanmışlardır. Bu raporlar sonucunda 1927 yılında Denizli ve Kayseri'de "Köy Muallim Mektepleri" kurulmuştur. Daha sonra 17 Nisan 1940 tarihli ve 3803 sayılı kanunla "Köy Enstitüleri" kurulmuş ve bu süreçte "Köy Muallim Mektepleri" "Köy Enstitüleri" haline getirilmiştir (MEB, 2017). Öğretmen okullarının açılması ve yaygınlaştırılması Türkiye'nin eğitim sistemini farklı bir boyuta taşımıştır. Eğitim sadece dini eğitim olmaktan çıkmış çağdaş eğitim anlayışına geçilmiştir. Köy enstitülerinin kurulması ile birlikte ülkede modern anlamda öğretmen yetiştirme adına çalışmalar hız kazanmıştır.

Dönemde Millî Eğitim Bakanlığı görevini üstlenen Hasan Ali Yücel, eğitime büyük bir özveri gösteren bir felsefe hocası olarak Köy Enstitülerinin temelini atmıştır. Bu kapsamda, ülkenin tarım koşullarını dikkate alarak bir yasa tasarısı hazırlatmış ve Türkiye'yi 21 bölgeye ayırmıştır. Bu bölgeler içinde en uygun görülen yerlere Köy Enstitüleri kurulması kararı alınmıştır. On yıldan daha kısa bir zaman dilimi içinde Ankara (Hasanoğlu), Antalya (Aksu), Kars (Cılavuz), Samsun (Akpınar/Ladik), Eskişehir (Çifteler), Diyarbakır (Dicle), İzmir (Kızılçullu), Van (Erciş), Erzurum (Pulur), gibi illerde Köy Enstitüleri açılması ile Anadolu'nun dört bir yanında köy okullarında eğitimlerini tamamlayarak ilkokul mezunu olan çocukların köy enstitülerinde normal eğitim öğretimin yanı sıra öğretmenlik eğitimi de aldıktan sonra tekrar köylere öğretmen olarak dönmeleri projesi başarı ile hayata geçirilmiştir. Köy enstitülerinde eğitim alan öğretmenler, geleneksel öğretmen okullarında yetiştirilen meslektaşlarından farklı olarak taşra görevi bilinci ve sorumluluğuyla donanmışlardır. Bu özellikleri sayesinde özveriyle, gönüllülük esasına dayalı olarak köylerde öğretmenlik yapmışlardır. Köy öğretmenleri, atandıkları köylerde iş birliği yaparak eğitim binalarının kurulmasını ve donanımların sağlanmasını sağlamanın yanı sıra köylülere eğitim verme sorumluluğunu da üstlenmişlerdir. Bu öğretmenler, her konuda köylülere eğitim verebilecek seviyede donanımlı bir şekilde yetiştirilmişlerdir. Köy öğretmenlerinin sorumlulukları sadece okulda öğrencilere eğitim vermekle sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda köylülere farklı ve yenilikçi tarım tekniklerini bilgisini vermek, okuma yazma için kurslar açmak, tarım arazilerini düzenlemek, yol yapımına imece yoluyla katkı sağlamak gibi çeşitli alanları içermiştir (Akdemir, 2013). Köy enstitülerinin açılması ve

yaygınlaştırılması Türkiye'nin öğretmen yetiştirme adına en etkili politikaları arasındadır. Bu okullarda yetişen öğretmenler sadece öğrencilere hitap etmemiş içinde bulundukları toplumun da eğitilmesi ve bilgilendirilmesi konusunda etkin rol almışlardır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitimin topluma yayılması hedeflendiği için 1974 senesine kadar ilkokullara öğretmen yetiştirme görevini sürdüren İlköğretmen okullarının eğitim süresi yıllara göre değişiklik göstermiştir. 1924'te 5 yıl ile sınırlı olan eğitim süresi, 1932-1933 öğretim yılında birinci üç yıl ortaokul, ikinci üç yıl mesleki eğitim programı olacak şekilde toplam 6 yıla çıkarılmıştır. 1970-1971 eğitim öğretim yılında ise 7 yıla (ilkokul sonrası 7 yıl, ortaokul sonrası 4 yıl) yükseltilmiş ve İlköğretmen okullarından mezun olan kişiler lise mezunları ile eşit kabul edilmişlerdir (Baskan, 2001). 1954 yılında çıkarılan “6234 sayılı yasa” ile öğretmen yetiştiren kuruluşlar “İlköğretmen Okulu” şeklinde birleştirilmiş ve Köy Enstitüleri kapanmıştır. Öğretmenlere yükseköğretim mezunu olma şartı 1973 senesinde yayımlanan “1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu” ile getirilmiştir. Ayrıca İlköğretmen okulları arasında şartları yeterli olan kurumlar Eğitim Enstitülerine çevrilmiştir. 1981’de yayımlanan “2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu” ile yükseköğretime bağlı kurumların hepsi “Yükseköğretim Kurulu” (YÖK) başlığı altında toplanmış ve akademilerin üniversitelere, eğitim enstitülerinin ise eğitim fakültelerine dönüştürülmesine karar verilmiştir. Bununla beraber 1982’de kabul edilen “41 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname”de öğretmen yetiştiren bütün kurumların üniversite bünyesine verilmesi kararlaştırılmış ve 1989-1990 eğitim-öğretim senesi itibarıyla öğretmen yetiştiren her yükseköğretim kurumunun eğitim-öğretim süresi ise en az lisans düzeyine yükseltilmiştir (MEB, 2017). Sonuç olarak belirtilen dönemlerde öğretmen yetiştirme amaçlı çeşitli modellerin kullanıldığı görülmektedir.

2.1.2. Genel özellikler

Öğretmenlik mesleği için toplum tarafından kabul gören birtakım nitelikler gereklidir. Hedeflenen başarının elde edilebilmesi için eğitimin tüm bileşenlerinin en üst düzeyde olması beklenmektedir. Bu yönden bakıldığında eğitim, farklı unsurları bir arada bulundurmaktadır. Bu unsurlar arasında en çok önem verilmesi gereken öğretmenlerdir. Öğrenme ve öğretmeyi sevmek öğretmenlik mesleğinin ilk koşullarındandır. Öğretmenlerin eğitim-öğretim vazifelerini başarıyla yerine getirebilmeleri için gereken bilgi ve becerilere

sahip olmaları kritiktir. Zamanın dinamiklerine ayak uydurmak, o doğrultuda eğitim öğretim gerçekleştirmek ve öğrencilerine rol model olmak için her daim kendisini geliştirmeli ve son gelişmeleri takip etmelidir (Yalçınkaya, 2016). Bu noktada hizmet öncesi eğitimin öneminden bahsedilebilir. Hizmet öncesi eğitim, öğretmenlerin meslek hayatında kendilerini güncellemesi ve iyi yönde yetişmelerine önemli ölçüde katkı sağlamaktadır. (Yeşilyurt, 2011). Buradan hareketle öğretmenlerin hem meslek edinme dönemlerinde hem de meslek hayatları süresince çağın gelişmelerini takip ederek kendilerini devamlı geliştirmeleri ve donanımlı bireyler olmaları gerektiği ifade edilebilir.

Bu bağlamda "öğretmen niteliği" üzerine yapılan araştırmalara göre öğretmen performansının çok karmaşık bir insan olgusu olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı öğretmenin etkili olması ve etkili bir öğretmen kişiliğinin kesinlikle karmaşık bir konu olarak görülmesi gerekmektedir (Sünbül, 1996). Bunun sebebiyse öğretmenliğin herkesin üstesinden gelebileceği bir meslek değil bilakis uzmanlık bilgisine haiz olunması gereken bir meslek dalı olarak kabul edilmesidir. Bu uzmanlığın sağlanabilmesi için öğretmen adayının birtakım eğitimleri almasının yanında ideal bir öğretmende bulunması gereken bütün nitelikleri de barındırması gerekmektedir (Çınar, 2008). Bu özelliklerin hayatın her alanını kapsayacak nitelikte olduğunu söylemek mümkündür.

Öğretmenin sahip olduğu özellikler, başlangıçta öğrenme-öğretme sürecinin verimli olmasını doğrudan etkileyen unsurlardır. Bu bağlamda öğrencilerin;

- Ders başarısı,
- Meslek seçimi,
- Hayat felsefeleri,
- Çevresine saygı ve hoşgörü ile yaklaşımları, öğretmenlerin sahip olduğu nitelikler ve bunu sınıfın içinde ve dışındaki eğitim-öğretim etkinliklerine başarılı bir şekilde entegre edebilme yeteneği doğrultusunda farklılık göstermektedir (Yapıcı ve Gülveren, 2007). Öğrencilerin dolayısıyla toplumun gelişmesi bir anlamda başarı ile eğitim öğretim etkinliklerini gerçekleştiren öğretmenlerin elindedir.

Bu aşamada öğretim sürecinde planlanan etkinliklerin başarıyla gerçekleştirilmesine öğretme-öğrenme süreci denilmektedir. Karmaşık bir toplumda, öğrenilmesi hedeflenen davranışların sayısı fazla olduğundan bu davranışların bireysel çaba ile gerçekleşmesi kolay değildir. Bu durumda okullar bu zor süreçlerin üstesinden gelinmesi, eğitim öğretimin etkili

bir biçimde gerçekleştirilmesi adına oldukça önemli kurumlardır. Böylece okulların paydaşlarından biri olan öğretmenlerin genel olarak eğitim öğretim faaliyetlerinin ana sorumlusu olduğu ifade edilebilir (Sünbül, 1996). Sistematik bir eğitim öğretim sürecinin kurum olarak okulların temelinde ise öğretmenlerin gösterdiği etkili performanslar sayesinde başarıya ulaşacağını ifade etmek mümkündür.

2.1.3. Mesleki özellikler

Mesleki bir bakış açısı ile değerlendirildiğinde, bir öğretmenin sadece iyi kişilik özelliklerine sahip olması onun başarılı ve etkili bir öğretmen olduğu anlamına gelmemektedir. Buna ek olarak öğretmenin, öğrencilere kendi alanındaki bilgi ve becerileri etkili bir şekilde kazandırmayı hedeflemesi ve alanına dair yeterli bilgi ve donanımına haiz olması önemli bir gerekliliktir. Tüm bunların yanında öğretmenin çevresindeki toplumu ve toplumun kültürünü iyi bilmesi önemlidir (Eskicumalı, 2011). Ayrıca öğretmenler çalışma ortamları olan okulları geliştirmek için çaba göstermelidir. Bu amaçla teknoloji kullanımında etkin, yenilik ve gelişmelere açık, sorumluluk sahibi ve öğretim planını iyi bilen bir öğretmen olarak bu doğrultuda çalışmalar gerçekleştirmelidir (Yılmaz, 2015). Kişisel, mesleki ve kültürel olarak kendini sürekli bir gelişim halinde tutan öğretmenler her zaman önde olanlar olacaktır.

Öğretmenlerin mesleki nitelikleri özetlendiğinde şu maddelere yer verilebilir:

Rehber Olma: Programda öğretmenlerin rehberlik görevi ile ilgili açık bilgiler bulunmamakla beraber öğretmenin öğrenciye gelişimi ve bilgiye ulaşması noktasında iki yolla rehberlik etmesi beklenmektedir (Arslan ve Özpinar, 2008). Rehberlik her ne kadar programda açık olarak dile getirilmese de eğitim-öğretim faaliyetlerinin vazgeçilmez bir bölümünü kapsamaktadır.

Okulu Kültürlenme Yeri Görme: Okulun gelişimi ve ilerlemesine öğretmenler çeşitli programlar ve etkinlikler yaparak katkıda bulunmalıdır. Öğretmen, okulun gelişimine katkıda bulunmak amacıyla eylem araştırmalarını planlayabilmeli ve uygulayabilmelidir. Aynı zamanda okulda meydana gelen problemlerin çözümü için bu tür çalışmaları yönetebilmelidir. Bununla beraber eğitim sistemindeki sorunlara karşı duyarlı olan bir öğretmen, eş zamanlı olarak sivil toplum örgütleriyle iş birliği içinde bulunarak öğrencilerin gelişimi için katkı sağlamalıdır (Arslan ve Özpinar, 2008). Öğrencilerin gelişimine katkı

sağlamak adına okulu geliştirmek, sorunlarını saptayarak çözüm bulmak öğretmenlerin üstlenmeleri gereken görevlerdendir.

Araştırmacı, Sorgulayıcı ve Yeniliklere Açık Olma: Bilginin sürekli gelişip değişmesi nedeniyle öğretmen, kariyeri süresince aynı doğrultuda bilgilerle yetinmek yerine kendisini sürekli geliştirmeli ve değişen koşullar karşısında uyumlu olabilme yeteneğine sahip olmalıdır. Öğretmen, kendisini geliştirmeyen bir süreç içinde kaldığında öğrencilere fayda sağlama konusunda zorluk yaşayacaktır. Ancak bir öğretmenin kendi kişisel zamanının ve mesleki manada zamanın koşullarıyla uyumlu bir biçimde gelişmesi önem arz etmektedir (Özer ve Gelen, 2008). Çağın gereklerine ayak uydurma ve yeni bilgilere ulaşma öğretmen niteliklerinin olmazsa olmazları arasındadır.

Eğitim Teknolojisini Günlük Hayatta Kullanma: Öğretmenlerin günlük yaşamlarında bilgiyle iletişim dair teknolojileri (internet, faks, kamera, fotoğraf makinesi vb.) etkin bir şekilde kullanabilme becerisine sahip olmaları, teknoloji okur-yazarlığına yönelik gerekli bir mesleki yetkinliktir (Arslan ve Özpinar, 2008). Günümüzdeki eğitim-öğretim faaliyetleri, öğretmenlerin en azından temel düzeyde teknoloji bilgisini gerektirmektedir.

İnsan İlişkilerine Önem Verme: Öğretmen etrafında bulunan öğrenci, veli, okul yöneticileri ve diğer eğitimcilerle kurduğu ilişkilere özel bir özen göstermeli, insanlar arası iletişim ve ilişki becerilerini geliştirerek mesleğini daha etkili bir şekilde yerine getirmeye gayret göstermelidir (Arslan ve Özpinar, 2008). Bununla birlikte öğretmen, mesleki sorumluluklarını yerine getirirken yasal düzenlemelere uyum sağlamalıdır. Bu durumda öğretmenlerden kendi sorumluluklarıyla haklarına dair bilgili olmaları beklenir (Arslan ve Özpinar, 2008). İletişim becerilerine haiz, hak ve sorumluluklarının bilincinde olan öğretmenler; meslek hayatlarında öğrencilerle daha etkili iletişim kurabilir, olumlu sınıf ortamları oluşturabilir, velilerle iş birliği yapabilir ve eğitim kurumları içinde sağlıklı ilişkiler geliştirebilirler. Ayrıca eğitim standartlarına uygun olarak dersleri planlayabilir, öğrenci başarılarını değerlendirebilir ve sürekli olarak kendi profesyonel gelişimlerini sürdürebilirler.

Öz Değerlendirme: Başka bir mesleki nitelik ise eleştirel bir bakış açısıyla öğretmenin kendisini değerlendirmesi ve eksikliklerini gidermeye yönelik çalışmalar yapmasıdır. Bu bağlamda müfredat ile bir öğretmenin sınıfın içinde ve dışında sergiledikleri çalışmalarla elde ettikleri ölçme-değerlendirme sonuçlarına bağlı olarak öz değerlendirme yapma becerisine sahip olmalarını ve bu öz değerlendirmenin neticelerini öğrenme-öğretme aşamasını geliştirmek adına kullanabilmelerini talep etmektedir (Arslan ve Özpinar, 2008).

Kişinin kendini değerlendirebilmesi ve eksikliklerini fark ederek çözüm bulması kişisel gelişiminin yanı sıra mesleki ilerlemesi açısından oldukça önemlidir. Çünkü gelişim, eksikliklerin tamamlanması ile gerçekleşir.

Müfredatı Yeteri Kadar Tanımak: Öğretmenlerden öğrettikleri müfredat ile ilgili geniş kapsamlı bilgiye sahip olmaları ile uygulamada karşılaşılabilecekleri zorluklara etkili çözümler üretebilmeleri beklenmektedir. Bu mesleki özellikler, öğretmenin sınıfta etkili bir öğrenme ortamı oluşturmasını ve öğrencilere en iyi eğitimi sağlamasını destekler (Arslan ve Özpınar, 2008). Müfredat öğretmenin kılavuzu niteliğindedir. Kılavuza hâkim olmak öğretmenin işini kolaylaştıracak ve gerekli etkinlikleri yapmasına rehber olacaktır.

2.1.4. Kişisel özellikler

Öğretmenlerin mesleki özellikleri ile birlikte kişisel özelliklerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Öğretmenlerin kişisel özelliklerinin öğrenciler ve okul üzerinde farklı yönlerde etkisi vardır. Bireysel olarak olumlu niteliklere sahip bir öğretmen, öğrencilerine güçlü bir rol model olur ve bu sayede öğrencilerini de olumlu bir şekilde etkiler. Özellikle olumlu kişilik özellikleri öğrencilerle sağlıklı iletişim kurmada önemli bir etmendir. Bireyleri yetiştirmede temel faktörlerden biri, öğretmenin olgunluğu ve örnek karakteridir. Bu unsurlar; öğrencilere yalnızca akademik bilgileri değil bununla beraber doğru değerleri, sorumluluk duygusunu ve olumlu davranışları da öğretebilmek için kritik öneme sahiptir (Bek, 2007). Öğretmenlerin öğrencilere akademik ve kişisel gelişim açısından katkısının bulunduğu, genel manada kabul edilen bir durumdur.

Öğretmenlerin karakter özellikleri Çelikten ve diğerleri (2005) tarafından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma penceresinden bakıldığında öğretmenlerin karakteristik özellikleri arasında nesnellik ve tarafsızlık, kendi ihtiyaçlarına ve beklentilerine duyarlılık göstererek sürekli gelişim sağlamaları bulunmaktadır. Eğitim sorunlarını etkili bir şekilde araştırma ve çözme becerisine sahip, günümüzdeki teknolojik ve toplumu ilgilendiren gelişmeleri yakından takip eden, araştırmacı bir kişilik sergileyen ve yüksek başarı standartlarını hedefleyen öğretmenler, ideal öğretmen profilini oluşturur (MEB, 2006). Bu özellikler; öğretmenin öğrencilerle etkili iletişim kurabilmesi, öğrenme sürecini zenginleştirebilmesi ve kendisini mesleki anlamda daha da güçlendirebilmesi açısından önemlidir.

Buradan yola çıkılarak öğretmenler ilgili bazı özellikler:

- İnsanlara empati ve sevgi ile yaklaşan,
- Öğrencilerine değer ve önem veren,
- Gerçekçi davranışlar sergileyen,
- Farklı perspektiflerden bakabilen,
- Genel kültür bakımından zengin olan,
- Pozitif bir yaklaşıma sahip olup hoşgörölü ve sabırlı davranışlar sergileyen,
- Liderlik özelliklerine haiz,
- Ahlakî değerlere saygılı, güvenilir ve dürüst olan,
- Alanında gereken bilgi ve becerilere hâkim olan,
- Öz güveni yüksek,
- Mesleğini seven ve mesleğine sadık olan,
- İşbirlikçi bir yaklaşım içinde olan,
- Tarafsız, ön yargısız ve adil,
- Yeniliklere ve gelişmelere açık, uyumlu, dinamik ve araştırmacı,
- Anlaşılır bir dil kullanabilen, konuşma becerisi yüksek ve etkileyici iletişim yeteneği olan,
- Fiziksel olarak düzenli ve nezih bir görünüme sahip, kibar tutum sergileyen şekilde sıralanabilir.

Eğitim hayatı, bir insanın yaşamında en uzun süren ve önemli olan süreçlerinden biridir ve bir dizi ögeler içermektedir. Bu ögeler genellikle öğrenci, öğretmen, yürürlükteki eğitim programı ve eğitim ortamı olarak belirtilebilir (Coşkun, 2011). Bu ögeler, eğitim hedeflerinin gerçekleşmesine etki ederek başarılı bir eğitim sürecinin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Dolayısıyla eğitimde belirlenen amaçlara ulaşmada öğretmenlerin rolü son derece önemlidir (Dağ ve Göktürk, 2014). Genellikle öğretmenlerin en önemli sorumluluğu, Milli Eğitimin belirlediği amaçlara uygun olacak bir biçimde eğitim-öğretim faaliyetlerini düzenlemek ve öğrencilerin davranışlarında olumlu değışikliklere katkıda bulunmaktır. Bu misyonlarını başarıyla yerine getirebilmek için etkili planlama ve öğrencilere yönelik etkili

öğretim stratejileri uygulamak, öğrenci ilgi ve ihtiyaçlarını anlamak, bireysel farklılıkları gözetmek gibi adımları atmaları önemlidir (Taşgın, 2010). Öğretmenler eğitim öğretim sürecinin bir anlamda bel kemiğini oluşturmaktadır. Çünkü hem üstelendikleri sorumluluklar hem de yerine getirilmesi gereken görevler eğitim öğretim için en önemli kısımlardır.

Öğretmenlerin sorumlulukları özetlenmek istenirse:

- Öğrencileri her yönüyle tanımaya çalışmak,
- Öğrencilerin ulaşması beklenen eğitim hedeflerini belirlemek,
- Öğrencilerin öğrenim yaşantılarını düzenleme konusunda onlara rehberlik etmek,
- Öğrencilerin daha iyi öğrenebilmeleri için uygun eğitim ortamlarını hazırlamak,
- Öğrencilerin öğrenme düzeylerini ölçmek ve eksikliklerini gidermek için gerekli ölçme değerlendirme faaliyetlerini yürütmek maddeleri sıralanabilir.

2.1.5. Öğretmenlik mesleğine dair bakış açısı

Öğretmenlik, toplumda itibar gören meslek gruplarından biridir. Fakat zaman zaman eğitimle ilgili uygulamaların etkisiyle öğretmenlik mesleğine yönelik algılar değişebilir. Öğretmenler, her bireyin hayatında değerli bir yere sahiptir. Öğretmenler, eğitim zorunluluğu nedeniyle toplumun bireyleriyle muhakkak karşılaşan bir meslek grubu haline gelir. Öte yandan, eğitimin temel taşlarından olan öğretmen; çağın gereksinimlerine uygun, nitelikli bireylerin yetişmesinde kritik bir rol oynamaktadır (Karadağ, 2012). Bunları yapabilmesi için öğretmenin sağlam bir psikoloji ve kişiliğe aynı zamanda olumlu bir yaklaşıma sahip olması gerekmektedir.

Türkiye'deki eğitim fakültelerinde çeşitli disiplinlerde eğitim alan öğretmen adaylarının mesleğe bakış açıları üzerine birçok araştırma yapılmıştır. Çalışmalar, ileride öğretmenlik mesleğini icra edecek öğretmen adaylarının mesleklerine dair olumlu bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Benzer bir şekilde, uluslararası araştırmalarda ise öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine dair olumsuz tutumlar geliştirdikleri bulunmuştur (Çetin, 2006).

2.2. Siber nedir?

Siber terimi, kökenini sibernetik bilim dalından alır. Sibernetik, canlı organizmalar ile makineler arasındaki iletişimi inceleyen bir disiplindir (Wikizero, 2019). Siber terimi, bilgisayarlar ve bu bilgisayarları birbirine bağlayan ağlarla ilişkilendirilen kavramları ifade etmek maksadıyla kullanılır (Yaşar, 2014). Siber ortam, "bilgisayar sistemleri ve bu sistemleri birbirine bağlayan iletişim ağlarının bir araya toplandığı bir alan" olarak adlandırılır (AFAD Sözlüğü, 2019). Araştırmalara dayanarak ifade edildiğine göre siber ortam terimi son dönemlerde siber uzay olarak da adlandırılmaktadır. Bilgi teknolojilerinin hüküm sürdüğü çağımızda, siber güvenlik de özellikle stratejik bir alan olarak düşünülmektedir. Bu kapsamda siber; dijital dünyada gerçekleşen bilgi işleme, iletişim ve güvenlikle ilgili süreçleri içermektedir. T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına göre siber güvenlik: "Bilgi sistemlerinin siber tehditlere karşı korunması, verilerin gizliliği, bütünlüğü ve erişilebilirliğiyle ilgilenen önlemlerin alındığı, saldırıların tespit edildiği ve bu tespitlerin ardından önlem alınarak zararın en aza indirildiği çalışmalar." şeklinde tanımlanmıştır (T.C. Ulaştırma Bakanlığı, 2016). Dijital ortamda; kurumlar, organizasyonlar ve bireysel kullanıcıların verilerini korumak için kullanılan araçlar, yönetmelikler, rehberler, faaliyetler ve teknolojilerin toplamına siber güvenlik adı verilmektedir.

Günümüz bilgi çağının en dikkat çeken özellikleri arasında bilim, teknolojik gelişmelerin hızlı yükselişi ve küreselleşme bulunmaktadır. İletişim teknolojilerindeki ilerlemeler "ulaşım-erişim" kavramlarını daha erişilebilir ve kolay hale getirmiştir. Nüfusun artışı ve çeşitlenen ihtiyaçlar, her alanda geniş kitlelere etkili bir şekilde ulaşma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Yeni iletişim teknolojilerinin kullanılması, geniş kitlelere düşük maliyetli ve etkili bir iletişim kurma amacıyla önemli bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Çağımıza "İletişim Çağı" denilmesinin ana sebeplerinden bir tanesi de günlük hayatta hızla benimsenen iletişim teknolojisi yeniliklerinin var olmasıdır (Karasar, 2008). Çeşitli teknolojik cihazların yanı sıra internet, günümüzün belki de en kritik iletişim aracı haline gelmiştir.

Bilgi ve haberleşme teknolojileri bilhassa internet; gün geçtikçe artan bilgiye erişme, bilgiyi depolama ve paylaşma ihtiyacını karşılamasından dolayı yaşamın vazgeçilemeyen bir parçası haline gelmiştir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Eğitim alanında bilgi ve iletişim teknolojilerinin entegrasyonunun başlaması bilgiye ulaşmada engellerin kaldırılmasına ve

eğitim-öğretim faaliyetlerine yeniliklerin getirilmesine imkân tanımıştır. Özellikle internet; gençler arasında dosya paylaşımı, keyif, inceleme-araştırma, alışveriş ve okuldan arkadaşlarla haberleşme (e-posta) ve muhabbet gibi faaliyetlerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Beran ve Li, 2005). Bu elektronik tabanlı bilgi ve iletişim teknolojilerinin kontrolsüz ve yasaksız kullanımı birtakım olumsuz sonuçların meydana gelmesine sebep olabilmektedir (Li, 2005). Bu araçlarla yapılan iletişim, kimliğin gizlenebilmesi avantajından dolayı kolayca mağdur seçilme olasılığını artırır. Bu da küfürlü, hakaret içeren ve tehdit içeren zararlı mesajların geniş bir kitleye hızla yayılmasını kolaylaştırır (Strom ve Strom, 2004). İletişim ve bilgiye erişimin bu denli hızlanması beraberinde avantajlar meydana getirmesi ile birlikte dezavantajlar da doğurmuş ve bu konuda çeşitli önlemlerin alınmasını gerekli kılmıştır.

İnternetin dünya çapında geniş bir kullanım yelpazesi tarafından benimsenmesiyle birlikte bilgi toplumu bireyleri için sanal ortamlar, gerçek hayatla benzer bir dijital yaşam tarzına evrilmiş durumdadır. Paker (2011)'e göre dijital dünya, bireylerin çeşitli benlikler ve kimlikler oluşturarak karmaşık bir oyun sahasında kendilerini ifade edebildikleri bir ortamı temsil eder hale gelmiştir. Bu durum, sanal ortam kullanan bireylerin devam ettikleri paralel dijital yaşamın hızla evrilen, büyüyen ve gün geçtikçe kapsamı artan bir süreç olduğunu göstermektedir. Kullanıcılar sanal alemde siber topluluklar oluşturarak, farklı kimlikler ve roller deneyimleyerek, sürekli iletişim halinde bulunarak sanal sosyal çevreler kurmaktadır. Politik, entelektüel konularda düşüncelerini paylaşmak, eğlenmek, statü kazanmak, duygusal ilişkiler geliştirmek ve anında yeni arkadaşlar edinmek gibi çeşitli deneyimleri dijital platformlarda yaşamaktadırlar (Aytekin ve Sütçü, 2012; Borca, Bina, Keller, Gilbert ve Begotti, 2015). Buna ek olarak kullanıcılar çevrimiçi kampanyalara sanal aktivist olarak dahil olabilmekte ve dijital platformlarda çeşitli sosyal ve politik konulardaki hareketlere aktif bir şekilde katılım sağlamaktadırlar (Stoch ve Roodt, 2016). Sanal gruplarda kullanılan takma adlar ve seçilen avatarlar, bireylerin kendilerini tanıtmak amacıyla yazdıkları mesajlar veya içeriklerle birlikte varlıklarını çeşitli formlarda (oldukları/olmak istedikleri şekilde) bu ortamlarda temsil etmelerine olanak tanır (Borca vd., 2015). Günlük hayatta çoğul kimlikler oluşturmak genellikle psikiyatrik bir problem olarak görülürken internet mecrasında genellikle bu durum daha farklı bir perspektif ile değerlendirilmektedir. Turkle (1999)'a göre ise öz kimliklerinin bilincinde olan kişiler bu tarz ortamlarda kişiliklerinin değişik taraflarını göz önüne sererek bunlar arasında kolaylıkla

gidip gelmektedirler. Zamanla bu platformlarda daha fazla vakit harcayan bireyler, gerçek hayattaki ihtiyaçlarını giderek daha fazla sanal topluluklarda karşılamaya yönelmektedirler. Gençlerin büyük ilgi gösterdiği diğer bir dijital platformu da oyunlar oluşturmaktadır. Binark ve Bayraktutan-Sütçü (2007); "net-gezginleri" şeklinde tanımladığı orta gelirli ailelere mensup gençlerin macera ve güvenlik hislerini birlikte deneyimlemek gibi fantastik arzularını sadece dijital ortamlarda gerçekleştirebildiklerini, özellikle sanal oyunlar yoluyla gerçek hayatta herhangi bir 'risk' almadan çeşitli maceralar deneyimleyebilme imkânı bulduklarını ifade etmektedirler.

Dijital oyunlarda, sanal topluluğa aidiyet oluşturma ve kimlik paylaşma aracılığıyla örülü bir örgüt kültürü ortaya konmaktadır. Oyuncular, liderler ve yardımcıları şeklindeki düzenlemelerle klan benzeri bir oluşum altında bir araya gelerek dayanışma içinde mücadele etmekte ve güçlerini birleştirerek toplumsal ilişkiler kurmaktadır (Binark, 2007). Bununla beraber Binark (2007)'e göre oyuncunun dijital oyun evrenine ayırdığı zaman ve odaklanma düzeyi, oyun içindeki varlığını güçlendirmekte ve başarısını artırmaktadır. Bu odaklanma maalesef zamanla bir bağımlılık riskini beraberinde getirebilmektedir.

Sosyal medyada geçirilen zaman içinde, bazı bireyler kendilerini gizleme gerekliliği hissederek insani değerlere aykırı davranan kişiler olarak ortaya çıkabilmektedir. Sanal ortamda değerlerin korunması ve bunlara sahip çıkılması amacıyla insanî değerler de detaylı bir biçimde ele alınacaktır.

2.2.1. İnsani değerler

Son birkaç yüzyıl incelendiğinde, değerler sosyal bilimlerin merkezi sorunlarından biri şeklinde ön plana çıkmıştır. Son yüzyıllarda sosyal bilimler; çeşitli disiplinleri, değerleri bir araştırma konusu şeklinde ele almış ve çeşitli bakış açılarıyla değerlerin analizine katkı sağlamıştır. Sosyologlar, antropologlar, psikologlar ve sosyal psikologlar gibi uzmanlar, bu alandaki araştırmalara yer veren disiplinler arasında sayılabilir. Son dönemlerde kültürler arası psikologlar, değer kavramını inceleyen bilim insanları arasında bulunmaktadır. Değerlerin yapısı ve farklı değişkenlerle olan ilişkileri üzerine yapılan birçok araştırmaya rağmen değerlerin tam olarak neyi kapsadığı konusu tam bir netlik kazanmış durumda değildir (Bacanlı,1999; Bacanlı, 2002; Mehmetoğlu, 2006). Değerle ilgili tanımlamalar yapıldığında, tek bir genel tanım yerine farklı tanımların sunulmasının daha etkili olabileceği

değerlendirilmektedir. Değer, "Bir nesnenin arzu edilen ya da arzu edilmeyen özelliklere sahip olduğuna dair kanaattir." (Güngör, 1993). Çağlar (2005) değerleri; kişilerin fikir, yaklaşım ve hareketlerinde beliren kültürel unsurlar olarak nitelendirebileceğimizi söylemektedir. Hacıkadiroğlu (2002) değeri, kapsamlı bir perspektifte eleştirilen niteliklerin genel bir adlandırması şeklinde tanımlarken Erdem (2003) ise bir durumu ötekine tercih etme eğilimi olarak açıklamaktadır. Başaran (1992) tarafından yapılan tanıma göre ise değer; örgüt içerisinde bir nesnenin, işlemin, fikrin ve/veya eylemin taşıdığı önemi nitelik ve nicelik açısından belirleyen bir terimdir. Aynı zamanda bu ögelerin değerlendirilmesinde kullanılan araçları ifade eder. Değerler; insanların duygusal, bilişsel ve davranışsal yönleriyle sıkı bir bağ içindedir. Sosyal bilimler uzmanları, değerlerin insan davranışlarını anlamada kritik bir unsur olduğunu belirtmektedirler. Antropoloji, psikoloji ve sosyoloji gibi alanı insan davranışını incelemek olan disiplinlerde çalışan uzmanlar tarafından geliştirilen yöntemler ve elde edilen bulgular, değer kavramının analizi açısından büyük ölçüde tutarlılık göstermektedir. Bireylerin her eylemi, dolaylı yahut dolaysız bir şekilde değerlerden etkilenerek şekillenmektedir.

Dijitalleşmenin toplumsal yaşamdaki etkileri, değerlerin üzerinde belirgin bir etkiye sahip olmaktadır ve bu durum zamanla daha da belirginleşmektedir. Bilhassa küresel bir platform olan sanal ortamlarda, bireylerin kültürel veya toplumsal bağlamdan ziyade evrensel düzeyde paylaştığı siber insani değerlere odaklanmak daha anlamlı olacaktır. Birlik ve beraberlik, eleştiri, çatışma, sevgi gösterme, destekleme, tavır koyma, boykot etme gibi temel insani değerlerin günümüzde bilgisayar başında otururken gerçekleştirildiği ve özellikle sosyal medya platformlarının geniş toplulukları mobilize ettiği bir dönemde, bu temel değerlere uygun bir tavır almak ve bu duruşu sürdürmek oldukça önem arz etmektedir. Zira günlük hayatta ihtiyaç duyulan işlemlerin birçoğunda ilk sırada gelen bilgi ya da başvuru kaynağı şeklinde kabul edilen genel anlamda internet, özelde sosyal ağ hesapları, yaşam kalitesini artırırken aynı zamanda birtakım olumsuz etkileri de beraberinde barındırmaktadır. Sanal ortamda "zaten kimliğim gizli" düşüncesi, bireylerin olumsuz davranışlara yönelmelerine zemin hazırlayabilir çünkü anonimlik hissiyle sorumluluk duygusu azalabilir. Aynı şekilde "başka biri gibi davranıyorum zaten" düşüncesi de bu ortamlarda istenmeyen davranışların tetiklenmesine sebep olabilmektedir. Bu platformların yanlış kullanımı, hoşgörüsüzlük, kabalık, sözel saldırı ve iftira atma gibi olumsuz durumları tetikleyebilir (Rösner, Winter and Krämer, 2016). Buna ek olarak yanlış bilgi yayma, nefret suçu faaliyetlerinde bulunma, dijital şiddet kullanma gibi pek çok olumsuz davranış, sanal

ortamlarda daha fazla yayılma ve sosyal medya kullanıcılarını olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Sanal ortamlarda genellikle yazılı iletişim öne çıktığından geleneksel görgü kurallarının dışına çıkabilen bir iletişim tarzının ortaya çıkması yaygındır. Bu durum, bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sarsmakta aynı zamanda özel hayatla ilgili gizliliğin azalmasına yol açmaktadır. Sanal ortamlarda bilginin kolayca ve hızlı bir şekilde paylaşılması, istenmeyen ya da yanlış bilginin hızla yayılmasına zemin hazırlamaktadır (Çevik, 2013). Günümüzde oldukça yaygın olan siber zorbalık, özellikle internet üzerindeki bireyleri veya kurumları hedef alarak çeşitli zarar verici davranışları içerir. Bu çevrimiçi kavgalar, iftiralar, dışlamalar, tehditler ve tacizler gibi davranışlar, gençlerin karşılaştığı başlıca sorunlar olarak öne çıkmaktadır (Karabağ, 2012). Bu sebeple negatif durumları önlemek ve sağlıklı dijital ilişkiler kurabilmek için sanal ortamlarda küresel insani değerlere duyulan farkındalık seviyesini artırmak önemlidir (Kılıçer, 2013). Bu bağlamda gerçekleştirilen araştırma; öğretmenlerin genel olarak sanal ortamda ve özelde ise sosyal medya kullanım durumlarına ait siber davranışlarının saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma ve dayanışma gibi siber insani değerler açısından incelenmesine odaklanmaktadır.

2.2.2. Saygı

Türk Dil Kurumuna göre saygı, “bir kişiye, bir nesneye veya bir kavrama karşı gösterilen sevgi duygusu, değer verme, üstünlük, yaşlılık, yararlılık veya kutsallık gibi özelliklerin etkisiyle ortaya çıkarak dikkatli, özenli ve ölçülü bir şekilde davranma isteği”ni ifade etmektedir. Bir diğer anlamı ise “başkalarını rahatsız etmekten kaçınma isteği” olarak ifade edilmektedir (TDK). Saygı kavramına birçok anlam yüklenmiştir. Yapılan farklı tanımlardan da anlaşılacağı üzere saygıyı bir tanıma sığdırmak zordur. Saygı; bir tutum, davranış biçimi, olaylar ya da durumlar karşısında sergilenen bir tavır ve his olarak görülebilmektedir. Saygı, evrensel düzeyde kabul gören ve paylaşılan bir değerdir. Burada kastedilen saygının her kültürde ve geçmişten günümüze kadar kabul görmüş evrensel bir değer olduğudur. Saygı, bütün insanlara insan olmalarından dolayı değer atfetmeyi içerdiği için evrensel bir boyuta sahiptir. Ayrıca saygı kavramı toplumsal, kültürel ve yerel bir bakış açısıyla şekillenir. Bu boyutta hangi değerlere saygı göstereceğimiz, bulunduğumuz toplumun, kültürün ve geleneklerin etkisi altındadır. Saygı, insan davranışlarını olumlu bir şekilde yönlendiren, insanları muhataplarına değer vermeye teşvik eden ortak bir duygu

olarak belirginleşir. Eğer saygı, bireyin otoritenin baskısı altında kazanılmış bir değerse bu etki ortadan kaldırıldığında saygının da kaybolduğu görülmektedir. Ancak içselleştirilmiş saygı, dış etkenlerden bağımsız olarak varlığını sürdürebilen bir değerdir. Saygıya atfedilen anlam ne olursa olsun kaynağı neresi olursa olsun bu değer insan ilişkileri, toplum düzeni ve huzuru için önemli olan bir öge olarak düşünülmektedir. Saygının tek bir odak noktası bulunmaz. Toplumsal veya kişisel düzeyde, koşullara bağlı olarak çeşitli nesnelere, olgulara, kavramlara ve varlıklara saygı duyulabilir. İnsana saygı, haklara saygı, özel hayata saygı, düşünce ve emeğe saygı, topluma saygı, doğaya ve çevreye saygı, kutsal değerlere ve yaratılana saygı şeklinde daha pek çok örnek verilebilecek saygı alanları mevcuttur.

2.2.2.1. Öz saygı

Öz saygı, kişinin kendine karşı beslediği duyguları ifade eder. Bir kişinin kendi yeteneklerini, değerlerini ve sınırlarını anlama, onaylama ve pozitif bir şekilde değerlendirme sürecine öz saygı denir. Bireylerin sağlam bir öz saygı düzeyine sahip olmaları, günlük yaşamlarında ve iş ortamlarında daha proaktif, özgüvenli ve keşfetmeye istekli olmalarına katkı sağlar. Öz saygısı düşük bireyler olaylar karşısında çekimser davranırlar ve bu bireylerin kendilerine güven duyguları daha azdır. Başarı genellikle bireyin kendi kabiliyetlerine ve içinde barındırdığı potansiyeline olan güveniyle yakından ilişkilidir. Öz saygı, bir kişinin başarmaya dair inancını şekillendirir ve bu inanç hedeflere ulaşmak için büyük bir motivasyon kaynağı olabilmektedir. Sağlam bir öz saygı, bireyin sosyal ve akademik başarı potansiyelini olumlu yönde etkileyebilir.

2.2.2.2. Farklılıklara saygı

Birçok kültürü bir arada barındıran bir ortamda yaşayan bireylerin farklılıkları anlamaları ve içselleştirmeleri önemlidir. Toplumsal uyumu sürdürmek için farklı karakterlere, ırklara, inançlara, cinsiyetlere ve ten renklerine karşı saygılı bir yaklaşım benimsemek mühimdir. Bu durum, kargaşa çıkarmadan bir arada yaşamayı kolaylaştıracaktır. Farklılıklara saygı kavramı, temelde ayrımcılığa karşı geliştirilen bir anlayışı ifade eder. Ön yargıların azaltılması ve bireylerin farklılıklara karşı ön yargılı yaklaşımlarını engellemek, farklılıklara

saygı eğitiminin temel amacını oluşturur. Nitekim farklılıklara saygı gösterme noktasında başarılı olmuş toplumlar kendini gerçekleştirmiş toplumlar olarak adlandırılabilir (Maden 2017). Farklılıklara saygılı topluluklar; bireylerin potansiyellerini gerçekleştirebildikleri, etkileşimlerin daha pozitif olduğu ve toplu refahın daha yüksek olduğu topluluklar olarak kendini göstermektedirler.

2.2.2.3. İnsana saygı

İnsana saygı ilkesini temel alan bir eğitim anlayışı; insanın varlığını anlama, haklarına saygı gösterme ve potansiyelini en üst seviyeye çıkarma amacını taşır. İnsana saygı prensibi, bireyin tüm özelliklerini geniş bir biçimde inceleme ve değerlendirmede bulunma yaklaşımını beraberinde getirir. İnsan saygısı; bireyin eylemlerini tanıma, anlama, düşünce dünyasına derinlemesine nüfuz etme çabasını içerir. İnsan biyolojik bir varlıktır ve beslenme ile korunma gibi temel özelliklere sahiptir. Beraberinde devamlı gelişen ve değişen bir varlık olarak geçmişe ait hatıraları, geleceğe dair umutları ve kaygıları bulunmaktadır. İnsanın karmaşık duyguları, tutkuları, düşünceleri ve değerleri, onu her gün farklı bir şekilde keşfetmeye yönlendirir. İnsana dair yapılan ilahi ve insanî tüm açıklamalar; insanı kavrama, anlama ve yorumlama yöntemlerini zenginleştirerek derinleştirmektedir (MEB 2010). Bu denli karmaşık ve farklı özellikleri barındıran insanın kendini gerçekleştirebilmesi için çevresi tarafından saygı duyulması ve kabul görmesi gerekmektedir. Bu bağlamda oluşturulan bir eğitim sisteminde insanların hem akademik alanda hem de sosyal hayatta başarı göstermeleri beklenmektedir.

2.2.2.4. Düşünceye saygı

Düşüncenin geliştirilmesi “Benim doğrum vardır, başkalarının da kendi doğruları vardır.” anlayışı ile yakın bir ilişki içindedir. Düşünce çabalarının ürünlerini "tek bir doğru ve çok sayıda yanlış" kategorisine sıkıştırmaya çalışmak, ahlaki bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Bireylerin düşünce ve görüşleri sadece doğru olmakla kalmayıp gerçeği bütünlüğüyle yansıtabilir, bu da farklı perspektiflerden gelen zengin katkıların değerini vurgular. Ancak bu düşünce ve görüşlere yöneltilen eleştirilere açık olunmadıkça veya sorgulanmalarına izin

verilmedikçe bu düşüncelerin geliştirilip zenginleştirilmesi pek mümkün olmayacaktır. Doğru veya yanlış bir düşünceyi, herhangi bir eleştiri ve itiraza rağmen onaylamakla, o düşüncenin sorgulanmasına izin vermeden ve onu savunur bir şekilde koruyarak gerçekliğini savunmak arasında farklılık bulunmamaktadır. İnanç ve kabullerin temellerinin genellikle bireyin kişisel özelliklerinden, yetiştirme tarzından, tarihinden veya kültüründen kaynaklanan hem belirgin bir biçimde ifade edilen hem de gizli olan dayanakları vardır. Bu unsurların farkında olmak, üzerinde düşünmek, doğru ile yanlış ayırt etmek, yararlı olanı ortaya çıkarmak ve nihayetinde bir değerlendirmeye varmak, yalnızca gelişmeye açık bir entelektüel tutumla mümkündür. Düşünmek, adeta bir eğitim ve araştırma disiplini. Sadece düşünme yeteneği değil hem de etkili bir biçimde dinleyebilmek, farklılıklara hoşgörüyle yaklaşabilmek ve düşünceleri ifade ederken karşısındakini incitmemek de oldukça önemlidir. Bir birey başkalarının ifadelerine katılmasa dahi asıl önemli olan bireyin onları dikkatle dinleyebilmesi, fikirleri hakkında düşünmesi ve sorgulayabilmesidir. Düşünceye duyulan saygı, aynı zamanda bireyin inançlarına ve vicdani değerlerine olan saygıyı ifade eder (MEB 2010). Her yönüyle karşısındaki kişinin görüş ve düşüncesine saygı duyan insanlar gelişmeye açık insanlardır. Bu nedenle düşünceye saygı insani değerler bakımından büyük bir öneme sahiptir.

2.2.2.5. Diğer insan ve varlıklara saygı

Saygının hangi varlık ve kimliklere yönelik olacağını belirlemek, nelere ve kimlere saygı gösterileceğini anlamak için önemlidir. Saygı değerinin anlaşılmasında diğer bireylere, varlıklara, içinde bulunulan çevreye ve yaşanan kültüre yönelik saygı gösterme anlayışı büyük bir öneme sahiptir. Bu durum, bireyleri çevresindeki diğer insanlara karşı daha dikkatli olmaya teşvik etmesi ile toplumsal yaşamın gerekliliklerini yerine getirerek insanların bir arada yaşamını kolaylaştırmıştır. Saygı gösterilmesi gereken konular: “Ebeveynlere, yaşlılara, demokratik değerlere, geleneklere, anayasal ilkelere, tarihimize, önderlere ve kahramanlara, dini inançlara ve inançsızlara, evrensel değerlere, estetik değerlere, farklı görüşlere, tüm insanlara, farklı dinlere inananlara, insan haklarına, kendi dinlerine inananlara, hayvanlara ve çevreye, ahlaki kurallara saygı göstermek önemlidir.” (Türk, 2009) şeklinde ifade edilebilir. Saygı, bir toplumun huzur ve refahının sağlanması için vazgeçilmez olarak kabul edilen değerlerden biridir. Saygı gösterilmesi gereken kişi, varlık ve durumları bilmek ve bu doğrultuda eyleme geçmek gerekmektedir.

2.2.3. Doğruluk-dürüstlük

Toplumun sağlıklı bir şekilde yaşayabilmesi için değerler eğitiminde yer verilen önemli değerlerden bir tanesi de dürüstlüktür. Dürüstlük kelimesi, sözlükte “doğruluk” olarak farklı sözlüklerde “söylediğiyle yaptığı arasında tutarlı olma”, “gerçek olanı tam olarak ifade etme”, “gerçeği gizlememe”, “bilinenden, inandığından ve var olduğundan farklı şekilde görünmeye ya da göstermeye çalışmama” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2009). Eski Türkçedeki karşılığı ise samimiyettir.

Doğruluk ve dürüstlük, her toplumda ve çağda kendine yer bulmuş ve önemini asla kaybetmemiş evrensel bir değerdir. Gün geçtikçe dürüstlüğe atfedilen önem ve değer giderek yükselmektedir. Ancak dürüstlük değerinin artıp artmadığına dair yapılan değerlendirmeler, temelde nesnel ve herkesin kabul edilebileceği kıstaslardan ziyade bir dizi varsayım içermektedir. Bu önermeler: “Bir şeyin nadir olması, o şeyin değerini ve önemini artırır.”, “İnsanlar bir şeye ne kadar ilgi gösterirse değeri de aynı derecede artar.” şeklinde sıralanabilir. Dürüst olma değerindeki artış ile insan davranışlarının dürüstlük seviyesi arasında negatif bir ilişki (korelasyon) gözlemlenmekte biri arttıkça diğeri azalmaktadır (Işık, 2010). Bu bilgiler ışığında dürüstlüğün vazgeçilemez değerlerden birisi olduğu söylenebilir. Çünkü insanlar birbirleriyle olan her türlü ilişkilerini dürüstlük değeri ekseninde şekillendirmektedir.

Bireyler; arkadaş, sevgili veya lider seçimlerini belirlerken dürüstlüğü öne çıkaran beş temel kriter arasında bulundurmaktadır. Dürüstlük, diğer insanları seçerken öne çıkan bir ölçüt olmasına rağmen insanların dürüst olmayan davranışlardan kaçınma konusundaki zorlukları, bir sorun olarak değerlendirilebilir. Kamat ve Kanekar'ın perspektifinden bakıldığında bu durum pragmatizm-idealizm çatışması olarak nitelendirilmektedir. Bireyler, kendi davranışlarını sergilerken pragmatik olmaya eğilim gösterirken aynı davranışı sergileyen diğer bireylerden idealist bir yaklaşım beklemektedirler. Bu nedenle görünüşte çelişkili olan bu durum, dürüst olmayan birey davranışlarını kavrama ve izah etme açısından önemlidir. Schlenker'a göre insanlar, beklentilerle ilkeler arasındaki çatışmayla başa çıkabilmek için cesur ve kahramanca eylemlerde bulunma eğilimindedirler. Ancak bu eylemler genellikle büyük fedakarlıkları da beraberinde getirebilir. Veya fırsatçılık imkanlarını kullanmaya yönelik eylemlerde bulunurlar ki (pragmatist, oportünist) bu tür davranışlar insanların karakterinde utanç verici bir düşüşe sebep olabilir. Eğer bu çatışma olumlu bir şekilde çözülürse birey, karşı tarafın kendisinden beklediği dürüstlüğü sergileme eğiliminde olabilir

(Işık, 2010). İnsanların faydasına olsun olmasın dürüstlükten ödün vermemeleri gerekir. İnsan ilişkilerinde en önemli değerler arasında kabul edilen dürüstlük kişinin karakter gelişimi için de çok önemlidir.

Dürüstlük, somut olmayan bir kavram olmayıp ölçülebilir ve incelenebilir bir niteliktir. Dürüstlüğün birçok somut göstergeleri vardır. Doğru ölçme araçları kullanılarak insan davranışlarının dürüstlük seviyesi ölçülebilir. Gelişmiş Batı ülkeleri öncülüğünde, insanların dürüstlük düzeylerini değerlendirmek için birçok farklı test geliştirilmiştir. Bu testler, zaman zaman eleştirilere maruz kalmış olmalarına rağmen halen yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Şu anki durumda bu tür testlerin belirli tiplerinin kullanımı, etik sorunlar nedeniyle yasaklanmış veya sınırlı alanlarda (örneğin, ulusal güvenlikle ilgili konularda) kullanılmasına izin verilmiştir (Işık, 2010). Oysaki ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmadan her insanın dürüstlüğünden şüphe duyulmadığı bir toplum daha huzurlu ve refah içinde yaşayacaktır. Dürüstlük bir insanda bulunması gerekli olan en önemli erdemlerdendir.

2.2.4. Hoşgörü

TDK Sözlüğü'nde hoşgörünün tanımına “tüm durumları anlayışla karşılayarak mümkün olduğu kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans” (TDK, 2023) şeklinde yer verilmiştir. Filozof Andre Lalande'in kaleme aldığı “Felsefe Sözlüğü”nde ise hoşgörünün tanımı “düşüncelerini paylaşmasa da başkalarının görüş ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlama atmosferi ve zihinsel durum” (Öktem, 1995, s. 159) şeklinde ifade edilmiştir.

Hoşgörü, erdem olarak kolayca anlaşılabilir ancak tanımlanması zor bir kavramdır. Hoşgörü, pasif bir kabullenme veya diğerlerine duyarsızlık yerine daha güçlü bir anlama sahiptir; daha farklı bir ifadeyle insan çeşitliliğini olumlu bir şekilde kabul etme olarak anlaşılmalıdır. Hoşgörü, diğer insanlara hoşgörü dışı davranışlar sergileyenlere karşı duyarsızlıkla karıştırılmamalıdır (Topuz, 1995). Hoşgörü, her şeyi göz ardı etmek veya duyarsız kalmak anlamını taşımaz; bu sebeple hoşgörü, ilgisizlik, özgür bırakma ya da geniş izin verme gibi kavramlarla da ifade edilemez. Bu terimler, toplumsal çeşitlilik karşısında hoşgörünün şartlarını oluşturan kınamayı, iğrenmeyi ve hoşlanmamayı içermezler (Yürüşen, 1996). Toplumda hoşgörü, çeşitlilik karşısında anlayışlı olma ve insanların farklılıklarını kabul etme anlamında önemli bir erdemdir.

2.2.4.1. Dinde hoşgörü

Hoşgörü terimi; diğer insanların inançlarına, görüşlerine ve kültürel değerlerine saygı göstermeyi içerir. Hoşgörülü bir birey; sevgiye, alçakgönüllülüğe, barışçıl olmaya, adalete ve erdemin prensiplerine büyük bir değer atfeder. Geçmişte dar görüşlülük biçimlerinin neden olduğu ayrılıklar ve anlaşmazlıklar, insanlığa acılar ve savaşlar yaşatmış, bu tür olaylar günümüze ışık tutarak herkes için bir ibret ve ders olmuştur. Günümüzde insanlık, geçmişteki karanlık günleri bir daha yaşamak istememektedir. Hiç şüphesiz hoşgörü farklı biçimlerde de ifade edilebilir. Fakat hoşgörü yalnızca bilgiden ziyade bilgi ve eğitimin sağladığı davranışlarla, kültür düzeyiyle şekillenir. Bu oluşumda esas; bireyin dünya görüşü, nesnelere ve olaylara yönelik bakış açısı, bunların dar veya geniş bir anlam kazanımıdır. Din hoşgörüsü, diğer hoşgörü türlerinin öncüsüdür. İslam'ın temel metinleri olan Kur'an ve hadis geleneği incelendiğinde, başkalarının haklarına saygıyı içeren evrensel bir ahlak sisteminin bariz bir şekilde var olduğunu görmekteyiz. Kur'an'ın evrensel olduğu kabul edildiğinde, ortaya koyduğu ahlaki ilkeler mantıksal olarak evrensel bir nitelik taşımaktadır. Hoşgörü; evrensel ahlaki ilkelerin şekillenmesinde, çeşitli yaşam deneyimlerinin birleşiminde temel bir dil sunar (Doğan, 1995). Din hoşgörüsü, farklı inançları anlama ve kabul etme amacını barındırır, bu da toplumsal uyumu güçlendirir.

2.2.4.2. Kültürel hoşgörü

Hoşgörü prensibi, millilik ve evrenselliğin uyum içinde birleştiği farklı bir ifade ile bu iki kavramın birbirini tamamladığı bir felsefi ve sosyal düşünce yaklaşımıdır. Müslüman-Türk düşüncesinde beliren bu hoşgörü anlayışının temelinde; adalet, insanlık ve sevgi duyguları merkezi bir rol oynamaktadır (Hemşinli, 2007). Günlük yaşantıda, hoşgörünün kültürümüzdeki etkileri sıkça gözlenmektedir. Atasözleri ve deyimler, hoşgörü anlayışını güzel bir şekilde ifade eden örnekler arasında bulunmaktadır. Anadolu topraklarında birçok kahraman, hoşgörü değerlerinin sembolü haline gelmiştir. Türk kültüründeki hoşgörü anlayışı, tasavvuf düşüncesiyle birleşerek zirveye ulaşmıştır. Genel hatlarıyla ifade etmek gerekirse hoşgörü Türk kültüründe köklü bir değerdir. Tarih boyunca Türk toplumu içinde bireyler ve yöneticiler birbirlerine hoşgörülü bir tutum sergilemiş, farklı inançlara ve geleneklere saygı göstermişlerdir.

2.2.4.3. Siyasette hoşgörü

Hoşgörü, toplumun içinde yeşermeli ve bireyler arasındaki etkileşimde kendini bulmalıdır. Temsil mekanizmaları aracılığıyla siyaset, adeta toplumun kendi sözlerini söylediği bir platformdur. Siyaset, demokratik sistemler içinde hoşgörünün savunulabileceği, özgürce tartışılabileceği bir ortam olarak değerlendirilir (Şener, 1995). Demokrasinin temel özelliklerinden biri, farklılıkları uzlaştırabilme yeteneğidir. Hoşgörülü olmak, uzlaşmanın diğer bir boyutunu temsil eder. Farklı düşünce, inanç ve davranışları olumlu bir şekilde karşılamak hoşgörüyü içselleştirmek demektir. Aksi halde toplum içinde uzlaşma ve iş birliği sağlamak mümkün olmaz. Hoşgörü ve uzlaşma, toplum içinde birlik ve barışın temel taşlarıdır. Uzlaşma ve hoşgörü eksikliğinde çatışma ve zıtlasma durumu ortaya çıkar, iş birliği ve anlayış zorlaşır. Bu durum, hoşgörü ve uzlaşmanın birbirine bağlı olduğunu ve hatta birbirlerinden ayrı olacak şekilde düşünülemeyecek kadar bağlantılı kavramlar olduğunu vurgulamaktadır (Gözübüyük, 2002). Bu iki değer; toplumsal uyum sağlama, barış içinde yaşama ve iş birliği için bir arada iş görür ve birbirine güç verir. Hoşgörü, farklılıklara saygı gösterme ve kabullenme yeteneğini kapsarken uzlaşma ise ortak noktalarda buluşma sürecini ifade eder. İkisi bir arada olduğunda, toplumda daha sağlam bir dayanışma ve uyum ortamı oluşturulabilir.

2.2.4.4. Ailede hoşgörü

Hoşgörünün vazgeçilmez bir değer olduğu günümüzde bu önem aile ortamında, okulda, dışarıda, işte ve genel manada toplumsal yaşamın her alanında oldukça açık bir biçimde görülmektedir. Bir arada hayatı paylaştığımız kişilerle uyum içinde ve sağlıklı iletişim kurmanın temelini oluşturan unsurlardan biri hoşgürüdür. Hoşgörü, güven ve saygının hüküm sürdüğü bir ortamda, olumlu bir yaşam sürdürmenin anahtarıdır. Birlikte yaşamın doğal zorluklarıyla başa çıkabilmek için hoşgörü, vazgeçilmez bir gerekliliktir (Yılmaz, 2004). Buradan hareketle hoşgörü değerinin bireye kimler tarafından ve nasıl edindirileceği oldukça önem arz etmektedir.

Hoşgörü, diğer birçok değer ve tutum gibi genellikle zorlu deneyimlerle öğrenilen bir kavramdır. Çocuklar çok küçük yaşlarından itibaren ebeveynlerini dikkatlice gözlemleyip onları taklit etme eğilimindedirler. Küçük yaşlardan itibaren çocuklar genellikle ilgi duydukları ve sevdikleri değerleri benimseyerek kendi değer sistemlerini oluştururlar (Kouchok, 2008). Bu nedenle çocuğun içinde yetiştiği aile bireylerinin hoşgörü değerini içselleştirmiş olması ve bunu tutum ve eylemleriyle sergilemesi büyük önem taşımaktadır. Hoşgörünün öğrenildiği temel yer genellikle aile içi ortam olurken yaşanarak kazanıldığı ve sürdürüldüğü diğer önemli ortamlar ise okullar ve toplumdur. Sonuç itibarıyla ebeveyn davranışları çocuklara model teşkil eder. Bu nedenle çocukların hoşgörüyü kazanmasında ebeveyn davranışları büyük bir öneme sahiptir.

2.2.4.5. Eğitimde hoşgörü

Eğitimli bir toplum, geleceği güven ve umut dolu bir şekilde inşa edilebilir. Her alanda eğitim; bilgi, yetenek ve deneyimlerin gelişimine katkı sağlayacaktır. Toplumda var olan kurum ve kuruluşlar arasında değer eğitimi noktasında okullar en önde yer almaktadır. Özellikle ilköğretimde temel eğitim -yalnız bilgi transferi değil- öğrencilerin davranış şekillerini de etkilemektedir. Hoşgörü eğitiminde, okul ve sınıf atmosferinin önemli olduğu genel olarak kabul görmektedir. Okulun tutumunu belirleyen etkenler arasında öne çıkan faktörlerin başında, öğretmenlerin ve yöneticilerin geldiği kabul edilmektedir. Okullarda çift yönlü anlayış ve saygıya bağlı bir iletişim kurulduğu takdirde, örgütün genel atmosferinde olumlu değişimler gözlenebilir. Okul; insan haklarına saygı, empati, saygı gösterme ve kişisel çatışmaların önlenmesi konularında eşsiz bir ortam sunar. Çünkü okul yaşamı; genç bireylerin sosyal, kültürel ve eğitimsel deneyimlerini bir araya getirerek toplumun mikro bir temsilini oluşturur (Tatar, 2009). İlerde toplumu oluşturacak çocuk ve gençlerin değerleri aileden sonra doğrudan öğreneceği en etkili yer okullardır. Okullar bu misyonunun farkında olmalı ve çalışmalarını bu yönde şekillendirmelidir.

Günümüzdeki hızlı iletişim teknolojisi gelişmeleri ve küreselleşmenin etkileri, birlikte yaşamının zaman içinde önemini daha artıran bir yaşam şeklini ortaya çıkarmıştır. Bu tür ilerlemeler, dünyayı herkesin birbirini tanıdığı ve iş birliğini bir arada gerçekleştirdiği küresel bir köy şekline getirmiştir. Dünya çapında var olan her toplumda, başkalarını anlama ve hoşgörüyü öğretme konusu her daim var olan bir sorundur. UNESCO raporunda Fransız

ekonomist ve politikacı Jacques Dolers'ın ifadesiyle eğitimin dört temel ayağı şunlardır: (1) Bilgi edinmek amacıyla öğrenme, (2) bireysel gelişim için öğrenme, (3) hayata geçirme için öğrenme ve (4) hayatı paylaşmak için öğrenme (Kouchok, 2008). Buradan hareketle günümüzün ve geleceğin dünyasında başarının, anlama yeteneğine, değerlendirme kabiliyetine ve diğerleriyle iş birliği yapma becerisine bağlı olduğunu söylenebilir.

2.2.5. Dayanışma/Yardımlaşma

Yardımlaşma; bireylerin maddi ve manevi varlıklarını, karşılık beklemeक्सizin diğerleriyle paylaşması anlamına gelir (Tarhan, 2014). Yardımlaşma değerinin kişiye edindirilmesinde çocukluk dönemi büyük bir önem taşımaktadır.

Çocuğun hayatında oyun, özellikle eğitim dönemlerinde belirgin bir yer tutar. Başlangıçta genellikle bireysel ya da aile içinde ebeveynleriyle oynayan çocuk, okula başladıktan sonra bu gereksinimini arkadaşlarıyla karşılamaya başlar. Hem kendi hem de diğerlerinin etkin olarak katıldığı bu oyunlar, çocukların karakter gelişimine katkı sağlar. Çocuğun iş birliği ve yardımlaşma değerlerini öğrenmesinde, oyun sırasında arkadaşlarıyla etkileşimde bulunması büyük bir etkidir. Oyun aracılığıyla çocuk, toplumsallaşma sürecine adım atar ve "ben" ve "başka birisi" gibi kavramların farkına varır. Oynadığı oyunlar çocuğun verme ve almaya yönelik becerilerini geliştirmesine katkıda bulunur (Yavuzer, 1997). Yardımlaşma ve iş birliğini öğrenen bir çocuğun gelecekte daha mutlu ve huzurlu hisseden bir insan olacağı varsayılmaktadır. "Paylaşarak mutlu ol!" felsefesini benimseyen Tarhan (2009); beynin, paylaşma duygusuyla birlikte mutluluk hormonlarını harekete geçirdiğini; bunun da bireye duygusal bir tatmin ve memnuniyet sağlayarak genel yaşam mutluluğunu artırdığını ifade etmektedir. Sosyal yaşamda da yardımlaşmanın büyük bir tesiri olduğu gözlemlenmektedir.

Bir bireyin iç huzurunu tetikleme ve başkalarına yardımcı olabileceği düşüncesini aşılamaда, yardımlaşmanın büyük bir önemi vardır. Bu değerlerle bir birey, başkalarına yardımcı olmanın keyfini yaşarken aynı zamanda kendi mutluluğunu da inşa etmiş olacaktır. Aktepe (2010), toplumsal dayanışma ve bireyler arası bağlılığın bir yansıması olarak ortaya çıkan çeşitli davranışların tümü şeklinde yardımseverliği tanımlayarak konu hakkında detaylı bir değerlendirme sunmuştur. Yapılan bu analizde, aşağıda sıralanan başlıklar ortaya çıkmıştır. Yardımseverlik:

1. Var olan gücü ve mevcut imkânları, başkalarının iyiliği ve ihtiyaçları doğrultusunda kullanmak,
2. Güç durumunda olan bireylere yardımcı olmak,
3. Yardım gereksinimi duyan insanlara yardım etmek,
4. Her bireyin içselleştirmesi gereken temel bir değer,
5. Yardımlaşma değerini destekleyen sosyal kuruluşlara destek vermek ve bağışta bulunmak,
6. Kişinin kendi isteğiyle yapılan bir eylem,
7. Duyarlı bireyler tarafından gerçekleştirilen bir faaliyet,
8. Maddi veya manevi olarak gerçekleştirilebilen, bazen sadece jest ve mimiklerle dahi ifade edilebilen her türlü iyilik,
9. Varlıklı olmadan da mümkün olan yardım,
10. İmece usulüyle gerçekleştirilebilecek bir eylem,
11. Toplumsal dayanışma ve bağlılık neticesinde oluşan durum,
12. Toplumun devamlılığı ve sürdürülebilirliği için gereken bir ilke,
13. Toplumsal ilerlemenin ve kalkınmanın temelini oluşturan bir ilke,
14. Aile, okul ve çevre yardımlaşmanın toplum genelinde yaygınlaşması için önemli görevler üstlenmektedir.

Yardım; sahip olunan kudretin ve mevcut imkanların, diğer insanların iyiliği için kullanılmasıdır. İhtiyaç sahibi bireylere yardım etmek, toplum içindeki her insanın benimsemesi beklenen bir değerdir. İhtiyacı olanlara el uzatmak veya bu gaye ile bir araya gelmiş sosyal kurum ve kuruluşlara bağışta bulunmak, yardım etme konusunda çekingen davranmamak, yapılan yardımdan karşılık beklememek, yardıma muhtaç olan hayvanları da düşünmek, ihtiyaçlara yardım etmek, yardımlaşma hususunda insanlar arasında teşvik edici rolü üstlenmek, kimsesizlere yardım etmek, özetle yardımseverlikten zevk almak ve başkalarına yardım etme isteği taşımak bir kişinin yardımseverlik değerine sahip olduğunun nişanelerindendir (Kolukisa ve Şen, 2005). Yardımlaşma değerini benimsemiş insanların oluşturduğu bir toplumda suç oran ve çeşidi azalacağı için toplumun huzur ve refah içinde bir yaşam süreceği söylenebilir.

2.2.5.1. İş birliği

İş birliği, bir grup üyenin birlikte bir amacı veya ödölü hedefleyerek bir araya gelip gösterdikleri çabaları birleştirme eylemidir. Bu eylemin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi, grup içindeki üyelerin etkili iletişim becerilerini kullanmalarına bağlıdır. İş birliğinin gerçekleşebilmesi için grup üyelerinin birbirleriyle bağlantı kurmaları, akabinde birbirlerine yardımcı olmaları ve nihayetinde beraber bir hedefe erişmek niyetiyle birlikte çalışmaları temel bir gerekliliktir (Aktepe, 2010). İdeal insanın sahip olması beklenen değerlerden biri olan iş birliği edindirmek de diğer değerler gibi çocukluk döneminde ve ailede başlar.

Aile içinde, çocuklarla birlikte yapılan istişarelerle görevlerin paylaşılması ve kuralların belirlenmesi, çocuklarda iş birliği duygusunun oluşmasına yardımcı olacaktır. Belirlenen kurallar neticesinde gerçekleştirilmesi gereken vazifelerin aile üyeleri arasında dayanışma temelinde gerçekleştirilmesi, çocuklarda iş birliği duygusunun daha da hızlı gelişmesine vesile olacaktır.

2.2.5.2. Paylaşmak

Çocuklara paylaşma konusunda örnek davranışlar sunmak, ebeveynlerin rol model olmasıyla mümkündür. Çocuk, etrafındakilerin paylaşımlarının ardından duyduğu mutluluk hissini fark ettikçe paylaşmanın güzelliklerini anlamaya başlayacaktır. Aksi takdirde ailesinde paylaşmanın güzelliklerinin yeterince vurgulanmadığı bir ortamda büyüyen bir çocuk, paylaşmanın değerini tam olarak kavrayamayabilir. Çocuklar, zaman zaman başkalarının yaşadığı üzüntölü durumlar ile karşı kaşıya geldiklerinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda şaşkınlık yaşayabilirler. Bu durumu ya korkarak endişe ile izleyebilirler veya duygusal bir karşılık olarak ağlamayı tercih edebilirler. Çocuklardaki bu duygusal özellikler, onlara rehberlik eden pozitif davranışlarla şekillenirse çevrelerindeki olaylara karşı ne yapmaları gerektiği konusunda şaşkınlık yaşamak yerine yardım etme eğiliminde olabilirler. Çocuklar arasında yapılan araştırmalarda, arkadaşlarının ihtiyaçlarına duyarlılık gösteren ve kendine güvenen çocukların en çok sevilen kişiler olduğu belirlenmiştir. İhtiyaç anında arkadaşlarından yardım isteme becerisine sahip olan çocuklar, sürekli yetişkinlere başvuran çocuklara kıyasla daha çok sevilmeaktadır (Bilgin, 2004). Paylaşmayı ve uygun bir

şekilde yardım istemeyi öğrenen çocuklar, yardımlaşma ve iş birliği noktasında her zaman daha başarılı olacaklardır. Bu sayede daha mutlu bir hayat yaşayacaklardır.

2.2.6. Barışçıl olma

Barışçıl olma, sözlükte “savaşın sona erdiğini belirten bir antlaşmanın ardından oluşan durum, barış, uyum, uzlaşma, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile karakterize edilen atmosfer” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2015).

Barışçıl olma kavramı genellikle insanların zihninde savaşızsızlık veya sessizlik gibi anlamlarla ilişkilendirilir. Aslında barışçıl olma kavramı sadece savaşızsızlık veya sessizlik anlamına gelmekten çok daha kapsamlıdır. Barışçıl olma sadece çatışmaların durdurulmasıyla sınırlı kalmaz aynı zamanda çatışmalara çözüm üretme sürecini de içerir. Barışçıl olma kavramı şiddetsizlikten daha fazlasını ifade eder. Barışçıl olma; çatışmayı sona erdirme girişimlerinin yanı sıra adaletin sağlanması, temel ihtiyaçların karşılanması ve insan haklarına saygı gibi unsurları içerir. Başka bir deyişle barışçıl olmak; hoşgörüyü benimsemek, ön yargılardan kaçınmak ve insanlara sadece insan oldukları için koşulsuz bir şekilde değer vermek anlamına gelir. Barışçıl olma, sadece savaşızsızlık durumu olmanın ötesinde çok yönlü bir süreçtir. Barışçıl olma, savaşın olmadığı durumları kapsar algısına rağmen savaş ve barışçıl olma birbirinden bağımsız kavramlardır. Savaş olmayan bir durumun otomatik olarak barışçıl olduğunu düşünmek yanıltıcı olabilir. İnsanlar; yüksek suç oranlarına sahip bölgelerde veya ekonomik zorluklar içinde, sağlıksız koşullarda yaşayabilirler, bu da savaşın olmamasına rağmen barışçıl bir durumu yansıtmayabilir. Sonuç olarak barışçıl olma kavramını sadece savaşın varlığına ya da yokluğuna bağlamamak gereklidir (Coşkun, 2012).

2.3. İlgili araştırmalar

Araştırmanın bu bölümünde; değerler, siber insani değerlerle ilgili farklı araştırmacılar tarafından yurt içi ya da yurt dışında yapılmış olan araştırmalara dair bilgilere yer verilmiştir.

Büyükyıldırım ve Dilmaç (2015)’ın araştırmasında siber mağduriyetin sosyodemografik açıdan incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın katılımcılarını İstanbul, Pendik’te yaşayan

450 erkek, 578 kız olmak üzere toplam 1028 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırma neticesinde insani değerler ile siber kurbanlık arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Peker (2013) çalışmasında, ergenlerin sorunlu internet kullanımları ile siber zorbalığa maruz kalanların, geliştirmiş olduğu insani değerler yönelimli psiko-eğitim programını uyguladıktan sonra programın etkili olup olmadığını ölçmek istemektedir. Araştırmanın katılımcılarını Sakarya ilinden bir Anadolu lisesinde öğrenim görmekte olan 9 ve 10. sınıftan 24 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın neticesinde insani değerler yönelimli psiko-eğitim programının, internetin problemlili kullanılmasının siber zorbalık üzerinde anlamlı bir fark oluşturduğu, cinsiyete göre ise anlamlı bir farkın bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

Kılıçer, Özeke ve Çoklar (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada sosyal medyayı aktif olarak kullanan katılımcıların sergilemiş oldukları dijital davranışları siber insani değerler açısından derinlemesine incelenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını 2719 sosyal medya kullanıcısı oluşturmuştur. Araştırmanın neticesinde kadınların, evlilerin ve ekonomik statüsü yüksek katılımcıların siber insani değer düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Hunt (1981) araştırmasında; insani değerler eğitim programlarının öğrencilerin arkadaşlık ilişkileri, sorumluluk alma, ders çalışma, empati kurma ve benzeri davranışların kazanılmasında etkili olup olmadığını araştırmıştır. Sonuçlar, değerler eğitim programının etkili olduğunu desteklemektedir.

Sarı (2005); öğretmen adaylarının değer tercihlerinin belirlenmesinin amaç edindiği araştırmasında, öğrencilerin değer tercihlerini önem sırasına göre siyasi, genel ahlak, dini, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak bulunmuştur.

Perry ve Wlkenfeld (2006)'in gerçekleştirdiği çalışmada, uygulanan değerler eğitimi programı sonucunda öğrencilerin sorumluluk alma düzeylerinin artırılması hedeflenmiş ve eğitimin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Baloğlu ve Balgalmış (2005) tarafından yapılan araştırmada, ilköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin kişisel değerlerini belirlemeye yönelik bulgulara göre okul yöneticilerinin ulusal güvenlik, dürüstlük ve sözünde durma gibi değerlere büyük önem verdikleri ancak sosyal güç veya arzuların tatmin edilmesi gibi diğer değerlere daha az önem atfettikleri görülmüştür.

Germine (2001) ilköğretim sekizinci sınıf düzeyinde öğrencilerle gerçekleştirmiş olduğu çalışmada deney grubu öğrencilerinin aldıkları eğitim doğrultusunda kendilerine olan öz saygı düzeyleri ile çevresindekilere olan saygı düzeylerinde de artış olduğu sonucuna varmıştır.

Meaney (1979) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise ilköğretim öğrencilerine değerler eğitimi programı uygulanarak öz saygı, kendini ifade edebilme, kendine güven gibi değerler kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda da öğrencilerin davranışlarında ve tutumlarında gözlemlenebilecek değişikliklerin meydana geldiği görülmüştür.

Atay (2003) tarafından yürütülen araştırma, "Türk Yönetici Adaylarının, Siyasal ve Dini Tercihleri ile Yaşam Değerleri Arasındaki İlişki" başlığı altında yürütülmüş olup katılımcıların dindarlık düzeyi ve siyasi tercihlerine göre kültürlerarası geçerliliği kanıtlanmış Schwartz Değerler Ölçeğinde yer alan değerler arasındaki farkları incelemiştir. Kendini İslam dinine mensup olarak tanımlayan yönetici adaylarının sosyal güç sahibi olmada, kibar davranışlar sergilemede, toplumsal düzene uymada, ulusal güvenliğe önem vermede, geleneklere saygı göstermede, sosyal saygınlık kazanmada, otoriteye karşı saygılı olmada, sözü geçen biri olmakla, ana-baba ve yaşlılara değer vermekle, sorumlu olmak gibi değerlere hayatlarında daha çok önem verdiklerini dile getirmişlerdir. Yöneticilerin aldıkları kararlar da bu değer yargılarına dayandıklarını öne sürmüşlerdir. Herhangi bir dine mensup olmadığını ifade eden yönetici adayları ise eşitlik, yaratıcılık, bağımsız olma ve çevreyi korumak şeklindeki dört değerde İslam dinini benimseyen katılımcılardan daha yüksek puanlar almışlar ve İslam dinine mensup olduğunu ifade eden insanlara göre bu dört değere daha çok önem verdiklerini ve hayatlarında bu değerlerin etkili olduğunu göstermişlerdir.

Erdem (2003), üniversitede çalışan öğretim elemanları ve idari personelin değer tercihlerini saptamak amacıyla gerçekleştirdiği araştırmasında eğitimde niteliğe önem verme durumu, bilimsellik ve öncülük değer sıralamasının ilk üçünü oluşturmaktadır. Bu değerlerin ardından ise dürüstlük, güven ve saygınlık değerleri gelmektedir. Gelecekte kazanılması gereken değerlerse çağdaşlık, öncülük ve bilimsellik olarak belirtilmiştir.

Yapıcı ve Zengin (2003)'in araştırmasının sonuçlarına göre cinsiyet ve öğrenim görülen bölüm etkenleri, değerlerin tercihinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkarmamıştır. Buna ek olarak ekonomik durum, ilahiyat fakültesinin katılımcının kendi isteği doğrultusunda seçilip seçilmediği, öğrenim gördüğü sınıf seviyesi ve dini önemin derecesi, gençlerin değer tercihlerinde belirgin bir farklılık oluşturmuştur.

Kuşdil ve Kağıtçıbaşı'nın (2000) Türk öğretmenlerinin değer yönelimlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirdiği araştırmada, öğretmenlerin değer yönelimi ile dinsel yönelimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Öğretmenlerin değer yönelimleri, örneklem seçimindeki çekirdek veya geniş aile tercihleri ve yüksek/düşük düzeyde dinsel yönelim gruplarına göre incelenmiştir. Çekirdek aile tercihinde olan öğretmenler, geniş aile tercih grubuna göre yeniliklere daha açıkken muhafazakâr yaklaşımlara daha az önem vermektedirler. Bu gruptaki özgenişletim değerlerinde belirgin bir farklılık bulunmazken evrenselcilik tipi içindeki değerler, düşük dinsel yönelime sahip grupta daha önemli olarak değerlendirilmiştir.

Gökçe (1994), Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri adlı çalışmasında üniversite gençlerinin değer tercihlerini saptamayı amaçlamıştır. Araştırma neticesindeki bulgularda araştırmaya katılan üniversite gençlerinin çoğunluğunun maddiyata ve hedonizme dair değer yargılarını öne çıkarmakla birlikte katılımcıların yarısına yakınının dürüstlüğe, yardımseverliğe, aile hayatına, eşitliğe önem verdikleri sonucuna varılmıştır.

Alanyazında bulunan bu araştırmalar genel hatları ile değerlendirildiğinde insani değerlerin ve sosyal medya kullanıcıları, öğrenciler ve farklı demografik özelliklere sahip katılımcılar açısından incelendiği ortaya çıkmaktadır. Ancak siber insani değerlerin öğretmenlerdeki düzeylerine ilişkin ve bu düzeyi etkileyebileceği varsayılan değişkenlere yönelik 360 derece inceleme yapılan bir başka araştırmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu araştırmanın alanyazına katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın metodolojisi, veri toplama süreci ve analiz yöntemleri hakkında bilgi sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın modeli/deseni

Bu araştırmada; kamu kurumlarında okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde görev yapan öğretmenlerin siber insani değer algılarını çeşitli değişkenlere göre incelemeyi amaçlayan karma bir yöntem deseni olan eş zamanlı karma yöntem kullanılmıştır. Eşzamanlı karma yöntem örnekleme stratejisi; bir karma yöntem araştırmasında, olasılıksal ve amaçlı örnekleme stratejilerinin aynı anda kullanılmasıyla birimlerin seçilmesini içerir. Eşzamanlı karma yöntem örnekleme, literatürde en zor bulunan örnekleme türü olarak tanımlanmaktadır. Eşzamanlı karma yöntem, araştırmacının nicel ve nitel bileşenlerden ayrı ayrı elde ettiği sonuçları üçgenleme yapmasına olanak tanır. Bu; tek bir çalışma içinde bulguların doğrulanması, desteklenmesi veya çapraz geçerliliğinin sağlanması fırsatı sunar (Creswell, Plano Clark, Gutmann ve Hanson, 2003). Merriam (2018), nitel araştırma sürecinde veri toplama ve analizinin eş zamanlı olarak yürütülmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu sebeple araştırmada ilk görüşmeden itibaren veri dosyaları hazırlanmış ve ilgili programa yüklenerek analiz için hazır hale getirilmiştir. Bu şekilde kodlama çalışmaları ile veri toplama süreci eş zamanlı olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel veri analizi bölümünde, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu yanıtlarının analizi için MAXQDA Pro2020 programı kullanılmıştır. Araştırmanın nicel verileri, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmada 360 derece geri bildirim yöntemi ile öğretmenlerin sadece kendileri ya da bir yönlü değerlendirilmesi yerine siber insani değerler yönünden daha geniş bir kitlenin geri bildirimde bulunmasına olanak sağlanmaktadır (Aytaç, 2003). Bu yöntem ile öğretmenler siber insani yönleri açısından yönetici-öğrenci-veli bakış açısından da değerlendirilmişlerdir. 360 derece geri bildirim yöntemi, birden fazla bakış açısını yansıttığı

ve performansın bütün açılardan değerlendirilmesine fırsat verdiği için yöntemin daha güvenilir olduğu düşünülmektedir (Akdoğan ve Demirtaş, 2009).

3.2. Araştırmanın evreni ve örneklemi

Araştırma kapsamında yapılan nicel çalışmanın evreni Sakarya ilinde MEB'e bağlı devlet okullarında çalışan 12690 (MEM, 2023) öğretmenden oluşmaktadır. Statistics Canada (2010) ve Neuman (2010)'a göre evren örneklemin belirlenmesinde 10.000 ve üzeri katılımcıda %95 güven düzeyi sağlanması için 385 katılımcının olması yeterli bulunmaktadır. Bu kapsamda bu evrenden uygun örneklem yoluyla seçilen 485 öğretmen çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Nitel çalışma kapsamında ise çalışma grubunu örnekleme yöntemlerinden maximum çeşitlilik yöntemi, incelenen olay veya olguyla ilişkili çok sayıda farklılığı kapsayan ana temaları keşfetmek ve tanımayı amaçladığı için (Neuman, 2014) tercih edilmiş; maximum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle 20 yönetici, 20 öğrenci ve 20 velinin görüşü alınmıştır.

Tablo 1

Öğretmenlerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları (Nicel Veriler)

Değişkenler	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	291	60.0
	Erkek	194	40.0
Medeni Durum	Evli	347	71.5
	Bekar	138	28.5
Branş	Sözel	135	27.8
	Sayısal	106	21.9
	Yabancı Dil	48	9.9

	Meslek Dersleri	76	15.7
	Diğer	120	24.8
Eğitim Durumu	Lisans	330	68.0
	Lisansüstü	155	32.0
Kıdem	1-5 yıl	93	19.2
	6-10 yıl	146	30.1
	11-15 yıl	99	20.4
	16-20 yıl	47	9.7
	21-25 yıl	56	11.5
	26 yıl ve üzeri	44	9.1
Sosyal Medyayı Etkili Kullanma Durumu	Evet	255	52.6
	Hayır	230	47.4
Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi	0-1 saat	84	17.3
	1-2 saat	184	37.9
	2-3 saat	130	26.8
	3-4 saat	53	10.9
	4 saat ve üzeri	34	7.0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılanların cinsiyet durumlarında %60'ının (291 kişi) kadın, %40'ının (194 kişi) erkek katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Kişilerin medeni durumları incelendiğinde %75,1'i (347 kişi) evli, %28,5'i (138 kişi) bekâr katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcılardan %27.8'i (135 kişi) sözel, %21.9'u (106 kişi) sayısal, %9.9'u (48 kişi) yabancı dil, %15.7'si (76 kişi) meslek dersleri, %24.8'si (120 kişi) diğer

branşlardan olduğunu belirtmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları incelendiğinde katılımcıların %68'inin (330 kişi) lisans ve 32'sinin (155 kişi) lisansüstü mezunu olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin kıdem durumları incelendiğinde araştırmacıların %19,2'si (93 kişi) 1-5 yıl arasında çalıştığını, %30.1'i (146 kişi) 6-10 yıl arasında çalıştığını, %20.4'ü (99 kişi) 11-15 yıl arasında çalıştığını, %9.7'si (47 kişi) 16-20 yıl arasında çalıştığını, %11.5'i (56 kişi) 21-25 yıl arasında çalıştığını, %9.1'i (44 kişi) 26 yıl ve üzeri çalıştığını belirtmiştir. Sosyal medyayı etkili kullanma durumuna bakıldığında katılımcıların 52.6'sı (255 kişi) evet yanıtını verirken 47.4'ü (230 kişi) hayır yanıtını vermiştir. Araştırmaya katılan bireylerin sosyal medya kullanım süreleri incelendiğinde katılımcıların %17,3'ünün (84 kişi) 0-1 saat arası, %37.9'unun (184 kişi) 1-2 saat arası, %26.8'inin (130 kişi) 2-3 saat arası, %10.9'unun (53 kişi) 3-4 saat arası, %7'sinin (34 kişi) 4 saat ve üzeri sosyal medya kullanım süreleri olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 2

Okul Yöneticisi, Veli ve Öğrencilerin Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları (Nitel Veriler)

Çalışma Grubu	Cinsiyet	N	%
Okul Yöneticisi	Kadın	5	25.0
	Erkek	15	75.0
Veli	Kadın	7	35.0
	Erkek	13	65.0
Öğrenci	Kadın	10	50.0
	Erkek	10	50.0

Nitel verilerin toplanması aşamasında 5'i kadın, 15'i erkek 20 okul yöneticisinden; 7'si erkek 13'ü kadın 20 veliden ve 10 kadın, 10 erkek olmak üzere toplam 20 öğrenciden görüş alınmıştır. Yönetici ve veliler 30-55 yaş aralığından, öğrenciler ise lise kademesinden seçilmiştir.

3.3. Veri toplama araçları ve veri toplama süreçleri

3.3.1. Nicel Veriler

Araştırmanın verilerinin toplanması için bağımsız değişkenlere yönelik “Kişisel Bilgi Formu” ve bağımlı değişkene yönelik ise Kılıçer, Özeke ve Çoklar (2018)’in geliştirmiş oldukları “Siber İnsani Değerler Ölçeği (i-değer ölçeği)” kullanılmıştır. Bu araştırmanın bağımlı değişkeni öğretmenlerin siber insani değer algıları iken bağımsız değişkenleri cinsiyet, medeni durum, branş, eğitim durumu, kıdem, sosyal medya etkili kullanımı ve sosyal medya kullanım süresinden oluşmaktadır. Araştırmanın verilerinin toplanması için bağımsız değişkenlere yönelik “Kişisel Bilgi Formu” ve bağımlı değişkene yönelik ise Kılıçer, Özeke ve Çoklar (2018)’in geliştirmiş oldukları “Siber İnsani Değerler Ölçeği (i-değer ölçeği)” kullanılmıştır.

Araştırmanın verilerinin toplanması için kullanılan “Siber İnsani Değerler Kişisel Bilgi Formu”nda katılımcıların cinsiyet, medeni durum, branş, eğitim durumu, kıdem, sosyal medya etkili kullanımı ve sosyal medya kullanım süresi gibi demografik sorular bulunmaktadır.

Siber İnsani Değerler Ölçeği (i-değer ölçeği): Kılıçer, Özeke ve Çoklar (2018) tarafından geliştirilen çalışma grubu, aktif sosyal medya kullanıcılarının siber insani değerler düzeyini belirlemek amacıyla oluşturulmuş beş faktörlü bir ölçektir. Bu ölçek, Likert tipi 25 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin beş faktörü; doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma, dayanışma ve saygıdır.

3.3.2. Nitel Veriler

Araştırmanın nitel verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmacının oluşturduğu belirli sorulardan oluşmakta ve katılımcılar sorulara verdikleri cevaplarla kendi kişisel görüşlerini ve düşüncelerini ortaya koymuş olmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Yarı

yapılandırılmış görüşme soruları hazırlanırken araştırmanın amacına uygun olmalarına, kolay anlaşılabilir olmalarına ve ayrıca araştırmanın ihtiyaç duyduğu verileri sağlayacak soruların olmasına dikkat edilmiştir. Görüşme formu hazırlanmadan evvel ilgili alanyazın taranmış ve çalışmanın amacıyla alt amaçlarına uygun olabilecek görüşme soruları uzman görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formu dil ve anlaşılabilirlik açısından Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenleri tarafından da kontrol edilmiş ve görüşme formu son halini almıştır.

Araştırmanın verileri okul yöneticileri, öğrencileri ve velilerle yapılan yüz yüze görüşmelerle toplanmıştır. Katılımcılara öğretmenlerin taşımalarını gerekli gördükleri siber insani değerlerin neler olduğuna, öğretmenlerin sosyal medyada da rol model olmalarının gerekli olma durumlarına ve siber insani değerlerin öğretmene sağladıkları avantaj ve dezavantajlara dair açık uçlu sorular yöneltilmiştir.

3.4. Geçerlik Güvenirlik Analizleri

Tablo 3
Güvenilirlik Analizi Sonuçları

	Cra
Saygı	0,623
Doğruluk-Dürüstlük	0,710
Hoşgörü	0,731
Dayanışma	0,776
Barışçıl Olma	0,644
Siber İnsani Değerler Ölçeği	0,831

Güvenirlilik katsayısı; $0,60\alpha \leq 0,80$ ise ölçek güvenilir, $0,80\alpha \leq 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir. Elde edilen Cronbach katsayıları, kullanılan siber insani değerler ölçeğinin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bilimsel araştırmalar için araştırma sonuçlarının inandırıcı olması önemli bir ölçüttür. Bu sebeple araştırmalarda güvenirlik ve geçerlik olgusu olması gereken iki ölçüttür. Guba ve Lincoln (1986) nitel çalışmalar için geçerlilik-güvenirlik yerine inandırıcılık teriminin kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Nitel bir araştırmada inandırıcılığın artırılması için uzun süreli etkileşim, katılımcı onayı, çeşitleme, uzman incelemesi gibi kriterleri karşılaması gerekmektedir (Holloway ve Wheeler, 1996, Merriam, 2013, Creswell, 2003). Araştırmanın doğası gereği bu kriterlerden bir ya da birkaçının kullanılması inandırıcılık için yeterli olacaktır (Creswell, 2003). Bu araştırma da geçerlik ve güvenirliğin sağlanabilmesi adına katılımcı onayının alınması, uzman incelemesine başvurulması, veri analizi ve ortaya çıkan bölümlere ilişkin ayrıntılı bilgi verilmesi, analiz sonuçlarının alanında uzman kişiler tarafından değerlendirilmesi kriterlerine başvurulmuştur. Ayrıca nitel araştırmalarda inandırıcılığı sağlamak adına katılımcı teyidine başvurulması da bir ölçüt olarak kabul edilmektedir (Faris, 2017). Bu doğrultuda katılımcılardan 2 öğrenci, 2 veli ve 2 okul yönetisinden araştırma neticesinde elde edilen verilerin kendi görüşlerini yansıtmış olmalarına dair katılımcı teyidi istenmiştir ve katılımcıların hepsi araştırma bulgularının görüşleriyle uyum içinde olduğunu onaylamışlardır.

Bu araştırmada bilimsel etik ilkelere uyulmuş ve bu amaçla Sakarya Üniversitesinden 21/09/2023 tarihli ve E-61923333-050.99-285034 sayılı Etik Kurulu Kararı (Ek-3), İl Milli Eğitim Müdürlüğünden Valilik Oluru (Ek-4) ve ölçek kullanım izni (Ek-2) alınmıştır. Araştırmada görüşmeye katılan katılımcıların isimleri kullanılmamış, katılımcı okul yöneticisi, öğrenci ve veli isimleri Y1, Y2, Ö1, Ö2, V1, V2... şeklinde kodlanmıştır. Araştırmada katılımcılara sorular verilmiş ve katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar kayıt altına alınmıştır.

3.5. Verilerin analizi

Araştırmanın sonucunda amaca ve sorulara uygun olarak elde edilen nicel veriler, SPSS 22.0 paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Anlamlılık düzeyi olarak 0.05 alınmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma

hesaplamaları yapılmıştır. Ayrıca bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizleri gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin siber insani değerlerinin düzeylerini belirlemede kullanılan ölçütler şu şekildedir:

- 1.00-1.80 aralığı: "Hiç katılmıyorum"
- 1.81-2.60 aralığı: "Katılmıyorum"
- 2.61-3.40 aralığı: "Kısmen katılıyorum"
- 3.41-4.20 aralığı: "Katılıyorum"
- 4.21-5.00 aralığı: "Tamamen katılıyorum"

Öğretmenlerin siber insani eğilim düzeyleri genel ölçek ve alt boyutları bazında değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadığı çarpıklık ve basıklık değerleri ile incelenmiştir. Normal dağılıma uyan değişkenler ortalama ve standart sapma değerleri ile verilmiştir. Farklı gruplar arasındaki farkların analizinde, "Bağımsız Örneklem t-Testi" iki grup arasındaki farkları incelemek için "Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)" ise üç veya daha fazla grup arasındaki farkları değerlendirmek için kullanılmıştır. Anova sonucuna göre anlamlı farklılık gösteren gruplarda farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Gülümser, Bozoğlu ve Pekşen (2002), LSD testinin kullanılmasının uygulama kolaylığı ve daha küçük ortalama farklarının önemli bulunma ihtimalinin yüksek olması nedeniyle uygun olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda araştırmada LSD testi tercih edilmiştir. Ayrıca anlamlı farklılık görülen sonuçlara ilişkin etki büyüklüğü de hesaplanmıştır. Cohen (2007) tarafından belirtilene göre etki büyüklüğü, iki grup veya koşul arasındaki farkın veya bir değişkenin diğer bir değişken üzerindeki etkisinin boyutunu ifade eder. Cohen, etki büyüklüğünü değerlendirmek için bazı standart ölçütler sunmuştur. Etki büyüklüğü (η^2) sembolü ile de gösterilmektedir. Etki büyüklüğü sınıflandırması şöyledir:

$0 \leq \eta^2 \leq 0,20$ zayıf,

$0,21 \leq \eta^2 \leq 0,50$ küçük,

$0,51 \leq \eta^2 \leq 1,00$ orta,

$1,01 \leq \eta^2$ güçlü düzeyde etkisi vardır.

Araştırmada etki büyüklüğüne ilişkin yapılan yorumlar bu ölçütlere göre yapılmıştır.

Nitel veri analizi bölümünde, araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu yanıtlarından elde edilen veriler içerik analizi ve betimsel analiz yaklaşımlarıyla

değerlendirilmiş, katılımcı sayısının fazla olması ve veri setindeki kelime sayısının yoğunluğu nedeniyle MAXQDA Pro2020 programı kullanılmıştır. Nitel veri analizi, toplanan verilerdeki kalıpların ve gizli manaların keşfini içermektedir (Kılıç, 2024). Bu süreçte, görüşmelerden elde edilen veri seti kodlama yapılmadan önce çok kez okunmuş ve sonrasında biribiri ile ilişkili olan kodlar aynı tema altında toplanmıştır. Tümevarımsal kodlama yöntemi kullanılarak ortaya çıkan kodlar okuyucuların anlayacağı bir dille ifade edilerek sunulmuştur. Her bir soru; okul yöneticisi, veli ve öğrenci görüşlerine göre tablolandırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına yönelik olarak hazırlanan soruların cevaplarını belirlemek için katılımcılardan toplanan veriler kullanılarak gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Araştırmanın birinci sorusuna ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan kişilerin siber insani değerler eğilimi genel, saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, dayanışma ve barışçıl olmaları boyutlarının puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Katılımcıların Siber İnsani Değerler Eğilim Düzeylerinin Betimsel İstatistikleri

Alt boyutlar	N	$\bar{X}$	Ss	V%	Katılma durumu
Saygı alt boyutu	485	3,350	0,553	16,499	Kısmen katılıyorum
Doğruluk-dürüstlük alt boyutu	485	4,167	0,527	12,636	Katılıyorum
Hoşgörü alt boyutu	485	3,205	0,676	21,105	Kısmen katılıyorum
Dayanışma alt boyutu	485	4,518	0,483	10,689	Tamamen katılıyorum
Barışçıl olma alt boyutu	485	4,637	0,621	13,388	Tamamen katılıyorum
Siber İnsani Değerler Ölçeği	485	3,975	0,383	9,635	Katılıyorum

Tablo 4’te görüldüğü gibi araştırma grubundaki öğretmenlerin siber insani değerlere ilişkin katılıyorum görüşünde ($\bar{x}$ =3,975; Ss=0,383) oldukları tespit edilmiştir. Boyutun bağıl değişkenlik katsayısı (V%= 9,635) dikkate alındığında öğretmenlerin siber insani değer eğilim düzeylerine ilişkin görüşlerinin homojen bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin siber insani değer algılarını genel anlamda olumlu değerlendirdiği görülmektedir. Bu boyut içinde öğretmenlerin görece en yüksek puanla değerlendirdikleri alt boyut barışçıl olmayken ($\bar{x}$ =4,637; Ss=0,621) en düşük düzeyde katılımsa hoşgörü alt boyutunda ($\bar{x}$ =3,205; Ss=0,676) olmuştur.

Araştırmaya katılan kişilerin saygı alt boyutu puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Katılımcıların Saygı Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek maddeleri	N	$\bar{X}$	Ss	V%	Katılma durumu
1.Sosyal medyadaki kullanıcıların tüm paylaşımlarına (yazı, resim, video vb.) saygı duyarım.	485	2,864	0,986	34,446	Kısmen katılıyorum
2.Sosyal medyada paylaşımda bulunurken toplumsal hassasiyetleri dikkate alırım.	485	4,551	0,557	12,234	Tamamen katılıyorum
3.Sosyal medyada paylaşımda bulunurken diğer kullanıcıların hassasiyetlerini dikkate alırım.	485	4,311	0,677	15,708	Tamamen katılıyorum
4.Tüm sosyal medya kullanıcılarının paylaşımlarını önemserim.	485	2,575	1,078	41,862	Katılmıyorum
5.Sosyal medyada kullanıcıların yaptıkları tüm yorumlara değer veririm.	485	2,449	0,964	39,365	Katılmıyorum
Saygı alt boyutu genel ortalaması	485	3,350	0,553	16,499	Kısmen katılıyorum

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların siber insani değerler ölçeği saygı alt boyutundaki maddelere verdikleri yanıtlar Tablo 5’te verilmiştir. Öğretmenler saygı alt boyutunda kısmen katılıyorum ($\bar{x}$ =3,350; Ss=0,553) derecesine sahiptirler. Boyutun bağıl değişkenlik katsayısı ($V\%$ = 16,499) dikkate alındığında öğretmenlerin saygı alt boyutuna dair görüşlerinin genellikle homojen bir yapıda olduğu gözlemlenmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin saygı alt boyutunu genel anlamda ortalama değerlendirdiği görülmektedir. Saygı boyutu içinde öğretmenlerin görece en yüksek puan ile değerlendirdikleri madde “Sosyal medyada paylaşımda bulunurken toplumsal hassasiyetleri dikkate alırım.” ($\bar{x}$ =4,551; Ss=0,557) ifadesiyken en düşük düzeyde katılım gösterdikleri maddeyse “Sosyal medyada kullanıcıların yaptıkları tüm yorumlara değer veririm.” ($\bar{x}$ =2,449; Ss=0,964) olmuştur.

Araştırmaya katılan kişilerin doğruluk-dürüstlük alt boyutu puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Katılımcıların Doğruluk-Dürüstlük Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek maddeleri	N	$\bar{X}$	Ss	V%	Katılma durumu
6.Sosyal medyadaki paylaşımlarımın arkasında dururum/paylaşımlarımı silmem.	485	3,777	,9226	24,424	Katılıyorum
7.Sosyal medyada başkalarının düşüncelerimi onaylamasını beklemem.	485	3,911	,8121	20,7623	Katılıyorum
8.Sosyal medyada da günlük hayatta da aynı kişiyimdir.	485	4,462	,6372	14,2821	Tamamen katılıyorum
9.Sosyal medyadaki paylaşımlarım gerçek düşüncelerimi olduğu gibi yansıtır.	485	4,299	,7789	18,1187	Tamamen katılıyorum
10.Tüm sosyal medya ortamlarındaki paylaşımlarım birbiriyle tutarlıdır.	485	4,386	,6847	15,6123	Tamamen katılıyorum
Doğruluk-dürüstlük genel ortalama	485	4,167	,5265	12,6362	Katılıyorum

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların siber insani değerler ölçeği doğruluk-dürüstlük alt boyutundaki maddelere verdikleri yanıtlar tablo 6’da verilmiştir. Öğretmenler doğruluk-dürüstlük alt boyutunda katılıyorum ($\bar{x}$ =4,167; Ss =,5265) derecesine sahiptirler. Boyutun bağlı değişkenlik katsayısı ($V\%$ = 12,6362) dikkate alındığında öğretmenlerin doğruluk-dürüstlük alt boyutuna dair görüşlerinin homojen bir yapıda bulunduğu görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin doğruluk-dürüstlük alt boyutunu genel anlamda olumlu değerlendirdiği görülmektedir. Doğruluk-dürüstlük boyutu içinde öğretmenlerin görece en yüksek puan ile değerlendirdikleri madde “Sosyal medyada da günlük hayatta da aynı kişiyimdir.” ($\bar{x}$ =4,462; Ss =,6372) iken en düşük düzeyde katılım gösterdikleri maddeyse “Sosyal medyadaki paylaşımlarımın arkasında dururum/paylaşımlarımı silmem.” ($\bar{x}$ =3,777; Ss =,9226) olmuştur.

Araştırmaya katılan kişilerin hoşgörü alt boyutu puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Katılımcıların Hoşgörü Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek maddeleri	N	$\bar{X}$	Ss	V%	Katılma durumu
11.Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan her türlü yorumu anlayışla karşılarım.	485	3,260	0,974	29,883	Kısmen katılıyorum
12.Sosyal medyada her türlü paylaşımı hoşgörüyle karşılarım.	485	2,604	1,012	38,873	Kısmen katılıyorum
13.Arkadaşlarımı gündeme ilişkin sosyal medyadaki fikir ve paylaşımları nedeniyle yargılamam.	485	3,402	0,863	25,372	Katılıyorum
14.Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan eleştirileri olgunlukla karşılarım.	485	3,555	0,766	21,542	Katılıyorum
Hoşgörü genel ortalama	485	3,205	0,676	21,105	Kısmen katılıyorum

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların siber insani değerler ölçeği hoşgörü alt boyutundaki maddelere verdikleri yanıtlar tablo 7’de verilmiştir. Öğretmenler hoşgörü alt boyutunda kısmen katılıyorum ($\bar{x}$ =3,205; Ss=0,676) derecesine sahiptirler. Boyutun bağıl değişkenlik katsayısı (V%= 21,105) dikkate alındığında öğretmenlerin hoşgörü alt boyutuna ilişkin görüşlerinin normal yapıda olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan öğretmenlerin hoşgörü alt boyutunu genel anlamda ortalama değerlendirdiği görülmektedir. Hoşgörü boyutu içinde öğretmenlerin görece en yüksek puanla değerlendirdikleri madde “Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan eleştirileri olgunlukla karşılarım.” ($\bar{x}$ =3,555; Ss=0,766) iken en düşük düzeyde katılım gösterdikleri maddeyse “Sosyal medyada her türlü paylaşımı hoşgörüyle karşılarım.” ($\bar{x}$ =2,604; Ss=1,012) olmuştur.

Araştırmaya katılan kişilerin dayanışma alt boyutu puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Katılımcıların Dayanışma Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek maddeleri	N	$\bar{X}$	Ss	V%	Katılma durumu
15.Sosyal medyada birilerinin zarar görmesine neden olacak paylaşımlar yapmaktan kaçınırım.	485	4,581	0,589	12,861	Tamamen katılıyorum
16.Sosyal medyada başkaları hakkında asılsız/gerçek dışı bilgiler içeren paylaşımlarda bulunmam.	485	4,773	0,452	9,478	Tamamen katılıyorum
17.Gerilim ve öfkeden uzak sosyal medya ortamlarında bulunmayı tercih ederim.	485	4,402	0,756	17,173	Tamamen katılıyorum
18.Gündem ne olursa olsun sosyal medyada bulunduğum ortamlara gerilim ve öfke bulaştırmam.	485	4,313	0,769	17,833	Tamamen katılıyorum

19.Gündem ne olursa olsun sosyal medyada kullanıcıları galeyana getirecek paylaşımlarda bulunmam.	485	4,518	0,703	15,558	Tamamen katılıyorum
Dayanışma genel ortalama	485	4,518	0,483	10,689	Tamamen katılıyorum

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların siber insani değerler ölçeği dayanışma alt boyutundaki maddelere verdikleri yanıtlar tablo 8’de verilmiştir. Öğretmenler dayanışma alt boyutunda tamamen katılıyorum ($\bar{x}$ =4,518; Ss=0,483) derecesine sahiptirler. Boyutun bağıl değişkenlik katsayısı (V%= 10,689) dikkate alındığında öğretmenlerin dayanışma alt boyutuna dair görüşlerinin homojen bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin dayanışma alt boyutunu genel anlamda olumlu değerlendirdiği görülmektedir. Dayanışma alt boyutu içerisinde öğretmenlerin görece en yüksek puanla değerlendirdikleri madde “Sosyal medyada başkaları hakkında asılsız/gerçek dışı bilgiler içeren paylaşımlarda bulunmam.” ($\bar{x}$ =4,773; Ss=0,452) iken en düşük düzeyde katılım gösterdikleri maddeyse “Gündem ne olursa olsun sosyal medyada bulunduğum ortamlara gerilim ve öfke bulaştırmam.” ($\bar{x}$ =4,313; Ss=0,769) olmuştur.

Araştırmaya katılan kişilerin barışçıl olma alt boyutu puan ortalamalarına ilişkin betimsel istatistikleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Katılımcıların Barışçıl Olma Alt Boyutu Maddelerine Verdikleri Yanıtlara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Ölçek maddeleri	N	$\bar{X}$	Ss	V%	Katılma durumu
20.Sosyal medyada ait olduğum topluluğun yönelimleri doğrultusunda insanları kışkırtacak paylaşımlarda bulunmam.	485	4,581	0,593	12,937	Tamamen katılıyorum
21.Sosyal medyada karşılaştığım sorunları çözmek için önce kendimi karşı tarafın yerine koyarım.	485	4,138	0,715	17,289	Katılıyorum

22.Doğal afet veya toplumu sarsan bir olay olduğunda sosyal medyada toplumsal dayanışmanın önemini vurgulayan birleştirici paylaşımlarda bulunurum.	485	4,184	0,819	19,577	Katılıyorum
23.Toplumsal dayanışmanın gerekli olduğu durumlarda yakın çevremdekilerle birlikte sosyal medyada aktif destek veririm.	485	4,031	0,880	21,823	Katılıyorum
24.Sosyal medyada yürütülen yardım faaliyetlerine aktif destek veririm.	485	3,468	1,019	29,388	Katılıyorum
25.Sosyal medyada benden herhangi bir konuda yardım istendiğinde kim olduğuna bakmaksızın yardımcı olmaya çalışırım.	485	2,784	1,058	38,027	Kısmen katılıyorum
Barışçıl olma genel ortalama	485	3,864	0,621	16,065	Katılıyorum

Araştırma kapsamında yer alan katılımcıların siber insani değerler ölçeği barışçıl olma alt boyutundaki maddelere verdikleri yanıtlar tablo 9’da verilmiştir. Öğretmenler barışçıl olma alt boyutunda katılıyorum ($\bar{x}$ =3,864; Ss=0,621) derecesine sahiptirler. Boyutun bağıl değişkenlik katsayısı ($V\%$ = 16,065) dikkate alındığında öğretmenlerin barışçıl olma alt boyutuna dair görüşlerinin homojen bir yapıda olduğu görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin barışçıl olma alt boyutunu genel anlamda olumlu değerlendirdiği görülmektedir. Barışçıl olma alt boyutu içerisinde öğretmenlerin görece en yüksek puanla değerlendirdikleri madde “Sosyal medyada ait olduğum topluluğun yönelimleri doğrultusunda insanları kışkırtacak paylaşımlarda bulunmam.” ($\bar{x}$ =4,581; Ss=0,593) iken en düşük düzeyde katılım gösterdikleri maddeyse “Sosyal medyada benden herhangi bir konuda yardım istendiğinde kim olduğuna bakmaksızın yardımcı olmaya çalışırım.” ($\bar{x}$ =2,784; Ss=1,058) olmuştur.

4.2. Araştırmanın ikinci sorusuna ilişkin bulgular

4.2.1. Araştırmanın ikinci sorusunun a maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun a maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değer Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmeye yönelik olarak sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *ilişkisiz grup t* testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 10’da yer verilmektedir.

Tablo 10

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Cinsiyete Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	T- testi			η^2
					t	df	p	
Saygı alt boyutu	Kadın	291	3,280	0,518	-3,439	483	,001**	0,024
	Erkek	194	3,455	0,587				
Doğruluk-dürüstlük alt boyutu	Kadın	291	4,179	0,520	,633	483	,527	
	Erkek	194	4,148	0,537				
Hoşgörü alt boyutu	Kadın	291	3,223	0,677	,726	483	,468	
	Erkek	194	3,178	0,677				
Dayanışma alt boyutu	Kadın	291	4,543	0,463	1,422	483	,156	
	Erkek	194	4,479	0,510				
Barışçıl olma alt boyutu	Kadın	291	4,585	0,624	-2,279	483	,023*	0,011
	Erkek	194	4,715	0,610				
Siber İnsani Değerler Ölçeği	Kadın	291	3,962	0,379	-,928	483	,354	
	Erkek	194	3,995	0,389				

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, Bağımsız Örneklem t-Testi

Tablo 10 incelendiğinde araştırma kapsamında yer alan katılımcıların saygı ($t_{(483)}=-3,439$, $p<0,05$) ve barışçıl olma ($t_{(483)}=-2,279$, $p<0,05$) düzeyleri cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Erkek katılımcıların saygı ($\bar{x}=3.455$; $Ss=0.587$) ve barışçıl olma ($\bar{x}=4.715$; $Ss=0.610$) düzeylerinin, kadın katılımcıların saygı ($\bar{x}=3.280$; $Ss=0.518$) ve barışçıl olma ($\bar{x}=4.585$; $Ss=0.624$) düzeylerine kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Saygı alt boyutu için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün hangi düzeyde açıklandığını saptamak üzere hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,024$) küçük düzeyde bulunmuştur. Buna göre saygı alt boyutuna ait varyansın %2,4'ünün öğretmenlerin cinsiyet türü değişkeninden kaynaklandığı ifade edilebilir. Barışçıl olma alt boyutu için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün hangi düzeyde açıklandığını saptamak üzere hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,011$) zayıf düzeyde bulunmuştur. Buna göre barışçıl olma alt boyutuna ait varyansın %1,1'inin öğretmenlerin cinsiyet türü değişkeninden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Doğruluk-dürüstlük ($t_{(483)}=0,633$, $p>0,05$), hoşgörü ($t_{(483)}=0,726$, $p>0,05$), dayanışma ($t_{(483)}=1,422$, $p>0,05$) ve siber insani değerler puanları ($t_{(483)}=-928$, $p>0,05$) ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.2. Araştırmanın ikinci sorusunun b maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun b maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değer Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmeye yönelik olarak sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *ilişkisiz grup t* testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 11’de yer verilmektedir.

Tablo 11

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Medeni Duruma Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	T- testi			η^2
					t	df	p	
Saygı alt boyutu	Evli	347	3,330	0,531	-1,254	483	,210	

	Bekar	138	3,400	0,603				
Doğruluk- dürüstlük alt boyutu	Evli	347	4,154	0,530	-,870	483	,385	
	Bekar	138	4,200	0,517				
Hoşgörü alt boyutu	Evli	347	3,153	0,692	-2,724	483	,007**	0,015
	Bekar	138	3,337	0,617				
Dayanışma alt boyutu	Evli	347	4,496	0,492	-1,582	483	,114	
	Bekar	138	4,572	0,456				
Barışçıl olma alt boyutu	Evli	347	4,637	0,633	,020	483	,984	
	Bekar	138	4,636	0,592				
Siber İnsani Değerler Ölçeği	Evli	347	3,954	0,385	-1,954	483	,051	
	Bekar	138	4,029	0,374				
* $p<0,05$, ** $p<0,01$, Bağımsız Örneklem t-Testi								

Tablo 11 incelendiğinde araştırma kapsamında yer alan katılımcıların hoşgörü ($t_{(483)}=-2,724$, $p<0,05$) düzeyleri medeni durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Bekar katılımcıların ($\bar{x}=3.337$; $Ss=0.617$) hoşgörü düzeyleri evli katılımcılara ($\bar{x}=3.153$; $Ss=0.692$) kıyasla daha yüksektir. Hoşgörü alt boyutu için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün hangi düzeyde açıklandığını saptamak üzere hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,015$) zayıf düzeyde bulunmuştur. Buna göre hoşgörü alt boyutuna ait varyansın %1,5'inin öğretmenlerin medeni durum türü değişkeninden kaynaklandığı ifade edilebilir. Saygı ($t_{(483)}=-1,254$, $p>0,05$), doğruluk-dürüstlük ($t_{(483)}=-0,870$, $p>0,05$), dayanışma ($t_{(483)}=-1,582$, $p>0,05$), barışçıl olma ($t_{(483)}=0,020$, $p>0,05$) ve siber insani değerler genel ölçek ($t_{(483)}=-1,954$, $p>0,05$) puanları ise medeni duruma göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.3. Araştırmanın ikinci sorusunun c maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun c maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değerler Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *Anova* testi uygulanmıştır. Anova sonucuna göre anlamlı farklılık gösteren gruplarda farklılığın kaynağını belirlemek adına LSD testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 12’de yer verilmektedir.

Tablo 12

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Branşa Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss.	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Sd.	Kareler ort.	F	p	LSD η^2
Saygı alt boyutu	Sözel (1)	135	3,370	0,523	Gruplar arası	2,195	4	,549	1,808	,126	
	Sayısal (2)	106	3,323	0,592	Grup içi	145,678	480	,303			
	Yabancı Dil (3)	48	3,283	0,631	Toplam	147,872	484				
	Meslek Dersleri (4)	76	3,247	0,526							
	Diğer (5)	120	3,443	0,524							
Doğruluk-dürüstlük alt boyutu	Sözel (1)	135	4,215	0,528	Gruplar arası	,938	4	,234	,844	,497	
	Sayısal (2)	106	4,155	0,518	Grup içi	133,254	480	,278			
	Yabancı Dil (3)	48	4,238	0,545	Toplam	134,192	484				
	Meslek Dersleri (4)	76	4,118	0,482							
	Diğer (5)	120	4,127	0,552							

Hoşgörü alt boyutu	Sözel (1)	135	3,193	0,621	Gruplar arası	5,474	4	1,368	3,041 ,017**	
	Sayısal (2)	106	3,217	0,641	Grup içi	215,988	480	,450		
	Yabancı Dil (3)	48	3,198	0,678	Toplam	221,462	484			4 ile 1,2,5 0,025
	Meslek Dersleri (4)	76	3,000	0,696						
	Diğer (5)	120	3,342	0,729						
Dayanışma alt boyutu	Sözel (1)	135	4,548	0,481	Gruplar arası	1,382	4	,345	1,488 ,205	
	Sayısal (2)	106	4,492	0,482	Grup içi	111,479	480	,232		
	Yabancı Dil (3)	48	4,496	0,563	Toplam	112,861	484			
	Meslek Dersleri (4)	76	4,418	0,466						
	Diğer (5)	120	4,577	0,458						
Barışçıl olma alt boyutu	Sözel (1)	135	4,686	0,658	Gruplar arası	1,562	4	,390	1,013 ,400	
	Sayısal (2)	106	4,608	0,635	Grup içi	184,970	480	,385		
	Yabancı Dil (3)	48	4,488	0,661	Toplam	186,532	484			
	Meslek Dersleri (4)	76	4,661	0,582						
	Diğer (5)	120	4,653	0,571						
Siber İnsani Değerler Ölçeği	Sözel (1)	135	4,002	0,373	Gruplar arası	1,090	4	,273	1,871 ,114	
	Sayısal (2)	106	3,959	0,389	Grup içi	69,922	480	,146		
	Yabancı Dil (3)	48	3,940	0,437	Toplam	71,012	484			
	Meslek Dersleri (4)	76	3,889	0,358						

Tablo 12 incelendiğinde; öğretmenlerin saygı, doğruluk-dürüstlük, dayanışma, barışçıl olma ve siber insani değerlere ilişkin verdikleri puanların branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir ($p > .05$). Bununla birlikte katılımcıların hoşgörü alt boyutu düzeylerinde branşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır ($F_{(5;479)} = 2,429$; $p < 0,05$). Farkın etki değerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\eta^2 = 0,025$). Farklılığın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan LSD testine göre sözel, sayısal ve diğer branşlara sahip olan katılımcıların hoşgörü düzeylerinin meslek dersleri branşına sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.4. Araştırmanın ikinci sorusunun d maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun d maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değer Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının öğretmenlerin eğitim durumları değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmeye yönelik olarak sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *ilişkisiz grup t* testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 13’te yer verilmektedir.

Tablo 13

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Eğitim Durumuna Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	T- testi			η^2
					t	df	p	
Saygı alt boyutu	Lisans	330	3,371	0,561	1,210	483	,227	
	Lisansüstü	155	3,306	0,533				
	Lisans	330	4,150	0,539	-1,057	483	,291	

Doğruluk- dürüstlük alt boyutu	Lisansüstü	155	4,204	0,498			
Hoşgörü alt boyutu	Lisans	330	3,231	0,678	1,231	483	,219
	Lisansüstü	155	3,150	0,671			
Dayanışma alt boyutu	Lisans	330	4,475	0,493	-2,840	483	,005** 0,016
	Lisansüstü	155	4,608	0,448			
Barışçıl olma alt boyutu	Lisans	330	4,644	0,610	,337	483	,736
	Lisansüstü	155	4,623	0,645			
Siber İnsani Değerler Ölçeği	Lisans	330	3,974	0,382	-,108	483	,914
	Lisansüstü	155	3,978	0,386			
<i>*p<0,05, ** p<0,01, Bağımsız Örneklem t-Testi</i>							

Tablo 13'te araştırma kapsamında yer alan katılımcıların dayanışma ($t_{(483)}=-2,840$, $p<0,05$) düzeyleri eğitim durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Lisansüstü eğitim durumuna sahip olan ($\bar{x}=4.608$; $S_s=0.448$) katılımcıların dayanışma düzeyleri lisans eğitim durumuna sahip olan ($\bar{x}=4.475$; $S_s=0.493$) katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Dayanışma alt boyutu için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün hangi düzeyde açıklandığını saptamak üzere hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,016$) zayıf düzeyde bulunmuştur. Buna göre dayanışma alt boyutuna ait varyansın %1,6'sının öğretmenlerin eğitim durumu değişkeninden kaynaklandığı ifade edilebilir. Saygı ($t_{(483)}=1,210$, $p>0,05$), doğruluk-dürüstlük ($t_{(483)}=-1,057$, $p>0,05$), hoşgörü ($t_{(483)}=1,231$, $p>0,05$), barışçıl olma ($t_{(483)}=,337$, $p>0,05$) ve siber insani değerler ölçeği genel ($t_{(483)}=-,108$, $p>0,05$) puanları ise eğitim durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.5. Araştırmanın ikinci sorusunun e maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun e maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değerler Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *Anova* testi uygulanmıştır. *Anova* sonucuna göre anlamlı farklılık gösteren gruplarda farklılığın kaynağını belirlemek adına *LSD* testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 14’te yer verilmektedir.

Tablo 14

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Mesleki Kıdeme Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Sd.	Kareler ort.	F	p
Saygı alt boyutu	1-5 yıl	93	3,361	0,587	Gruplar arası	2,195	4	,549	1,808	,126
	6-10 yıl	146	3,337	0,541	Grup içi	145,678	480	,303		
	11-15 yıl	99	3,366	0,561	Toplam	147,872	484			
	16-20 yıl	47	3,319	0,592						
	21-25 yıl	56	3,343	0,531						
	26 yıl ve üzeri	44	3,377	0,509						
Doğruluk-dürüstlük alt boyutu	1-5 yıl	93	4,140	0,490	Gruplar arası	,141	5	,028	,092	,994
	6-10 yıl	146	4,144	0,551	Grup içi	147,731	479	,308		
	11-15 yıl	99	4,152	0,514	Toplam	147,872	484			
	16-20 yıl	47	4,149	0,484						
	21-25 yıl	56	4,207	0,566						
	26 yıl ve üzeri	44	4,305	0,545						
Hoşgörü alt boyutu	1-5 yıl	93	3,258	0,673	Gruplar arası	,632	5	,126	,274	,927
	6-10 yıl	146	3,221	0,685	Grup içi	220,830	479	,461		
	11-15 yıl	99	3,199	0,697	Toplam	221,462	484			

	16-20 yıl	47	3,181	0,627						
	21-25 yıl	56	3,152	0,680						
	26 yıl ve üzeri	44	3,148	0,683						
Dayanışma alt boyutu	1-5 yıl	93	4,456	0,454	Gruplar arası	1,793	5	,359	1,546	,174
	6-10 yıl	146	4,500	0,500	Grup içi	111,068	479	,232		
	11-15 yıl	99	4,582	0,479	Toplam	112,861	484			
	16-20 yıl	47	4,417	0,519						
	21-25 yıl	56	4,561	0,511						
	26 yıl ve üzeri	44	4,614	0,392						
Barışçıl olma alt boyutu	1-5 yıl	93	4,581	0,566	Gruplar arası	1,688	5	,338	,875	,498
	6-10 yıl	146	4,605	0,623	Grup içi	184,844	479	,386		
	11-15 yıl	99	4,669	0,689	Toplam	186,532	484			
	16-20 yıl	47	4,613	0,583						
	21-25 yıl	56	4,654	0,627						
	26 yıl ve üzeri	44	4,795	0,597						
Siber İnsani Değerler Ölçeği	1-5 yıl	93	3,959	0,387	Gruplar arası	,393	5	,079	,533	,751
	6-10 yıl	146	3,961	0,389	Grup içi	70,620	479	,147		
	11-15 yıl	99	3,993	0,397	Toplam	71,012	484			
	16-20 yıl	47	3,936	0,349						
	21-25 yıl	56	3,983	0,367						
	26 yıl ve üzeri	44	4,048	0,388						

* $p<0,05$, ** $p<0,01$, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Tablo 14 incelendiğinde araştırma kapsamında yer alan katılımcıların saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, dayanışma, barışçıl olma ve siber insani değerler düzeyleri mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

4.2.6. Araştırmanın ikinci sorusunun f maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun f maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değer Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının öğretmenlerin sosyal medyayı etkili kullanım durumları değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmeye yönelik olarak sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *ilişkisiz grup t* testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 15’te yer verilmektedir.

Tablo 15

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Sosyal Medyayı Etkili Kullanma Durumlarına Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	T- testi			η^2
					t	df	p	
Saygı alt boyutu	Sosyal medyayı etkili kullanan	255	3,373	0,572	,942	483	,347	
	Sosyal medyayı etkili kullanmayan	230	3,325	0,531				
Doğruluk-dürüstlük alt boyutu	Sosyal medyayı etkili kullanan	255	4,193	0,513	1,142	483	,254	
	Sosyal medyayı etkili kullanmayan	230	4,138	0,541				
Hoşgörü alt boyutu	Sosyal medyayı etkili kullanan	255	3,224	0,673	,630	483	,529	
	Sosyal medyayı etkili kullanmayan	230	3,185	0,682				

Dayanışma alt boyutu	Sosyal medyayı etkili kullanan	255	4,546	0,475	1,363	483	,174	
	Sosyal medyayı etkili kullanmayan	230	4,486	0,491				
Barışçıl olma alt boyutu	Sosyal medyayı etkili kullanan	255	4,702	0,586	2,435	483	,015*	0,012
	Sosyal medyayı etkili kullanmayan	230	4,565	0,651				
Siber İnsani Değerler Ölçeği	Sosyal medyayı etkili kullanan	255	4,007	0,368	2,142	483	,046*	0,009
	Sosyal medyayı etkili kullanmayan	230	3,840	0,396				

* $p<0,05$, ** $p<0,01$, Bağımsız Örneklem t-Testi

Tablo 15’te araştırma kapsamında yer alan katılımcıların barışçıl olma ($t_{(483)}=2,435$, $p<0,05$) ve siber insani değerler ölçeği ($t_{(483)}=2,142$, $p<0,05$) düzeyleri sosyal medyayı etkili kullanma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Sosyal medyayı etkili kullanan katılımcıların barışçıl olma ($\bar{x}=4.702$; $Ss=0.586$) ve siber insani değerler ölçeği genel ($\bar{x}=4.007$; $Ss=0.368$) düzeyleri, sosyal medyayı etkili kullanmayan katılımcıların barışçıl olma ($\bar{x}=4.565$; $Ss=0.651$) ve siber insani değerler ölçeği genel ($\bar{x}=3.840$; $Ss=0.396$) düzeylerine kıyasla daha yüksektir. Barışçıl olma alt boyutu için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün hangi düzeyde açıklandığını saptamak üzere hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,012$) zayıf düzeyde bulunmuştur. Buna göre barışçıl olma alt boyutuna ait varyansın %1,2’sinin öğretmenlerin sosyal medyayı etkili kullanma değişkeninden kaynaklandığı ifade edilebilir. Siber insani değerler ölçeği geneli için bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin gücünün hangi düzeyde açıklandığını saptamak üzere hesaplanan etki büyüklüğü ($\eta^2=0,009$) zayıf düzeyde bulunmuştur. Buna göre siber insani değerler ölçeği geneline ait varyansın %0,9’unun öğretmenlerin sosyal medyayı etkili kullanma değişkeninden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Saygı ($t_{(483)}=0,942$, $p>0,05$), doğruluk-dürüstlük ($t_{(483)}=1,142$, $p>0,05$), hoşgörü ($t_{(483)}=0,630$, $p>0,05$) ve dayanışma ($t_{(483)}=1,363$, $p>0,05$) puanları ise sosyal

medyayı etkili kullanma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir.

4.2.7. Araştırmanın ikinci sorusunun g maddesine ilişkin bulgular

Araştırmanın ikinci sorusunun g maddesinde öğretmenlerin “Siber İnsani Değerler Ölçeği” geneli ve alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlarının günlük sosyal medya kullanım süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterip göstermediğine ilişkin analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Sonuçlar normal dağılım gösterdiğinden *Anova* testi uygulanmıştır. Anova sonucuna göre anlamlı farklılık gösteren gruplarda farklılığın kaynağını belirlemek adına LSD testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına Tablo 16’da yer verilmektedir.

Tablo 16

Katılımcıların Siber İnsani Değer Düzeylerinin Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresine Göre İncelenmesi

Alt boyutlar	Gruplar	N	$\bar{X}$	Ss	Varyansın kaynağı	Kareler top.	Sd.	Kareler ort.	F	p	LSD	η^2
Saygı alt boyutu	0-1 saat (1)	84	3,298	0,549	Gruplar arası	3,796	4	,949	3,162	,014*		
	1-2 saat (2)	184	3,345	0,531	Grup içi	144,076	480	,300				
	2-3 saat (3)	130	3,378	0,607	Toplam	147,872	484				5 ile diğerleri	0,026
	3-4 saat (4)	53	3,211	0,465								
	4 saat ve üzeri (5)	34	3,618	0,513								
Doğruluk- dürüstlük alt boyutu	0-1 saat (1)	84	4,200	0,503	Gruplar arası	1,178	4	,295	1,063	,374		
	1-2 saat (2)	184	4,198	0,524	Grup içi	133,014	480	,277				
	2-3 saat (3)	130	4,162	0,536	Toplam	134,192	484					
	3-4 saat (4)	53	4,038	0,520								

	4 saat ve üzeri (5)	34	4,141	0,567															
	0-1 saat (1)	84	3,265	0,678	Gruplar arası	1,387	4	,347	,757	,554									
	1-2 saat (2)	184	3,193	0,637	Grup içi	220,075	480	,458											
Hoşgörü alt boyutu	2-3 saat (3)	130	3,185	0,761	Toplam	221,462	484												
	3-4 saat (4)	53	3,118	0,562															
	4 saat ve üzeri (5)	34	3,338	0,707															
	0-1 saat (1)	84	4,514	0,532	Gruplar arası	,428	4	,107	,456	,768									
	1-2 saat (2)	184	4,523	0,484	Grup içi	112,433	480	,234											
Danışma alt boyutu	2-3 saat (3)	130	4,535	0,460	Toplam	112,861	484												
	3-4 saat (4)	53	4,438	0,505															
	4 saat ve üzeri (5)	34	4,553	0,406															
	0-1 saat (1)	84	4,550	0,582	Gruplar arası	3,858	4	,964	2,534	,040*									
	1-2 saat (2)	184	4,620	0,640	Grup içi	182,674	480	,381											
Bariş alt boyutu	2-3 saat (3)	130	4,680	0,669	Toplam	186,532	484											5 ile 1,2,4	0,021
	3-4 saat (4)	53	4,555	0,532															
	4 saat ve üzeri (5)	34	4,912	0,462															
	0-1 saat (1)	84	3,965	0,358	Gruplar arası	1,235	4	,309	2,123	,077									
	1-2 saat (2)	184	3,976	0,382	Grup içi	69,778	480	,145											
Siber İnsani Değerler Ölçeği	2-3 saat (3)	130	3,988	0,419	Toplam	71,012	484												
	3-4 saat (4)	53	3,872	0,324															
	4 saat ve üzeri (5)	34	4,112	0,364															

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Tablo 16 incelendiğinde öğretmenlerin doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, dayanışma ve siber insani değerler ölçeği geneli puanları günlük sosyal medya kullanım süresi değişkenine göre $p>.05$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte katılımcıların saygı ($F_{(4:480)} = 3,162$; $p<0,05$) ve barışçıl olma ($F_{(4:480)} = 2,534$; $p<0,05$) düzeyleri günlük sosyal medya kullanım sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Saygı alt boyutunda farkın etki değerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\eta^2 = 0,026$). Farklılığın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan LSD testine göre günde 4 saat ve üzerinde sosyal medyayı kullanan katılımcıların saygı düzeyleri günde 0-1 saat veya 3-4 kullanan katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Barışçıl olma alt boyutunda da farkın etki değerinin orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\eta^2 = 0,021$). Farklılığın kaynağını belirlemeye yönelik yapılan LSD testine göre günde 4 saat ve üzerinde sosyal medyayı kullanan katılımcıların barış düzeylerinin 0-1 saat kullanan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir.

4.3. Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular ve Yorumlar

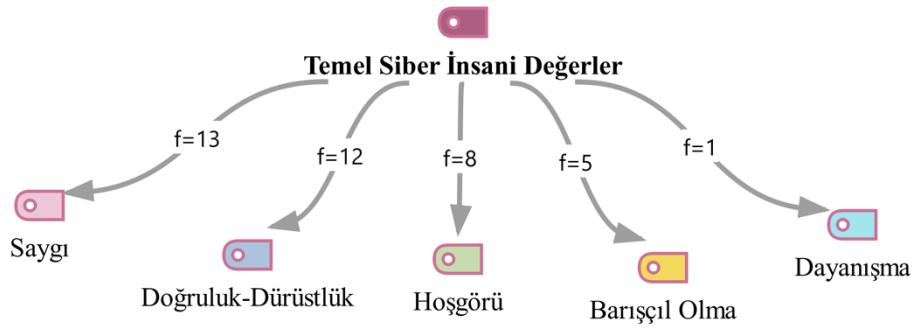
Bu başlık altında araştırmanın nitel aşamasında okul yöneticileri, veliler ve öğrencilerden görüşme formu aracılığıyla elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

4.3.1. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi doğrultusunda “öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer” durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular sırasıyla verilmiştir.

4.3.1.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumu

Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 1’de hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

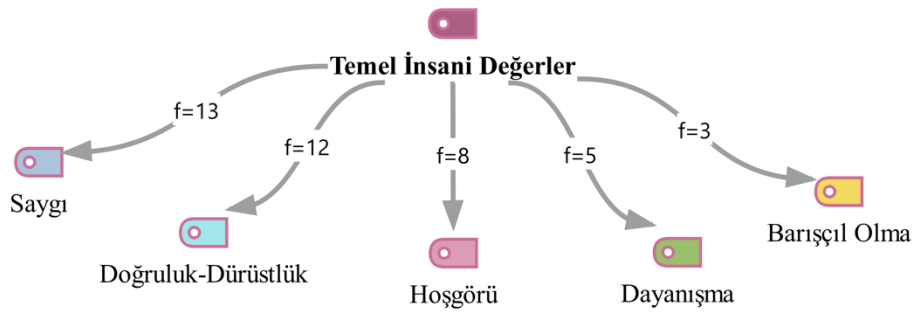

Şekil 1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değer durumuna ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 1’de görüldüğü üzere okul yöneticilerinin çoğunluğu (f=13) saygı değerinin, ardından sırayla (f=12) doğruluk-dürüstlük değerlerinin, (f=8) hoşgörü değerinin, (f=5) barışçıl olma ve son olarak (f=1) dayanışma değerinin en temel üç siber insani değer olarak gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca görüşlerde beş değer dışında merhamet, adalet, tevazu, sevgi gibi değerlerin de yer aldığı tespit edilmiştir.

4.3.1.2. Velilere göre öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değer durumu

Velilere göre öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değer durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 2’de hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

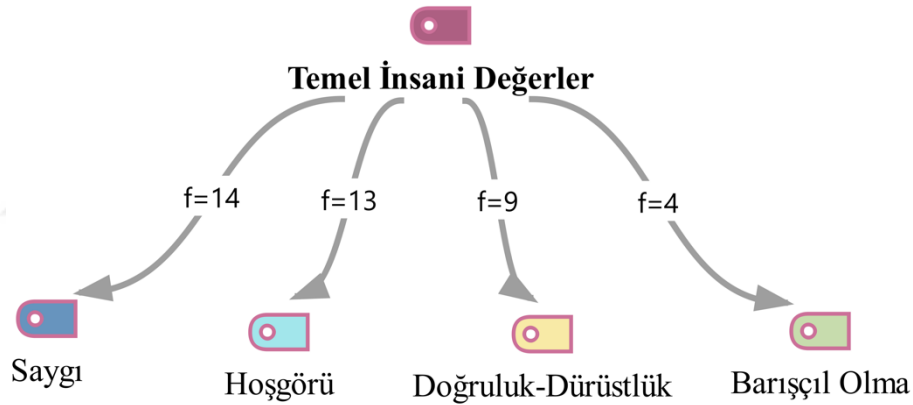

Şekil 2. Velilere göre öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değer durumuna ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 2’de görüldüğü üzere velilerin çoğunluğu ($f=13$) saygı değerinin, ardından sırayla ($f=12$) doğruluk-dürüstlük değerlerinin, ($f=8$) hoşgörü değerinin, ($f=5$) dayanışma değerinin son olarak ($f=3$) barışçıl olma değerinin en temel üç siber insani değer olarak gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca görüşlerde; empati, özveri, merhamet değerlerine de yer verildiği tespit edilmiştir.

4.3.1.3. Öğrencilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumu

Öğrencilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 3’te hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 3. Öğrencilere göre öğretmenlerin taşınması gereken en temel üç siber insani değer durumuna ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 3’te görüldüğü üzere öğrencilerin çoğunluğu ($f=14$) saygı değerinin, ardından sırayla ($f=13$) hoşgörü değerinin, ($f=9$) doğruluk-dürüstlük değerlerinin ve son olarak ($f=4$) barışçıl olma değerinin en temel üç siber insani değer olarak gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Şekilden de anlaşılabacağı üzere öğrenciler dayanışma değerine ilk üç değer kapsamında yer vermemişlerdir. Ayrıca görüşlerde yardımseverlik, adalet, sevgi gibi değerlere de yer verildiği tespit edilmiştir.

4.3.2. Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi doğrultusunda “öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma” durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular sırasıyla verilmiştir.

4.3.2.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumu

Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 4’te hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 4. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 4’te görüldüğü üzere okul yöneticilerinin çoğunluğu (f=14) etik standartlara uygun davranılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenler sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olmalı ve sosyal medyada etik standartlar çerçevesinde paylaşımlarda bulunmalıdır. Kişilik bir bütündür ve mecralar arası değişiklik göstermesi söz konusu değildir (Y13).”

Araştırma bulgularına göre okul yöneticileri (f=6) gizlilik ve güvenliğe önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

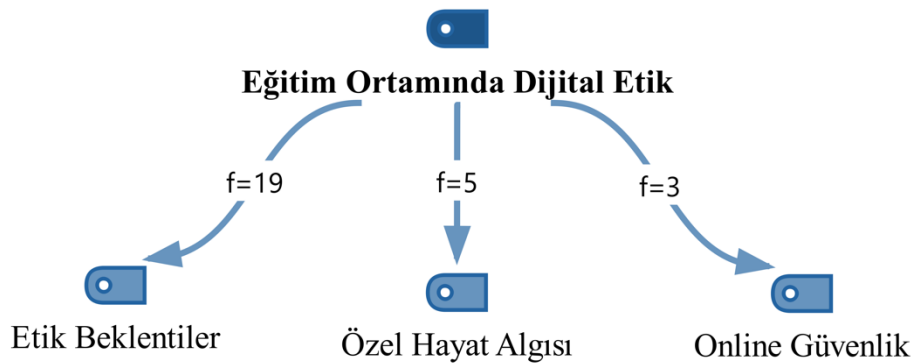
“Öğretmenler özellikle sosyal medyada kendi kişisel bilgileri ile öğrencilerinin kişisel bilgilerinin korunması gerekliliğini unutmadan davranış gerçekleştirmelidirler... (Y2).”

Okul yöneticileri (f=4), öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin ayırım yeteneğinin oluşması gerektiği kanaatindedirler. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerin kendi bireysel yaşantıları ile profesyonel yaşantılarının birbirine karıştırılmadan aralarındaki sınırların korunması ve beklentinin de bu yönde olması gerekmektedir (Y8).”

4.3.2.2. Velilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumu

Velilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 5’te hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 5. Velilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 5’te görüldüğü üzere velilerin çoğunluğu (f=19) etik standartlara uygun davranılması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenler, öğrencilerimize örnek olarak her zaman her ortamda uygun davranışlarda bulunmalı. Ahlaki davranışları ile her durumda rol-model olmalıdırlar (V4).”

Araştırma bulgularına göre veliler (f=5) özel hayat algısına önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

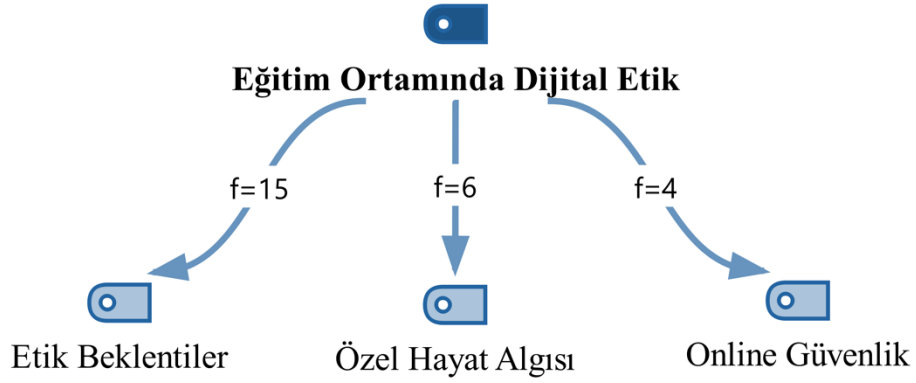
“Öğretmenlerin de her birey gibi özel bir hayatı vardır ve burada yaptığı paylaşım ve beğenilere göre değerlendirme yapılmaması gerekmektedir... (V9).”

Veliler (f=3), öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin online güvenliğe önem vermektedirler. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Günümüzde sosyal mecralar öğrencilerimiz adına çok büyük tehlike arz etmektedir. Burada öğretmenlere düşen görev öğrencilerimizin online ortamlarda da öğrencilerin güvenliklerinin korunmasını sağlamak ve onları güvenli ortamlara yönleltmek olmalıdır (V2).”

4.3.2.3. Öğrencilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumu

Öğrencilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 6’da hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 6. Öğrencilere göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 6’da görüldüğü üzere öğrencilerin çoğunluğu ($f=15$) etik standartlara uygun davranılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerimiz sosyal ortamlarda okulda bize davrandıklarından farklı davranışlar sergiler ve bunu biz görürsek öğretmenin ileride söyleyeceklerine dair inancımız azalır. Bu sebeple öğretmenler her ortamda örnek teşkil etmeye devam etmelidir diye düşünüyorum (Ö11).”

Araştırma bulgularına göre öğrenciler ($f=6$) özel hayat algısına önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerimiz bize zaten okulda örnek olacak şekilde hareket ediyorlar, kendi özel hayatlarında nasıl davrandıklarının bizi ilgilendirmediğini düşünüyorum (Ö3).”

Öğrenciler ($f=4$), öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin online güvenliğin oluşması gerektiği kanaatindedirler. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

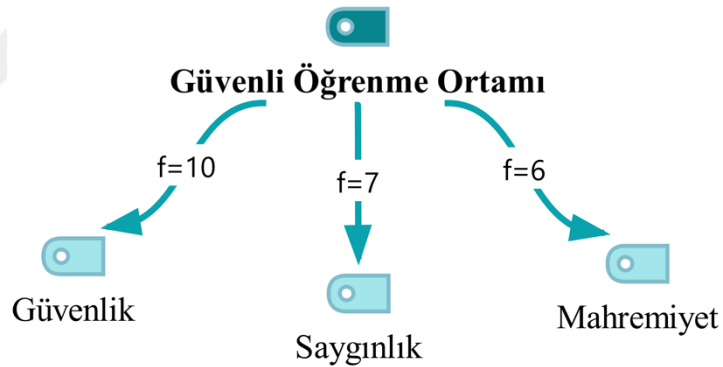
“Sosyal medyada takip ettiğim öğretmenlerimin bana örnek olarak beni olumsuzluklardan koruması gerekli bence... (Ö20).”

4.3.3. Beşinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi doğrultusunda “öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları” durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular sırasıyla verilmiştir.

4.3.3.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumu

Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 7’de hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 7. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 7’de görüldüğü üzere okul yöneticilerinin çoğunluğu (f=10) öğrenme ortamında güvenliğe önem vermektedir. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Siber insani değerlere sahip olan öğretmenler kendileri güvenilir bir imaj çizecekleri için etraflarındaki öğrenci, veli gibi irtibat kuracakları kişilerde de güven duygusunu oluşturacaklardır. Bunun da öğretmenlere çok katkıda bulunacağı kanaatini taşıyorum (Y6).”

Araştırma bulgularına göre okul yöneticileri (f=7) saygınlığa önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

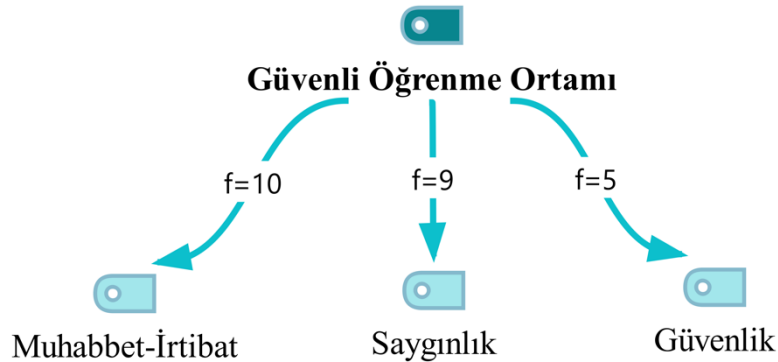
“Her insan gibi öğretmenler de kendi görüşlerine saygı duyulması gerektiğini düşünürler. Online ortamlarda da siber insani değerlere dikkat eden bir öğretmenin kendi saygınlığının artması olumlu bir öğrenme ortamının oluşmasını sağlayacaktır (Y19).

Okul yöneticileri (f=6), mahremiyetin korunması gerektiği kanaatindedirler. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerin kendi özel alanlarını ve öğrencilerin özel alanlarını koruyarak hareket etmeleri gerektiğini düşünmekteyim... (Y7).”

4.3.3.2. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumu

Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 8’de hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 8. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 8’de görüldüğü üzere velilerin çoğunluğu (f=10) öğrenme ortamında muhabbet-irtibata önem vermektedir. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Siber insani değerlere sahip öğretmenler, çocuklarımıza her alanda örnek olacaklardır. Bu da hem bizim hem de çocuklarımızın öğretmene olan muhabbetini arttıracaktır. Bu yüzden siber insani değerlerin avantajları bulunmaktadır (V14).”

Araştırma bulgularına göre veliler (f=9) saygınlığa önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

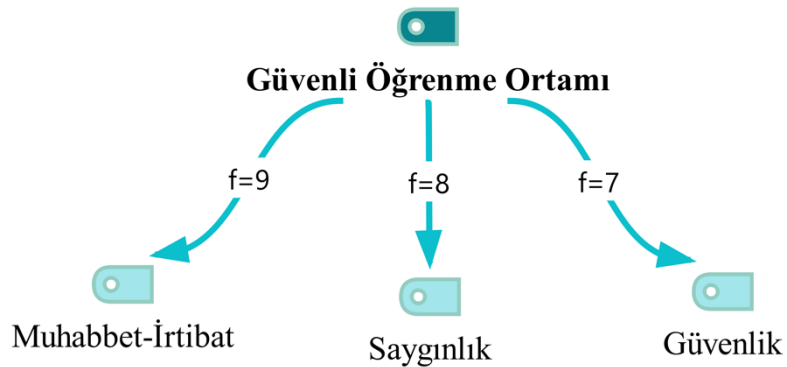
“Saygı bence en önemli değerdir. Saygının yanı sıra diğer değerlere de sahip olan öğretmenler hem okulda hem de artık çocuklarımızın çok vakit geçirdiği online ortamlarda öğrencilerimize örnek teşkil ederler. Bu da onların her alanda saygınlıklarını arttırır (V9).”

Veliler (f=5), güvenliğin korunması gerektiği kanaatinde dirler. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Benim çocuğum sosyal medyada çok vakit geçiriyor, ben onun takip ettiklerini sürekli kontrol ediyorum. İçlerinde öğretmenler de var. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmaları onların da çocuklarımızın güvenliğini sağlamasına yardımcı olacaktır (V20).”

4.3.3.3. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumu

Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 9’da hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 9. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 9’da görüldüğü üzere öğrencilerin çoğunluğu (f=9) öğrenme ortamında muhabbet-irtibata önem vermektedir. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerimizin hepsi bu siber insani değerlere sahip olursa onlarla iletişimimiz daha kolay ve sağlıklı olacaktır. Kendimizi daha rahat ifade ettiğimizde de dersleri daha kolay öğreniriz... (Ö11).”

Araştırma bulgularına göre öğrenciler (f=8) saygınlığa önem verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerimiz saygı duymamız gereken kişilerdir, onlar hem okulda hem de sosyal ortamlarda bizlere örnek olmalı ve bu saygı durumumuz daha da artmalıdır (Ö17).”

Öğrenciler (f=7), güvenliğin korunması gerektiği kanaatindedirler. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

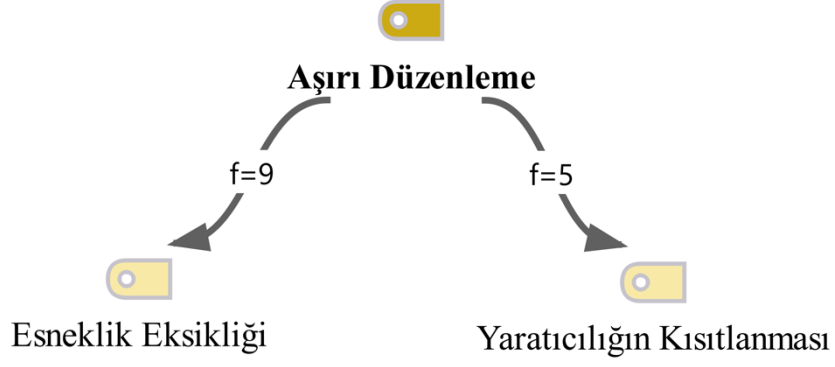
“Online ortamlar bazen bizim için zararlı içeriklerle dolu olabiliyor. Öğretmenlerimiz sahip oldukları değerlerle bizi okulda olduğu gibi online ortamlarda da korurlarsa bu bizim için çok iyi olur (Ö8).”

4.3.4. Altıncı alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi doğrultusunda “öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları” durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri alınmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular sırasıyla verilmiştir.

4.3.4.1. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumu

Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 10’da hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 10. Okul yöneticilerine göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 10’da görüldüğü üzere okul yöneticilerinin çoğunluğu (f=9) esneklik eksikliği üzerinde durmuşlardır. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerin herhangi bir şeye katı kurallar neticesinde bağlanması özel durumların ve bireysel ihtiyaçların göz ardı edilmesine sebep olabilir... (Y6).”

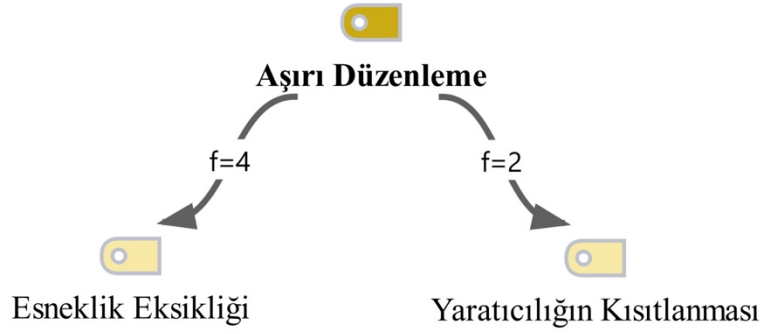
Araştırma bulgularına göre okul yöneticileri (f=5) yaratıcılığın kısıtlanması konusunda görüş belirtmişlerdir. Bir okul yöneticisinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerin her alanda kendilerini kontrol etmek durumunda kalmaları onların üretkenliğine zarar verebilir diye düşünüyorum (Y16).”

Ayrıca 6 okul yöneticisi de öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmasının herhangi bir dezavantajının bulunmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

4.3.4.2. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumu

Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 11’de hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 11. Velilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 11’de görüldüğü üzere velilerin çoğunluğu (f=4) esneklik eksikliği üzerinde durmuşlardır. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenler kendilerini belirli formlara sokmak zorunda kalırlarsa kendilerini yeterince iyi ifade edemeyebilirler (V3).”

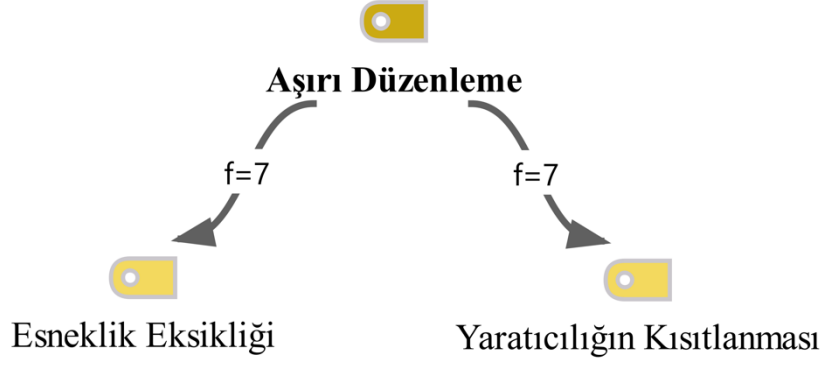
Araştırma bulgularına göre veliler (f=2) yaratıcılığın kısıtlanması konusunda görüş belirtmişlerdir. Bir velinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmen de bir insandır ve her zaman her yerde bütün değerlere sahip olması mümkün değildir. Böyle yapmaya çalışırsa kendisini olduğu gibi ifade edemeyebilir... (V1).”

Ayrıca 14 veli de öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmasının herhangi bir dezavantajının bulunmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

4.3.4. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumu

Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin bulgular, Şekil 12’de hiyerarşik kod-alt kod modeli olarak sunulmuştur.

Şekil 12. Öğrencilere göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajları durumlarına ilişkin hiyerarşik kod-alt kod modeli

Şekil 12’de görüldüğü üzere öğrenciler (f=7) esneklik eksikliği üzerinde durmuşlardır. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Öğretmenlerimizin hepsi bütün siber insani değerlere sahip değiller. Sürekli bir şeylere dikkat etmeye çalışmaları hem okulda hem de online ortamda rahat davranmalarını engeller (Ö12).”

Araştırma bulgularına göre öğrenciler (f=7) yaratıcılığın kısıtlanması konusunda görüş belirtmişlerdir. Bir öğrencinin bu konuya dair görüşü şu şekildedir:

“Hepimizin ayrı ayrı özellikleri var. Bütün öğretmenlerden aynı değerlere aynı derecede sahip olmalarını beklemek onlara haksızlık olur. Hem de farklılıklar zenginliklerdir (Ö4).”

Ayrıca 6 öğrenci de öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmasının herhangi bir dezavantajının bulunmadığı yönünde görüş belirtmişlerdir.

4.3.5. Yedinci alt probleme ilişkin bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi doğrultusunda “paydaş görüşlerine göre kıyaslandığında siber insani değerlerin durumu”nu belirlemek amacıyla nicel ve nitel veriler kıyaslanmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular Şekil 13’te verilmiştir.

Şekil 13. Paydaş görüşlerine göre kıyaslandığında siber insani değerlerin karşılaştırılması

Şekil 13 incelendiğinde araştırmanın nitel kısmında; özel hayat algısı (f=11), ayırım yeteneği (f=4), mahremiyet (f=6), muhabbet-irtibat (f=9) bulunurken nitel ve nicel kesişim kümesinde etik standartlar (f=48), online güvenlik (f=12), esneklik eksikliği (f=20) ve yaratıcılığın kısıtlanması (f=14) bulunmaktadır. Kesişim kümesinin nicel kısmında katılımcıların doğruluk-dürüstlük alt boyutuna katılıyorum, dayanışma alt boyutuna tamamen katılıyorum, barışçıl olma alt boyutuna katılıyorum derecesine sahip oldukları; sadece nicel verilerin bulunduğu saygı ve hoşgörü alt boyutlarında ise kısmen katılıyorum derecesine sahip oldukları belirlenmiştir. Şekil incelendiğinde katılımcıların görüşlerinin çoğunun aslında ortak noktada olduğu görülmektedir. Hem nitel hem nicel veriler bu noktada birbiriyle örtüşmektedir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve tartışma

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, branş, eğitim durumu, kıdem, sosyal medyayı etkili kullanımları ve sosyal medya kullanım sürelerinin bağımsız değişkenlerine göre incelenmesiyle elde edilen nicel bulgulara; okul yöneticisi, veli ve öğrencilerin görüşlerinin alındığı nitel bulgulara ve bu bulguların alanyazında yer alan diğer çalışmalarla karşılaştırılmasına ve tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1.1. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin cinsiyete göre incelenmesi

Araştırma sonucu elde edilen bulgular; öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin genelinde ve doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, dayanışma alt faktörlerinde anlamlı olarak farklılaşmadığı görülürken saygı ve barışçıl olma alt faktörlerinde cinsiyetlerine göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiğini betimlemektedir. Erkek öğretmenlerin saygı ve barışçıl olma alt faktörü düzeyi puan ortalaması, kadın öğretmenlerin saygı ve barışçıl olma alt faktörü düzeyi puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Farklı bir ifadeyle erkek öğretmenlerin saygı ve barışçıl olma değerlerine verdikleri önem düzeyi kadın öğretmenlerden daha yüksektir. Benzer çalışmalara bakıldığında Sarı'nın (2005) çalışmasında, üniversite öğrencilerinin çeşitli değer alanlarına yönelik tutumları incelenmiş ve bu değer alanlarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha yüksek puan aldığı belirtilmiştir. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı (2008)'nin çalışmasında, üniversite öğrencilerinin Schwartz'ın geliştirdiği değerler listesine verdikleri öneme göre incelenmiş ve bu değerlendirmeye göre erkek öğrencilerin evrensellik ve özyönelim değerleri açısından kız öğrencilere kıyasla daha yüksek puan aldığı ancak güç değeri açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek puan aldığı ve bu değeri daha önemli olarak algıladığı belirtilmiştir. Türk (2009)'ün çalışmasında, saygı değerine erkek öğretmenlerin kadınlara

kıyasla daha çok önem verdikleri ortaya çıkmış ancak saygı eğitimi uygulamalarında kadın öğretmenlerin daha aktif oldukları gözlemlenmiştir. İlk olarak çalışmada belirlenen bulgulardan biri, kadınların siber insani değerlerde erkeklere kıyasla anlamlı şekilde daha yüksek bir düzeyde olduğudur. Bunun yanı sıra saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, barışçıl olma ve dayanışma boyutları açısından da kadın sosyal medya kullanıcılarının erkeklere kıyasla daha olumlu görüşlere sahip olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonuç; kadınların sosyal medya platformlarında, erkeklere kıyasla daha fazla insani değerlere yönelik davranışlar sergilediğini ve bu konuya daha fazla özen gösterdiğini göstermektedir. Elde edilen sonuçta göre cinsiyete dayalı değer algısı ile bu alanda yapılan literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Değerler üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda, kadınların genellikle erkeklere kıyasla değerler konusunda daha olumlu bir tavır sergilediği bulgusu sıkça ortaya konmuştur (Altunay ve Yalçınkaya, 2011; Başçı, 2012). Bu araştırma sonucuyla paralellik göstermemektedir.

5.1.2. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin medeni durumlarına göre incelenmesi

Araştırmada elde edilen bulgular; öğretmenlerin saygı, doğruluk-dürüstlük, dayanışma ve barışçıl olma alt faktörlerinde ve siber insani değer düzeylerinin genelinde anlamlı olarak farklılaşmadığı görülürken hoşgörü alt faktöründe medeni durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Bekar öğretmenlerin hoşgörü alt faktörü düzeyi puan ortalaması, evli öğretmenlerin hoşgörü alt faktörü düzeyi puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Farklı bir ifade ile bekar öğretmenlerin hoşgörü alt faktörü düzeyi evli öğretmenlerden daha yüksektir. Araştırma sonucumuzdan farklı olarak Kılıçer, Özeke ve Çoklar (2018)'in araştırma sonuçlarına göre, evli bireylerin siber insani değerler düzeylerinin bekarlara göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

5.1.3. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin branşa göre incelenmesi

Araştırmadan edinilen bulgulara göre diğer branşlara sahip olan katılımcıların hoşgörü düzeyleri meslek dersleri branşına sahip olan katılımcılara kıyasla daha yüksektir.

Öğretmenlerin saygı, doğruluk-dürüstlük, dayanışma ve barışçıl olma alt faktörlerinde ve siber insani değer düzeylerinin genelinde anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Alanyazında, öğretmenlerin branşlarına göre siber insani değer düzeylerini ele alan başka bir çalışmaya daha rastlanmamıştır. Bu çalışmadan çıkan sonuçların öğretmenlerin eğitim seviyeleri, deneyimleri ve mesleki gelişimleri gibi faktörlerle bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra öğretmenlerin uzman oldukları alanlardaki içeriklerden kaynaklanan farklılıklar örneğin; teknik bilimler, uygulamalı bilimler, sosyal bilimler gibi iletişim süreci ve sınıf içi sosyal etkileşim gibi faktörlerin de öğretmenlerin siber insani değer düzeylerini etkileyebileceği düşünülmektedir.

5.1.4. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin eğitim durumlarına göre incelenmesi

Araştırmada elde edilen bulgular; öğretmenlerin saygı, doğruluk-dürüstlük, hoşgörü ve barışçıl olma alt faktörlerinde ve siber insani değer düzeylerinin genelinde anlamlı olarak farklılaşmadığı görülürken dayanışma alt faktöründe eğitim durumlarına göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Lisansüstü eğitim durumuna sahip öğretmenlerin dayanışma alt faktörü düzeyi puan ortalaması, lisans eğitim durumuna sahip öğretmenlerin dayanışma alt faktörü düzeyi puan ortalamasından daha yüksek bulunmuştur. Başka bir deyişle lisansüstü mezunu öğretmenlerin dayanışma alt faktörü düzeyi lisans mezunu öğretmenlerden daha yüksektir. Alanyazında öğretmenlerin eğitim durumlarına göre siber insani değer düzeylerini ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin aldıkları eğitim arttıkça dayanışma değerinin de artabileceği düşünülmektedir.

5.1.5. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin kıdemlerine göre incelenmesi

Araştırmada siber insani değerler genelinde ve alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir. Alanyazında, öğretmenlerin kıdem düzeyleri ile siber insani değer düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen başka bir çalışma mevcut değildir. Bu konuda daha derinlemesine araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Alanyazında yer alan bir çalışmaya

göre öğretmenlerin kıdem düzeyleri ile tükenmişlik ve duyarsızlaşma düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmaya göre 1-10 yıl ve 11-20 yıl kıdem düzeyine sahip öğretmenler, 21 yıl ve üzeri kıdem düzeyine sahip olanlara göre daha fazla duygusal tükenme ve duyarsızlaşma yaşamaktadır. Bunun yanı sıra 1-10 yıl kıdem düzeyindeki öğretmenlerin, 11-20 yıl kıdem sahibi olan meslektaşlarına kıyasla daha yüksek düzeyde duyarsızlaştığı da tespit edilmiştir (Ersoy Yılmaz, Yazıcı ve Yazıcı, 2014).

5.1.6. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin sosyal medyayı etkili kullanma durumlarına göre incelenmesi

Araştırmada elde edilen bulgular; öğretmenlerin sosyal medyayı etkili kullanım durumlarına göre saygı, doğruluk, hoşgörü, dayanışma alt faktörlerinde anlamlı olarak farklılaşmadığı görülürken siber insani değer düzeylerinin genelinde ve barışçıl olma alt faktörlerinde anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Sosyal medyayı etkili kullanan katılımcıların barışçıl olma ve siber insani değer düzeylerinin etkili kullanmayan katılımcılara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazında, öğretmenlerin sosyal medyayı etkili kullanma durumlarına göre siber insani değer düzeylerini ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.1.7. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin sosyal medya kullanım sürelerine göre incelenmesi

Araştırmada elde edilen bulgular; öğretmenlerin siber insani değer düzeylerinin genelinde ve doğruluk-dürüstlük, hoşgörü, dayanışma alt faktörlerinde anlamlı olarak farklılaşmadığı görülürken saygı ve barışçıl olma alt faktörlerinde sosyal medya kullanım sürelerine göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Saygı alt faktörü açısından bakıldığında sosyal medyayı 4 saat ve üzeri kullananların puanlarının diğer katılımcılara göre ve barışçıl olma alt boyutunda 4 saat ve üzeri kullananların puanlarının 0-1 saat, 3-4 saat kullanan katılımcılara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Alanyazında, öğretmenlerin sosyal medyayı kullanımlarına göre siber insani değer düzeylerini ele alan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak benzer konulu başka bir çalışma olan Yanar'ın (2015) çalışması, sosyal medyada vakit geçirenlerin yüz yüze iletişimden uzaklaşma eğilimlerinin arttığını

ortaya koymuştur. Bu bağlamda, araştırma sonuçları sosyal medya kullanımının iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediği sonucuyla uyumlu görünmektedir. Wong, X., Yu, C. ve Wei Y. (2012) tarafından yapılan araştırmada; sosyal medya aracılığıyla tüketimin sağlandığı, 292 tüketici arasında gerçekleştirilen veri toplama sonuçlarına dayanarak sosyal medyanın akran iletişimi üzerinde olumlu bir etki sağladığı sonucuna varılmıştır. Sosyal medya kullanımının sosyal rutinelere entegrasyonun duygusal, davranışsal ve genel iletişim becerileri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal medya kullanımı genel olarak değerlendirildiğinde, sosyal rutinlerle entegrasyonun duygusal, davranışsal ve genel iletişim becerileri üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.1.8. Öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değer durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin taşıması gereken en temel üç siber insani değeri; okul yöneticilerinin çoğunluğu saygı değeri, ardından sırayla doğruluk-dürüstlük değerleri, hoşgörü değeri, barışçıl olma ve son olarak dayanışma değeri olarak vurgulamaktadırlar. Ayrıca görüşlerde beş değer dışında merhamet, adalet, tevazu, sevgi gibi değerlerin de yer aldığı tespit edilmiştir. Baloğlu ve Balgalmış (2005)'ın okul yöneticileriyle yaptığı çalışmada da en çok ulusal güvenlik, dürüstlük ve sözünde durma gibi değerler, en azsa başka insanlar üzerinde kontrol sağlama anlamı taşıyan sosyal güç, arzuların tatmin edilmesi gibi değerler ön plana çıkmıştır. Mevcut araştırmada da dürüstlük değerinin ikinci sırada tercih edilmiş olması çalışma sonuçlarının paralellik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Velilerin çoğunluğu saygı değerinin, ardından sırayla doğruluk-dürüstlük değerlerinin, hoşgörü değerinin, dayanışma değerinin son olarak barışçıl olma değerinin en temel üç siber insani değer olarak gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca görüşlerde; empati, özveri, merhamet değerlerine de yer verildiği tespit edilmiştir. Erdem (2003)'in üniversite çalışanları ile yaptığı çalışmasında da mevcut çalışmada olduğu gibi dürüstlük, güven ve saygınlık değerleri ön plana çıkmaktadır. Öğrencilerin çoğunluğu saygı değerinin, ardından sırayla hoşgörü değerinin, doğruluk-dürüstlük değerlerinin ve son olarak barışçıl olma değerinin en temel üç siber insani değer olarak gerekliliğini vurgulamaktadırlar. Öğrenciler dayanışma değerine ilk üç değer kapsamında yer vermemişlerdir. Ayrıca görüşlerde yardımseverlik, adalet, sevgi gibi değerlere de yer verildiği tespit edilmiştir. Sarı (2005)'nın çalışmasında öğrencilerin değer tercihleri önem sırasına göre siyasi, genel ahlak, dini,

ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler şeklinde sıralanmıştır. Mevcut çalışmada da öğrencilerin öğretmenlerde bulunması gereken değerleri genel ahlak ve sosyal değerler kapsamında değerlendirdikleri bu sebeple çalışmanın bulgularını destekleyici nitelikte olduğu söylenebilir.

5.1.9. Öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumunu belirlemek amacıyla okul yöneticilerinin çoğunluğu etik standartlara uygun davranılması gerektiğini ardından gizlilik ve güvenliğe önem verilmesi gerektiğini ve öğretmenlerin sosyal mecralarda da okulda olduğu gibi rol model olma durumlarına ilişkin ayırım yeteneğinin oluşması gerektiği kanaatindedirler. Velilerin çoğunluğu etik standartlara uygun davranılması gerektiğini vurgulamakta ardından özel hayat algısına önem verilmesi gerektiğini düşünmekte ve online güvenliğe önem vermektedirler. Öğrencilerin çoğunluğu ise etik standartlara uygun davranılması gerektiğini vurgulamakta ardından özel hayat algısına önem verilmesi gerektiğini ve online güvenliğin oluşması gerektiği kanaatindedirler. Parker (2011)'e göre kullanıcılar sanal alemde siber topluluklar oluşturarak, farklı kimlikler ve roller deneyimleyerek, sürekli iletişim halinde bulunarak sanal sosyal çevreler kurmaktadırlar. Öğretmenlerin de dahil olduğu sosyal ortamlarda yönetici, veli ve öğrencilerin ortak düşüncesi etik standartlara uyulması yönündedir. Politik, entelektüel konularda düşüncelerini paylaşmak, eğlenmek, statü kazanmak, duygusal ilişkiler geliştirmek ve anında yeni arkadaşlar edinmek gibi çeşitli deneyimleri dijital platformlarda yaşamakta (Aytekin ve Sütçü, 2012; Borca, Bina, Keller, Gilbert ve Begotti, 2015) olan bireylerin ve mevcut araştırma neticesinde içinde bulunan öğretmenlerin sosyal ortamlarda da rol model olmaları; etik standartlara uygun, gizliliğe ve güvenliğe önem verecek şekilde davranış sergilemeleri beklenmektedir.

5.1.10. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajlarını belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının avantajlarını belirlemek amacıyla okul yöneticilerinin çoğunluğu öğrenme ortamında güvenliğe önem vermekte ardından saygınlığa önem verilmesi gerektiğini düşünmekte ve mahremiyetin korunması gerektiği kanaatindedirler. Velilerin çoğunluğu öğrenme ortamında muhabbet-irtibata önem vermekte ardından saygınlığa önem verilmesi gerektiğini düşünmekte ve güvenliğin korunması gerektiği kanaatindedirler. Öğrencilerin çoğunluğu ise öğrenme ortamında muhabbet-irtibata önem vermekte ardından saygınlığa önem verilmesi gerektiğini düşünmekte ve güvenliğin korunması gerektiği kanaatindedirler. Turkle (1999)'a göre öz kimliklerinin bilincinde olan kişiler bu tarz alanlarda kişiliklerinin değişik taraflarını göz önüne sererek bu durumlar arasında kolaylıkla yön değiştirebilmektedirler. Zaman içinde bu alanlarda daha fazla zaman geçiren insanlar, gerçek hayattaki ihtiyaçlarını giderek daha fazla sanal topluluklarda karşılamaya yönelmektedirler. Araştırma sonuçları neticesinde öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının saygı, güvenlik, muhabbet-irtibat gibi olumlu yönlerinin olacağı düşünülmektedir. Turkle'nin de bahsettiği kimliğini gizlemeden, kendi kişiliğinin olumlu ve olumsuz yönlerini ortaya koyabilen bireyler, mevcut araştırma içinde öğretmenler sosyal ortamlarda sorunsuz ya da en az sorunla yer alabileceklerdir denilebilir.

5.1.11. Öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajlarını belirlemek amacıyla okul yöneticileri, veli ve öğrencilerin görüşleri

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının dezavantajlarını belirlemek amacıyla okul yöneticilerinin çoğunluğu esneklik eksikliği üzerinde durmuşlar ardından yaratıcılığın kısıtlanması konusunda görüş belirtmişlerdir. Velilerin çoğunluğu esneklik eksikliği üzerinde durmuşlar ardından yaratıcılığın kısıtlanması konusunda görüş belirtmişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğu ise esneklik eksikliği üzerinde durmuşlar ardından yaratıcılığın kısıtlanması konusunda görüş belirtmişlerdir. Çevik (2013)'e göre sanal ortamlarda genellikle yazılı iletişim öne çıktığından geleneksel görgü kurallarının dışına çıkabilen bir dil ve iletişim tarzının ortaya çıkması yaygındır. Bu

durum, bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sarsmakta aynı zamanda özel hayatla ilgili gizliliğin azalmasına yol açmaktadır. Sanal ortamlarda bilginin kolayca ve hızlı bir şekilde paylaşılması, istenmeyen ya da yanlış bilginin hızla yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Günümüzde oldukça yaygın olan siber zorbalık, özellikle internet üzerindeki bireyleri veya kurumları hedef alarak çeşitli zarar verici davranışları içerir. Bu çevrimiçi kavgalar, iftiralar, dışlamalar, tehditler ve tacizler gibi davranışlar, gençlerin karşılaştığı başlıca sorunlar olarak öne çıkmaktadır (Karabağ, 2012). Bu sebeple negatif durumları önlemek ve sağlıklı sanal ilişkiler geliştirmek için sanal ortamlarda küresel insani değerlere duyulan farkındalık seviyesini artırmak önem arz etmektedir (Kılıçer, 2013). İlgili alanyazından ve mevcut araştırmanın sonucundan da anlaşılabileceği üzere öğretmenlerin siber insani değerlere sahip olmalarının negatif bir durumu olmadığı gibi siber zorbalığın önlenmesi, teknolojinin doğru ve etkili bir şekilde kullanılması adına bu değerlere sahip bireylerin yetiştirilmesi önem arz etmektedir.

5.1.12. Paydaş görüşlerine göre kıyaslandığında siber insani değerlerin karşılaştırılması

Araştırmanın nitel ve nicel verileri birlikte değerlendirildiğinde; siber insani değerler açısından öğretmenlerin, okul yöneticilerinin, velilerin ve öğrencilerin doğruluk-dürüstlük değerine önem verdikleri; öğretmenlerin rol model olmaları nitel verilerde etik standartlar ve online güvenlik şeklinde açıklanmış aynı görüşlerin ölçeğin doğruluk-dürüstlük ve dayanışma değerleri maddelerinde öğretmenler tarafından yüksek puanla değerlendirildiği tespit edilmiştir. Siber insani değerlerin avantajları, güvenlik ve saygınlık şeklinde ve dezavantajları esnek eksikliği ve yaratıcılığın kısıtlanması şeklinde ifade edilmiş benzer görüşler ölçeğin barışçıl olma ve dayanışma maddelerinde de öğretmenler tarafından yüksek puanla değerlendirilmiştir. Öğretmenlerin siber insani değer düzeylerini 360 derece performans değerlendirme yöntemi ile inceleyen araştırmanın nitel ve nicel verilerinin öğretmen, okul yöneticisi, veli ve öğrenci nazarında aynı doğrultuda değerlendirildiği yönlerinin bulunduğu şeklinde yorumlanabilir.

5.2. Öneriler

Bu bölümde araştırmada ulaşılan bulgulardan yola çıkılarak araştırmaya ve uygulamaya yönelik öneriler yer almaktadır.

5.2.1. Araştırma Sonuçlarına Yönelik Öneriler

1. Öğretmenlerin öğrencilerini ders ortamlarının ötesinde daha derinlemesine tanınmasının öğrencilere duydukları değeri artırabileceği öngörülmektedir. Bu şekilde öğretmenler öğrencilere daha kişisel bir ilgi gösterebilir, onların potansiyelini daha iyi ortaya çıkarabilir ve onların başarısını artırabilir. Ayrıca öğretmenlerin öğrencilere duydukları değer arttıkça öğrencilerin kendilerine olan güvenleri artabilir ve öğrenme sürecine daha olumlu bir şekilde katılmaları teşvik edilebilir. Bu nedenle öğretmenlerin öğrencilerini daha iyi tanımalarını sağlayacak yöntemlerin geliştirilmesi ve bu konuda eğitim almaları önemlidir. Okullarda, her branştan öğretmenin ve öğrencilerin birlikte katıldığı sosyal etkinlikler ve değerler eğitimi programları düzenlenerek öğretmenlerin ve öğrencilerin aktif bir şekilde katılım sağladığı değer odaklı etkinliklere önem verilebilir.
2. Siber insani değerlerin geliştirilmesine katkı sağlamak amacıyla öğretmen yetiştirme programlarına ve hizmet öncesi ile hizmet içi eğitim programlarına siber insani değerlerle ilgili konuların dahil edilmesi önerilebilir.
3. Toplumsal farkındalığı artırmaya yönelik çabalarla, insanların siber insani değerlere daha bilinçli sosyal medya kullanıcıları olmaları teşvik edilebilir. Toplumsal farkındalığı artırmak için farklı disiplinlerden akademisyenlerin iş birliğiyle düzenlenecek projeler veya etkinlikler yoluyla siber insani değerler konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılabilir. Siber insani değerlere odaklı kampanyalar ve bilgilendirme faaliyetleri, sosyal medya platformlarında düzenlenerek geniş kitlelere ulaşabilir. Bireylerin siber insan haklarına uygun olarak özgürce fikirlerini paylaşabilecekleri sanal platformlar oluşturularak katılımcıların interaktif bir ortamda bilgi alışverişi yapmaları sağlanabilir.
4. Türkiye'nin farklı bölgelerinde ve çeşitli demografik özelliklere sahip katılımcılarla yapılan araştırmalarla, sosyal medya kullanıcılarının siber insani değerlerini daha kapsayıcı bir biçimde anlamak mümkün olabilir. Çeşitli sosyolojik gruplardan gelen

sosyal medya kullanıcılarının siber insani değerlerini farklı değişkenler açısından inceleyen nitel ve nicel araştırmalar tasarlanabilir. Bu çalışmalar; farklı yaş grupları, cinsiyetler, eğitim seviyeleri ve sosyo-ekonomik durumlar gibi değişkenler açısından farklılıkların anlaşılmasına yardımcı olabilir. Yapılacak izleme çalışmaları, sosyal medya kullanıcılarının siber insani değerlerini zaman içinde izleyerek değişimlerin ve eğilimlerin belirlenmesine yardımcı olabilir.

5.2.2. Gelecek Araştırmalara İlişkin Öneriler

1. Araştırmada öğretmenlerin siber insani değer düzeyleri cinsiyet, medeni durum, branş, eğitim durumu, kıdem, sosyal medya etkili kullanımı ve sosyal medya kullanım süresine göre incelenmiştir. Öğretmenlerin siber insani değerlerine etki eden diğer faktörlerin incelenmesi, eğitim alanında yeni perspektiflerin ortaya konulmasına ve mevcut bilgi birikimine değerli katkılar sağlamaya olanak tanıyabilir.
2. Araştırmanın nitel verilerini toplamaya yönelik sorularından farklı sorulara yer verilebilir. Ayrıca farklı katılımcılara soruların sorulması sağlanabilir.
3. Araştırmada sadece bir meslek grubuna ve çevresine yer ayrılmıştır. Toplum genelindeki siber insani değerlerin etkilerini daha iyi anlamak ve bu değerlerin nasıl şekillendiğini anlamak için farklı meslek gruplarından bireylerin katılımıyla çeşitli araştırmalar yapılabilir.
4. Araştırma sonuçlarına dayanarak aktif sosyal medya kullanıcılarının siber insani değerler profilini daha kapsamlı bir şekilde anlamak için farklı nitel çalışmaların yapılması önerilmektedir. Bu çalışmalar, siber insani değerlerin sosyal medya kullanımıyla nasıl ilişkilendiğini daha derinlemesine inceleyebilir ve var olan durumu geniş bir perspektifte ortaya koyabilir. Bu tür çalışmalar, sosyal medyanın insanların değer sistemlerini ve davranışlarını nasıl etkilediğini daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca bu çalışmaların sonuçları, dijital iletişim ortamlarında daha sağlıklı ve etkili etkileşimlerin teşvik edilmesine yönelik politika ve uygulamalara katkıda bulunabilir.

KAYNAKLAR

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. (2019). Siber ortam nedir? Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. Web: <https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=siber+ortam> adresinden erişilmiştir.
- Akar, E. (2007). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmenliği son sınıf öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine verdikleri değer ve mesleki yeterlilikleri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 211701).
- Akdemir, A. S. (2013). Türkiye’de öğretmen yetiştirme programlarının tarihçesi ve sorunları. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(12), 15-28. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/304085902_Turkiye%27de_Ogretmen_Yetistirme_Programlarının_Tarihçesi_Ve_Sorunları.
- Akdoğan, A. ve Demirtaş, Ö. (2009). 360 derece performans değerlendirme sistemi: Askeri imalat işletmesinde yöneticiler üzerinde bir uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(1), 49-71. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/atauniiibd/issue/2695/35484>
- Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde “Yardımseverlik” değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 279645).
- Alkan, C. (1998). Öğretmenlik mesleğinde istihdam. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. (241), 12-18 Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1494923>
- Arslan, S. ve Özpınar, İ. (2008). Öğretmen nitelikleri: ilköğretim programlarının beklentileri ve eğitim fakültelerinin kazandırdıkları. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(1), 8-63. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/balikesirnef/issue/3366/46484>
- Aytaç A. (2003). 360 Derece performans değerlendirme. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 4(41). Erişim adresi: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/sayi41/aytac.htm>
- Aytekin, Ç. ve Sütçü, C. S. (2012). Yeni medya ve ağ nesli: Türkiye örneği. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 1-13. Erişim adresi: <http://hdl.handle.net/11424/3570>.

- Bacanlı, H. (1999). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2002). *Psikolojik kavram analizleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Baloğlu, M. ve Balgamiş, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin özdeğerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 19-31.
- Baskan, G. A. (2001). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 20, 16-25. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7816/102656#article_cite
- Başaran, T. E. (1992). *Yönetimde insan ilişkileri*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Bek, Y. (2007). *Öğretmenin mesleki/ toplumsal rolleri ve statüsü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Beran, T. ve Li, Q. (2005). Cyber-Harassment: a study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 265-277. doi: org/10.2190/8YQM-B04H-PG4D-B
- Bilgin, B. (2004). *İslam ve çocuk*. (6. baskı). Ankara: DİB Yayınları.
- Binark, M. ve Bayraktutan Sütçü, G. (2007). Teknogünlüklerdeki çok(lu) sessiz yaşamlar: Yeni medyanın sessiz enstrümanları - Yeni orta sınıf gençlik. M. Binark (Ed.), *Yeni Medya çalışmaları* (ss. 147-176). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Binark, M. (2007). Yeni medya çalışmalarında yeni sorular ve yöntem sorunu. M. Binark (Ed.), *Yeni Medya Çalışmaları* (ss. 21-44). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Borca, G., Bina, M., Keller, P. S., Gilbert, L. R. ve Begotti, T. (2015). Internet use and developmental tasks: Adolescent's point of view. *Computers in Human Behavior*, 52, doi: org/10.1016/j.chb.2015.05.029
- Buyruk, H. (2015). *Öğretmen emeğinin dönüşümü*. İstanbul: İletişim
- Canitez, A. B. ve Solmuş, T. (2000, Mart- Haziran). Performans değerlendirmesi. *Türk Psikoloji Bülteni*, (16-17), 108-109.
- Cobb, P, Stephan, M., McClain, K. ve Gravemeijer, K. (2001). Participating in classroom mathematical practices, *Journal of the Learning Sciences*, 10 (1), 113-164. Erişim adresi: https://doi.org/10.1207/S15327809JLS10-1-2_6

- Coşkun, K. (2011). *Öğretmenlik uygulaması ı-u derslerinin özel eğitim zihin engelliler öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algılamaları üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Coşkun, Y. (2012). *İlköğretim programlarında barış eğitimi ve barış eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 327449).
- Creswell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. ve Hanson, W. (2003). Advanced mixed methods research designs. In A. Tashakkori ve C. Teddlie (Eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research* (pp. 209-240). Thousand Oaks, CA: Sage. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/235700625_Advance_Mixed_methods_Research_Designs
- Creswell, John. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. (Çev. M. Bütün ve S. B. Demir). İstanbul: Siyasal Kitapevi.
- Çağlar, A. (2005). Okul öncesi dönemde değerler eğitimi. M. Sevinç (Ed.). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar 2*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(2), 207-237. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/231612>
- Çevik, V. (2013). *How teacher candidates perceive social networks?* International Academic Conference on Education, Teaching and E-Learning, Prag.
- Çetin, Ş. (2006). Öğretmenlik mesleği tutum ölçeğinin geliştirilmesi (geçerlik ve güvenirlik çalışması). *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 28–37. Erişim adresi: <http://dx.doi.org/10.18298/ijlet.1733>
- Çınar, İ. (2008). İlköğretimin önemi ve öğretmen, e-eğitim. *Bilim ve Sanat Dergisi*, 2 (20), 1-28. Erişim adresi: https://docplayer.biz.tr/132766-Kaynak-cinar-ikram-2008-ilkogretimin-onemi-ve-ogretmen-egitisi-dergisi-sayi-20-ekim-2008-ilkogretimin-onemi-ve-ogretmen-dr.html#google_vignette
- Dağ, İ. ve Göktürk, T. (2014). Sınıf yönetiminde liderlik ve liderliğin sınıf yönetimine katkıları, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2 (27), 171-184. doi:10.9761/JASSS2429

- Doğan, L. (1995). *İslam'da dinlerarası hoşgörü*. Uluslararası Hoşgörü Kongresi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Erdem, A. R.(2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: değerler. *Değerler Eğitim Dergisi*, 1(4), 55-72. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312580>.im adresi:
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Cyberbullying: a newface of peerbullying. *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, 31-42. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/284107943_Cyber_bullying_A_new_face_of_peer_bullying.
- Eskicumalı, A. (2011). Eğitimin temel kavramları. Y. Özden ve S. Turan (Editörler). (Birinci Baskı), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 2-22). Ankara: Pegem Akademi.
- Eskicumalı, A. (2011), Eğitimin temel kavramları. Y. Özden ve S. Turan (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 2-22). Ankara: Pegem Akademi.
- Frymier, A., & Houser, M. (2000). The teacher-student relationship as an interpersonal relationship. *Communication Education*, 49, 207–219.
- Gözübüyük, M. (2002). *Türkiye’de demokrasi ve hoşgörü kültür ve eğitiminin yaygınlaştırılmasında sivil toplum kuruluşlarının yeri ve önemi*. (Yüksek Lisans Tezi).YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 117546).
- Guba, E. G. ve Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. N. K. Denzin ve Y. S. Lincoln (Ed.). *Handbook of Qualitative Research* (ss. 105–117). Thousands Oaks, CA: SAGE Publications.
- Gülümser, A., Bozoğlu, H. ve Pekşen, E. (2002). *Araştırma ve deneme metotları*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Gümüşlü, B. (2005). *Cumhuriyet ve öğretmen: Aydınlanma politikası ve öğretmen kimliği (1923-1960)*. (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 160004).
- Güneş, S. (2011). *Kimya öğretmen adaylarının özel alan yeterliklerinin araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi).YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 279721).
- Güngör, E. (1993). *Değerler psikolojisi*. Amsterdam: Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları.

- Hacıkadıroğlu, V.(2002). *Bilgi ve değer*. Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- Hemşinli, H. (2007). *Din ve hoşgörü: imkân ve sınırlılıklar: İslam dini örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 226735).
- Holloway, I., ve Wheeler, S. (1996). *Qualitative research for nurses*. Oxford: Blackwell Science Ltd.
- Işık, H.(2010).Öğretmen adaylarının dürüst olmayan davranışlarla ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 81-95. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29180/312470>.
- Karabağ, T. (2012, 19 Temmuz). Siber zorbalık intihar ettiriyor, *NTV*. Web: <http://www.ntv.com.tr/saglik/siber-zorbalik-intiharettiriyor>, WiHRmkG5UEW_QLumYnoXHA adresinden erişilmiştir.
- Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve öğretmenlik mesleğini tercih nedenleri. *E-Journal Of New World Sciences Academy*, 7 (2), 44-66. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uefad/issue/16695/173548>
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi* (18. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keskin, S., ve Keskin, Y. (2009). Cumhuriyet dönemi ilkokul (ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak “barış” ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/267990564_Cumhuriyet_Donemi_Ilkokul_Ilkogretim_1_Kademe_Sosyal_Bilgiler_ve_Onun_Kapsamina_Giren_Ders_Program_larinda_Bir_Deger_Olarak_Barisin_Yeri.
- Kılıç, V. A., (2024). *Ortaöğretim okullarında teknoloji tabanlı eğitim ortamlarının arz ve talep bağlamında incelenmesi: robotik kodlama atölyeleri örneği* (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 849000).
- Kılıçer, K. (2013). Teknopedagojik eğitim ve etik. I. Yurdakul Kabakçı (Ed.). *Teknopedagojik Eğitime Dayalı Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (s. 95-128). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kolukısa, E. A., ve Oruç, Ş. (2005). *Sosyal bilgiler 4. sınıf öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara: A Yayınları.

- Kouchok, H. (2008). Çocuklara hoşgörüyü öğretmek için neler yapmalı, neler yapmamalı: Mısır örneğinden bazı yansımalar. (Çev. C. Oruç). *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(2), 403-412. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/en/pub/firatilahiyat/issue/68512/1072121#article_cite
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76. Erişim adresi: <https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpd1300443320000000m000233.pdf>.
- Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23(4). Erişim adresi: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.520.3422&rep=rep1&type=pdf>.
- Maden, K.(2017). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretim programında saygı değerinin yeri* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 469423).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Mehmedoğlu, U. (2006). Gençlik, değerler ve din: Küreselleşme, ahlak ve değerler. U. Mehmetoğlu ve Y. Mehmetoğlu (Ed.), *Küreselleşme, Ahlak ve Değerler* (ss. 54-68). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Merriam, Sharan, B. ve Elizabeth J. Tisdell (2015). *Qualitative research: a guide to design and implementation*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (METK). (1973). T. C. Resmi Gazete, 14574, 14 Haziran 1973. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden 5 Kasım 2018 tarihinde erişilmiştir.
- Neuman, L. W. (2014). *Social Research Methods: Qualitative And Quantitative Approaches* (Seventh Ed.). Essex: Pearson Education Limited.
- Öktem, N. (1995). Hoşgörü ve hukuk. H. Topuz (Ed.), *Hoşgörü*. (ss. 88) Ankara: Yayınevi.

- Özer, B. ve Gelen, İ. (2008). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine sahip olma düzeyler hakkında öğretmen adayları ve öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4 (8), 39-55. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19561/208528>
- Paker, K. O. (2011, 13-14 Mayıs). *Siberuzamda iletişim*. Çalışma TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası İletişim Günleri 6'da sunulmuş bildiri. Erişim adresi: http://www.emo.org.tr/ekler/45fced50874d9bb_ek.pdf.
- Rösner, L., Winter, S. ve Krämer, N.C. (2016). Dangerous minds? Effects of uncivil online comments on aggressive cognitions, emotions, and behavior. *Computers in Human Behavior*, 58, 461–470. doi.10.1016/j.chb.2016.04.022
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri, *Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 75-90. Erişim adresi: <https://ded.dem.org.tr/gorsel/pdf/ded-10-makale-5.pdf>
- Semerci, Ç. ve Kara, A. (2004). Eğitim derslerinin doktora öğrencilerinin tutumlarına etkisi, *Eğitim ve Bilim*, 29(131), 70-77. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/348163211_Egitim_Derslerinin_Doktora_Ogrencilerinin_Ogretmenlik_Tutumlarına_Etkisi
- Sünbül, A. (1996). Öğretmen niteliği ve öğretimdeki rolleri . *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetim*, 8(8), 597-608. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey/issue/10387/127085>
- Şener, A. (1995). *Siyasette Hoşgörü*. Uluslararası Hoşgörü Kongresi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Stoch, L. ve Roodt, S. (2016). The Net Generation's perceptions of digital activism, C. Bernadas ve D. Minchella (Ed.), *Proceedings of The 3rd European Conference On Social Media Research* içinde (s.369-403). EM Normandie, Caen, France.
- Strom, P. ve Strom, R. (2004, 28 Temmuz). Bullied by mouse. Web: <http://www.childresearch.net/-RESOURCE/RESEARCH/2004/MEMBER35.HTM> adresinden erişilmiştir.
- Şahin, A. E. (2006). Meslek ve öğretmenlik. V. Sönmez (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş*, (ss. 261 305). Ankara: Anı Yayıncılık.

- T.C. Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. (2016). 2016-2019 ulusal siber güvenlik Stratejisi. <http://www.udhb.gov.tr/doc/siberg/2016-2019guvenlik.pdf>adresinden erişilmiştir.
- Tarhan, N. (2009). *Genç arkadaşım-gençlik psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, N. (2014). *Güzel insan modeli*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşgın, A. (2010). *Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterliliklerinin Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmenleri Adaylarının Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Öğretme ve Öğrenme Süreci Yeterlilikleri- Öğrenmeyi Gelişimi İzleme ve Değerlendirme Yeterlilikleri)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Tatar, A. F. (2009). *Okul öncesi eğitiminde hoşgörü eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 249264).
- Tekışık, H. H. (1987). Türkiye'de öğretmenlik mesleği ve sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 24-33. Erişim adresi: http://efdergi.hacettepe.edu.tr/shw_artcl-1515.html
- Topuz, H. (1995). *Hoşgörü*. Ankara: Unesco Türkiye Milli Komisyonu.
- Turkle, S. (1999). Siber psikiyatr ile bir seans. Sevimli, A. (Çeviri), *Bilgi ve Toplum*, 2, 39-48.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (1969). *Türkçe sözlük* (Genişletilmiş Baskı). Ankara: TDK.
- Türk, İ. (2009). Değerler Eğitiminde Saygı (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 249758).
- Ünal, S. ve Ada S., (2001). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.
- Wikizero. (2019, Nisan). *Siber*. Erişim adresi: <https://www.wikizero.com/tr/Siber>,.
- Wong, X., Yu, C. ve Weii Y.(2012). *Social media peer communication and impacts on purchase intentions: a consumer socialization framework*.*Journal of Interactive Marketing*. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.intmar.2011.11.004>.
- Yalçınkaya, E. (2016). Öğretmenlik Meslek Etiği. R. Özkan (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* (ss.240-259). Ankara: Pegem Akademi.

- Yanar, E. (2015). *Ergenlerin sosyal medya tutumlarının kişisel gelişimleri üzerine etkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 418273).
- Yapıcı, M. ve Gülveren, H. (2007). Öğrenci açısından öğretmen nitelikleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(4), 151-158. Erişim adresi: <https://avesis.usak.edu.tr/yayin/c53f1795-95d3-4ee4-a8d0-e0d3abad6bdd/ogrenci-acisindan-ogretmen-nitelikleri>
- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003). İlâhiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma, *Çukurova Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29196/312587>
- Yaşar, H. (2014). *Kurumsal siber güvenliğe yönelik tehditler ve mücadele yöntemleri: eylem planı örneği* (Yüksek Lisans Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 362468).
- Yavuzer, H. (1997). *Ana-baba okulu*. İstanbul: Remzi Yayınevi.
- Yazar, T. (2015). Eğitim ve öğretim ile ilgili temel kavramlar. Yelken ve diğerleri (Yay. haz.). *Öğretim İlke ve Yöntemleri* (ss. 1-24).
- Yeşilyurt, E. (2011). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin genel yeterliklerine yönelik yeterlik algıları, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9 (1), 71-100. Erişim adresi: <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/120311/ogretmen-adaylarinin-ogretmenlik-mesleginin-genel-yeterliklerine-yonelik-yeterlik-algilari>
- Yıldırım, Ş. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, H. (2004). Hz Peygamber'in eğitiminde bir ilke olarak hoşgörü. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 8(1), 109-132. Erişim adrresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cuifd/issue/4300/256590>.
- Yılmaz, G. (2015). *Sınıf öğretmenlerinin uygulama öğretmenliğine ilişkin eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yürüşen, M. (1996). *Liberal bir değer olarak ahlâkî ve siyasî hoşgörü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

EKLER

Ek 1. Siber İnsani Değerler Ölçeği

Sayın katılımcılar,

Size sunulan bu sorular, bilimsel bir araştırma için hazırlanmıştır. Sizin görüşleriniz bu araştırma için büyük önem taşımaktadır. Soruları dikkatli bir biçimde okuyup size en uygun seçeneğin önüne (X) işareti koyunuz. Lütfen cevapsız soru bırakmayınız. Cevaplarınız bilimsel amaçla kullanılacak olup özel bir bilgi içermeyecektir. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Sümeyye Doğan
Sakarya Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

Sevgili katılımcı,

Size sunulan bu sorular, bilimsel bir araştırma için hazırlanmıştır. Sizin görüşleriniz bu araştırma için büyük önem taşımaktadır. Sadece, soruları dikkatli bir biçimde okuyup size en uygun seçeneğin önüne (X) işareti koyunuz. Lütfen, cevapsız soru bırakmayınız. Ayrıca aşağıda açık uçlu soruya düşüncenizi yazmanızı da rica ederim. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

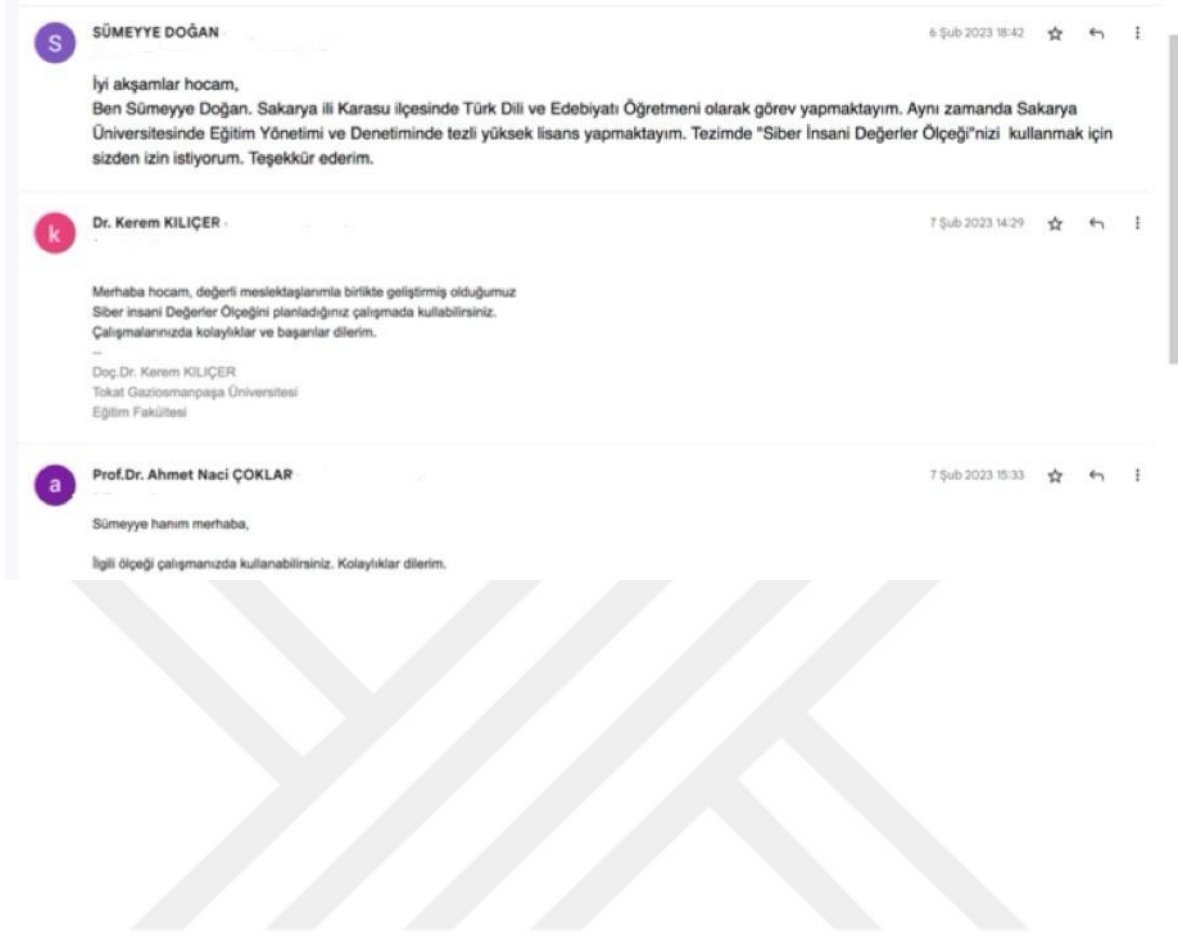
Sümeyye Doğan
Sakarya Üniversitesi Değerler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Kişisel Bilgi Formu

<p>1. Cinsiyetiniz nedir?
☐ Kadın ☐ Erkek</p> <p>2. Medeni durumunuz nedir?
☐ Evli ☐ Bekar</p> <p>3. Şu an görev yaptığınız branş alanınızı işaretleyiniz:
☐ Sözel
☐ Sayısal
☐ Yabancı Dil
☐ Meslek Dersleri
☐ Özel Eğitim
☐ Diğer</p> <p>4. Eğitim durumunuz nedir?
☐ Ön Lisans
☐ Lisans
☐ Yüksek Lisans
☐ Doktora</p> <p>5. Kıdeminiz nedir?
☐ 1-5 yıl
☐ 6-10 yıl
☐ 11-15 yıl
☐ 16-20 yıl
☐ 21-25 yıl
☐ 26 ve üzeri yıl</p> | <p>6. Sosyal medyayı etkili kullandığınızı düşünüyor musunuz?
☐ Evet ☐ Hayır</p> <p>7. Sosyal medyayı günlük aktif kullanım süreniz nedir?
☐ 0-1 saat arası
☐ 1-2 saat arası
☐ 2-3 saat arası
☐ 3-4 saat arası
☐ 4 saat ve üzeri</p> |
|---|---|

Aşağıdaki ifadeler internet kullanıcılarının sosyal medyada ortamındaki insani değer odaklı bazı davranışlarını oluşturmaktadır. Her bir ifadeyi inceleyerek, ifadenin size uygunluğunu yandaki seçeneklerden biri işaretleyerek belirtiniz. Lütfen ifadeleri dikkatlice okuyarak görüşünüze en uygun olan seçeneği işaretleyiniz.		Ç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
s1	Sosyal medyadaki kullanıcıların tüm paylaşımlarına (yazı, resim, video vb.) saygı duyarım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s2	Sosyal medyada paylaşımda bulunurken toplumsal hassasiyetleri dikkate alırım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s3	Sosyal medyada paylaşımda bulunurken diğer kullanıcıların hassasiyetlerini dikkate alırım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s4	Tüm sosyal medya kullanıcılarının paylaşımlarını önemserim	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s5	Sosyal medyada kullanıcıların yaptıkları tüm yorumlara değer veririm	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s6	Sosyal medyadaki paylaşımlarımın arkasında dururum/paylaşımlarımı silmem	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s7	Sosyal medyada başkalarının düşüncelerini onaylamasını beklemem	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s8	Sosyal medyada da günlük hayatta da aynı kişiyimdir	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s9	Sosyal medyadaki paylaşımlarım gerçek düşüncelerimi olduğu gibi yansıtır	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s10	Tüm sosyal medya ortamlarındaki paylaşımlarım birbiriyle tutarlıdır	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s11	Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan her türlü yorumu anlayışla karşılarım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s12	Sosyal medyada her türlü paylaşımı hoşgörüyü karşılarım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s13	Arkadaşlarımı gündeme ilişkin sosyal medyadaki fikir ve paylaşımları nedeniyle yargılamam	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s14	Sosyal medyada paylaşımlarıma yapılan eleştirileri olgunlukla karşılarım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s15	Sosyal medyada birilerinin zarar görmesine neden olacak paylaşımlar yapmaktan kaçınırım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s16	Sosyal medyada başkaları hakkında asılsız/gerçek dışı bilgiler içeren paylaşımlarda bulunmam	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s17	Gerilim ve öfkeden uzak sosyal medya ortamlarında bulunmayı tercih ederim	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s18	Gündem ne olursa olsun sosyal medyada bulunduğum ortamlara gerilim ve öfke bulaştırmam	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s19	Gündem ne olursa olsun sosyal medyada kullanıcıları galeyana getirecek paylaşımlarda bulunmam	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s20	Sosyal medyada ait olduğum topluluğun yönelimleri doğrultusunda insanları kışkırtacak paylaşımlarda bulunmam	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s21	Sosyal medyada karşılaştığım sorunları çözmek için önce kendimi karşı tarafın yerine koyarım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s22	Doğal afet veya toplumu sarsan bir olay olduğunda sosyal medyada toplumsal dayanışmanın önemini vurgulayan birleştirici paylaşımlarda bulunurum	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s23	Toplumsal dayanışmanın gerekli olduğu durumlarda yakın çevremdekilerle birlikte sosyal medyada aktif destek veririm	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s24	Sosyal medyada yürütülen yardım faaliyetlerine aktif destek veririm	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐
s25	Sosyal medyada benden herhangi bir konuda yardım istendiğinde kim olduğuna bakmaksızın yardımcı olmaya çalışırım	1 ☐	2 ☐	3 ☐	4 ☐	5 ☐

Ek 2. Siber İnsani Değerler Anketi Kullanım İzni

Ek 3. Etik Kurul Onayı

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı : E-61923333-050.99-285034
Konu : 23/04 Sümeyye DOĞAN

21.09.2023

Sayın Sümeyye DOĞAN

İlgi : 04.08.2023 tarihli ve E--000-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik Kurulu'nun 20.09.2023 tarihli ve 23 sayılı toplantısında alınan "04" nolu karar ile Sümeyye DOĞAN'ın başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Canan LAÇİN ŞİMŞEK
Eğitim Araştırmaları ve Yayın Etik
Kurulu Başkanı V.

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSEKS96Z8E Pin Kodu :05962

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5783&eD=BSEKS96Z8E&eS=285034>

Adres:Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Telefon No:0264 295 50 00 Faks No:0264 295 50 31
e-Posta:ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ:www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

Ek 4. Valilik Oluru

T.C.
KARASU KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14461847-44-87881096
Konu : Anket Uygulama
(Sümeyye DOĞAN)

24.10.2023

TÜM RESMİ OKUL KURUM MÜDÜRLÜKLERİNE

İlgi: Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 23/10/2023/ tarihli ve 87656653 sayılı yazısı.

Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri EABD Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Sümeyye DOĞAN'ın "Öğretmenlerin Siber İnsani Değer Düzeylerinin 360 Derece Değerlendirmesi" konulu uygulama yapma talebinin uygun görüldüğü ile ilgili 19.10.2023 tarihli ve 87496847 sayılı Valilik Onayı ekte gönderilmiştir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Özcan ERŞEN
Müdür a.
Şube Müdürü

Ekler :

- 1- Olur Yazısı (1 Sayfa)
- 2- Mühürlü Formlar (20 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : İncilli Mahallesi Plaj Caddesi Hükümet Konağı Kat -4 İlçe Milli
Eğitim Müdürlüğü
Telefon No : 0 (264) 718 11 26
E-Posta:
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Bilgi için: Mehmet BAŞ
Unvan : Teknisyen
İnternet Adresi: Faks: _____

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden e049-5e0a-3035-a9c9-e7d6 kodu ile teyit edilebilir.